

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

Jiřina Samková

Plzeň 2014

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2014

.....

Podpis plným jménem

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce JUDr. Petru Dobiášovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, ochotu i možnost využít vlastní téma. Dále bych chtěla poděkovat nejen mé rodině, ale také Ondrovi a jeho rodině, a všem svým přátelům, za pevné nervy a neustálou podporu během studia i mimo něj.

Obsah

1. Úvod	1
2. Mezinárodní justiční spolupráce	3
2.1. Mezinárodní justiční spolupráce v rámci evropského kontinentu.....	4
2.2. Vývoj mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v Evropě	5
2.3. Evropská ústavní smlouva	10
2.4. Trestní spolupráce po přijetí Lisabonské smlouvy.....	12
2.5. Vliv Rady Evropy na vývoj justiční spolupráce v Evropě	13
3. Obecné zásady mezinárodní justiční spolupráce.....	17
3.1. Zásady justiční spolupráce v trestních věcech ve znění Lisabonské smlouvy.....	17
3.1.1. Zásada vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí	17
3.1.2. Zásada sbližování právních a správních předpisů členských států v zájmových oblastech.....	18
3.2. Zásady justiční spolupráce v trestních věcech ve znění nového Zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.....	19
3.2.1. Zásada vzájemnosti (reciprocity) § 4.....	20
3.2.2. Zásada ochrany veřejného pořádku § 5	20
3.2.3. Zásada speciality § 7.....	21
3.3. Zásada přátelských vztahů a spolupráce mezi státy	21
3.3.1. Zásada nepoužití síly	22
3.3.2. Zásada mírového urovnávání vztahů	23
3.3.3. Zásada nevměšování	23
3.3.4. Zásada spolupráce států	24
3.3.5. Zásada sebeurčení národ	24
3.3.6. Zásada svrchované rovnosti.....	24
3.3.7. Zásada poctivého dodržování závazků	25
3.3.8. Helsinské zásady.....	25
4. Formy mezinárodní justiční spolupráce	26
4.1. Právní pomoc	27
4.2. Vydávání osoby	29
4.3. Předání a převzetí trestního řízení.....	31
4.4. Uznání a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizímu státu	31
4.5. Průvoz osob	32

5. Trestání zločinů podle mezinárodního práva	34
5.1. Mezinárodní tribunály zřizované ad hoc.....	35
5.1.1. Mimořádné mezinárodní soudy vojenské povahy	35
5.1.2. Mezinárodní trestní tribunál pro Jugoslávii	37
5.1.3. Mezinárodní trestní soud pro Rwandu.....	38
5.2. Smíšené trestní tribunály	39
5.2.1. Zvláštní soud pro Sierra Leone	40
5.2.2. Zvláštní soudní panely ve Východním Timoru	41
5.2.3. Mimořádné soudní senáty v Kambodže.....	42
5.2.4. Soudní systém v Kosovu.....	42
5.3. Nutnost vytvoření stálého mezinárodního soudu.....	43
6. Mezinárodní trestní soud (International Criminal Court ICC)	45
6.1. Římský statut Mezinárodního trestního soudu.....	46
6.2. Jurisdikce a její výkon.....	48
6.2.1. Jurisdikce ratione materiae – příslušnost věcná.....	48
6.2.1.1. Zločiny genocidy.....	48
6.2.1.2. Zločiny proti lidskosti	49
6.2.1.3. Válečné zločiny.....	49
6.2.1.4. Zločin agrese	50
6.2.2. Jurisdikce ratione personae – příslušnost osobní	51
6.2.3. Jurisdikce ratione temporis – příslušnost časová.....	51
6.2.4. Jurisdikce ratione loci – příslušnost místní.....	52
6.3. Problémy implementace Statutu MTS do trestního práva České republiky	52
7. Právní úprava mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních	56
7.1. Mezinárodní právní instrumenty Organizace spojených národů	56
7.2. Vybrané mezinárodní instrumenty Rady Evropy upravující mezinárodní justiční spolupráci v trestním řízení	58
7.3. Vnitrostátní právní úprava mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních	60
8. Eurojust a Evropská justiční síť	62
8.1. Eurojust	62
8.2. Evropská justiční síť	63
8.3. Projekt Úřad evropského veřejného žalobce	64
9. Nejvyšší státní zastupitelství.....	66

10. Působnost Evropské unie v oblasti mezinárodní justiční spolupráce – Boj s terorismem.....	68
10.1. Boj proti terorismu a EU v období 1992 – 2001.....	68
10.2. Politické nástroje Unie po 11. září.....	69
11. Závěr.....	72
12. Resumé	75
13. Seznam pramenů a literatury.....	76
14. Přílohy	80

1. Úvod

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech je ve své historické podobě složitým a z hlediska formy snadno neměnným systémem pravidel a vztahů upravovaným právními dokumenty práva mezinárodního i vnitrostátního. Vzájemné respektování států, jejich právních řádů a trestání a stíhání pachatelů nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, je jejím základem.

Formy i metody vzájemné spolupráce v trestních věcech se spolu s rozvíjející se mezinárodní společností a postupujícím procesem integrace v Evropském prostoru, neustále mění. Výrazný vliv na mezinárodní spolupráci orgánů činných v trestním řízení mají nejen válečné či politické konflikty, ale i umožněný volný pohyb osob a s tím související oslabení hraničních kontrol. Právě v tomto kontextu usiluje evropská společnost o zjednodušení a zefektivnění spolupráce a vytvoření ustáleného a jasného systému mechanismů, které odrazují potřeby států, společenských skupin i jednotlivců.

Nutnost mezinárodní justiční spolupráce vyplývá zejména z konfliktů, střetů vůlí jednotlivých států, kterou vyjadřují navenek a reálnou schopností prosadit závazné důsledky. Během svého vývoje dosáhla mnoha vrcholů. Přes své počátky utváření posílené spolupráce v poválečné Evropě a občanské války zasahující kontinent Afriky, Ameriky i Asie, dosáhla relativní jednomyslnosti v nezbytném utvoření institucí schraňující vedle obecných zásad vzájemné spolupráce také postupy v jednotlivých fázích žádání i poskytnutí právní pomoci justičními orgány.

Snad nejvýznamnějším mezníkem v institucionální úrovni poskytování ochrany státům a jejich občanům bylo vytvoření stálého Mezinárodního trestního soudu a současně s ním definování nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, a zřízení mezinárodních tribunálů *ad hoc* reagující na soudobé konflikty. I přes jejich omezené pravomoci pro dané území, vyzvaly svou existencí mezinárodní společnost aktivněji se účastnit světových problémů a poskytovat porušeným a ohroženým zájmům efektivnější ochranu, žádoucí zadostiučinění i budoucí předcházení podobným událostem.

V současné době jsou na úrovni Evropské unie ve fázi projednávání mnohé pokusy řešení nezbytných otázek. Mezi nejvýznamnější lze zařadit postupnou harmonizaci právních systémů jednotlivých států, spolupráci a vzájemné uznávání, projekt evropské veřejné žaloby i další oblasti společných

zájmů, s cílem zajistit tak jednotný komplex upravující preventivní i represivní opatření vycházejících z mezinárodní společnosti i jednotlivých států.

Ve středu celé této problematiky tak stojí neustálý rozvoj společností a jejich požadavky související s vytyčenými cíly. S četností protiprávních činů a závažných zločinů se současné závazné právní dokumenty i odborná literatura jeví nepostačujícími.

Cílem této práce je shrnutí a zhodnocení dosavadní činnosti mezinárodní společnosti, vytvořených institucí a přijatých norem. Přiblížen je samotný vývoj mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, mezinárodní právní akty upravující tuto oblast i instituce mezinárodních vojenských tribunálů, mezinárodních tribunálů zřízených ad hoc i dlouhodobě potřebný Mezinárodní trestní soud a Římský statut, který byl základem pro jeho vytvoření. Opomenuty nezůstaly ani významné zásady prolínající mezinárodní justiční spolupráci a to nejen ve světle Lisabonské smlouvy, ale i nově přijatým Zákonem mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, který je od 1. ledna 2014 součástí ústavního pořádku České republiky. Na závěr se práce obrací také na postavení i pravomoci Eurojustu, Evropské justiční sítě a Nejvyššího státního zastupitelství, které svými činnostmi urychlují komunikaci při poskytování právní pomoci členskými státy i mezi členskými státy navzájem. Vzhledem k událostem posledních let, je nezbytnou součástí justiční spolupráce také působnost Evropské unie v oblasti boje proti terorismu. I této otázce je v práci věnována pozornost.

Cílem práce není podat vyčerpávající výklad dané oblasti, ale ucelený přehled nejstěžejnějších momentů a aspektů mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních.

2. Mezinárodní justiční spolupráce

S postupným rozvojem subjektů na poli mezinárodním, významných organizací a samotných států, dochází k posilování moci soudní, růstu jejího významu a s požadavky harmonizace nejen samotného práva, ale také postupů justičních orgánů v otázkách mezinárodní spolupráce zejména v oblasti vyšetřování a stíhání trestných činů. Od počátku 20. století svět přihlížel hned dvěma Světovým válkám, občanským válkám, konfliktům, jejichž základy nenesou pouze otázky charakteru politického, sociálního, ekonomického, otázky týkající se lidských práv, ideologií či náboženské, ale jejichž zrod lze spatřit v nitru jednoho jediného člověka. Zločin, ať už se jedná o organizovaný či nikoli, týkající se drog, rostoucí hrozby terorismu, se v současné době stále více rozmáhá. Mezinárodní justiční spolupráce tak stále více nabývá na významu a důležitosti nejen co do úrovně komunikace a vzájemných provázaných vztahů mezi tuzemskými orgány a orgány jiného státu, ale tím hlavně mezi státy, kterýžto tak představuje významný nástroj pochopení stran navzájem.

Mezinárodní justiční spolupráce je tak institutem upravujícím nejen spolupráci států při soudním řízení jako je samotná právní pomoc, vydání osoby či předání a převzetí trestního řízení, ale také v oblasti uznání a výkonu rozhodnutí jednotlivých států, v trestních i civilních věcech.

Francouzský specialista na oblast mezinárodního práva D. Fontanaud definuje vzájemnou justiční pomoc v trestních věcech jako „*spolupráci mezi jedním státem dožadáným (Etat requis) - v trestním řízení, které probíhá v jiném státě – státem dožadujícím (Etat requérant), jenž o tuto pomoc žádá a která pokrývá všechny druhy spolupráce mezi justičními systémy více států v oblasti trestní*“.¹ Pro označení „Mezinárodní justiční spolupráce“ se také někdy používá slovní spojení „právní styk s cizinou“. Toto spojení je ovšem mnohem užší, není zcela přílehlavé a zahrnuje právě pouze formu styku mezi orgány, nikoli vlastní výkon spolupráce.² Tento pojem je užíván i naším právním řádem a to konkrétně v zákoně č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) k souhrnnému označení postupů upravených v hlavě XXV., § 375 – 460.

Významnou v oblasti mezinárodní justiční spolupráce se také jeví otázka

¹Překlad citované definice převzat z Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 47.

²Tamtéž. s. 48.

vztahu práva mezinárodního k právu vnitrostátnímu. V současné době existuje několik teorií, které se zabývají tímto vztahem, ovšem již dlouhou dobu vévodí nauce mezinárodního práva dvě základní teorie.

Dualistická teorie vychází z názoru, že jsou tu dva zcela na sobě nezávislé a samostatné právní řády, jejichž rozdílnost je spatřována nejen v pramenech práva, ale také v různorodosti tzv. povinných osob, jimž jsou normy adresovány, a objektů norem, což je samozřejmě výsledkem právě odlišných pramenů práva. K jednotě těchto dvou řádů podle nauky nikdy nemůže dojít.

Oproti tomu **monistická teorie** považuje oba dva výše nastíněné právní řády jako jednotný právní komplex bez odlišností a možného konfliktu.³

Teorií, jež se zamýšlejí nad otázkou vztahu práva mezinárodního a vnitrostátního je mnoho. Některé z nich se dokonce odlišily o institutu norem právních, a za normy práva mezinárodního považují např. normy sociální, náboženské, politické apod.

Jakýkoli stát je vázán právními normami platnými a účinnými dle svého právního řádu. Po zamyšlení nad otázkou právních řádů států v souvislosti s mezinárodním právem a závazností norem navzájem je tedy zřejmé, že právní řád mezinárodní jako soubor právních norem, musí být pro svou závaznost zakotven v právním řádu daného státu. Je pouze na státech samotných, jaký způsob zvolí pro stanovení této závaznosti. Právní řád České republiky upravuje závaznost mezinárodních smluv v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10 a čl. 10 a. Mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, jsou smlouvy vyhlášené, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a které jsou součástí našeho právního řádu.

2.1. Mezinárodní justiční spolupráce v rámci evropského kontinentu

Formulování základních principů evropského trestního soudnictví je nezbytným článkem procesu tzv. „europeizace“. Zahrnuje v sobě nejen oblast procesních práv subjektů trestního řízení, spolupráci v trestních věcech spočívající ve vytváření institucí jako je významný Eurojust nebo Evropská justiční síť, ale také již výše zmíněné uznávání procesních rozhodnutí evropských států.⁴

³ Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 31.

⁴ Tomášek M. Et al. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, a.s., 2009. s. 14 – 15.

Na významu mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech přidává v současné době také vysoký nárůst přeshraniční zločinnosti, která je nepochybně důsledkem rostoucí migrace obyvatelstva. Nejdříve byl umožněn volný pohyb osobám, jejichž statut souvisel s ekonomickou činností. Přes rozšíření tohoto práva na studenty a důchodce, po evropské občanství a následně Schengenské dohody, které zrušily kontroly na vnitřních hranicích, tak již nic nebrání masovému rozšíření kriminality nepatrné až po nejzávažnější zločinnost. Bylo tak zásadně nutné alespoň úzce spolupracovat v této oblasti. Po vzniku Evropské Unie tak v rámci spolupráce v trestních věcech dochází k pozvolné harmonizaci právních řádů účastnících se států.

Každý stát tak svými specifickými znaky jako je obyvatelstvo, rozloha, geografické umístění či klimatické podmínky, má pro své nezaměnitelné předpoklady určité požadavky pro spolupráci s jinými státy. Sjednotit je by bylo zcela nemožné. Právě proto je oblast mezinárodní justiční spolupráce upravena zejména formou mezinárodních smluv, které pro své dispoziční právo v rukou smluvních stran určují podmínky a požadavky reálné pro dané státy. Tyto smlouvy pak v sobě zahrnují určitý cíl, požadavek, nutnost, kterou je třeba plnit, aby tak došlo k samotné spolupráci mezi konkrétními subjekty. V případě multilaterálních smluv může být ovšem sjednocení požadavků a nároků více států velmi obtížné. Pro tyto případy zná soudobé mezinárodní právo institut tzv. učinění (sjednání) výhrady. Jedná se o doplnění obecných podmínek takovéto smlouvy nebo naopak vyloučení určitého postupu spolupráce.

2.2. Vývoj mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v Evropě

Počátky snahy evropské integrace nalezneme již po druhé světové válce, ovšem pouze v oblasti hospodářské či politické spolupráce, zejména jako snahy reflektující situaci poznamenané Evropou. Na jedné straně poválečná atmosféra s touhou pravé a skutečné demokracie, politická a ekonomická úsilí, garantování míru a bezpečnosti evropských států, na straně druhé pocit vzájemné nedůvěry mezi největšími velmocemi, sílící mezinárodní napětí, uvědomění států a těžké vzpamatování z důsledků války. Neochota spolupracovat v oblasti policejní a justiční spolupráce tak byla zcela pochopitelná. Trestání válečných zločinců, kteří výrazně porušovali lidská práva, byla otázkou výrazně zasahující srdce dotčených států. Spolupráce v této oblasti tak byla uskutečňována zejména formou

mezinárodních smluv.

V sedmdesátých letech 20. století se však v Evropě objevuje vlna terorismu. V Mnichově na olympiádě jsou zavražděni izraelští sportovci, k útokům dochází také radikalizací ETA ve Španělsku či Rudých brigád v Itálii. Důsledkem těchto krvavých útoků a neschopnosti efektivně bojovat s tímto fenoménem organizacemi jako Interpol či OSN dochází v Paříži v prosinci 1974 k diskusi týkající se bližší spolupráce v oblasti bezpečnosti. Na popud tohoto jednání dochází k vytvoření expertních skupin např. TREVI,⁵ jejichž pravomoc byla postupně rozšiřována jako reakce na společenské události.⁶

Na konci sedmdesátých let se začínají objevovat úvahy o vytvoření evropského trestního prostoru. K právním nástrojům patřilo tehdy mnoho dohod či úmluv, setkáváme se i s prvními projekty z této doby, dokonce i s návrhem na založení Evropského trestního soudu. U převážné většiny úmluv ovšem nedošlo k ratifikaci a projekty svým obsahem velmi významné neuspěly.

Snad nejvýznamnějším právním dokumentem své doby se stala Schengenská dohoda z roku 1985 a Úmluva podepsaná dne 19. června 1990 k provedení dohody z 14. června 1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích⁷. Důsledkem dochází k postupnému rušení kontrol na vnitřních hranicích většiny členských států, harmonizaci kontrol na vnějších hranicích Schengenského prostoru a zavedení opatření pro policejní a justiční spolupráci v trestních věcech, včetně položení právního základu pro výkon určitých pravomocí policistou jednoho smluvního státu na území druhého.⁸ Podrobnější právní úpravu pak obsahuje právě Úmluva implementující Schengenskou dohodu. V hlavě třetí tohoto dokumentu, kapitole druhé (čl. 48 až 53) se pojednává o vzájemné **pomoci v trestních věcech**. Ustanovení mají doplnit Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech ze dne 20. dubna 1959. V následujících člancích je upraveno nejen **vydávání osob**, které má za cíl opět doplnit již existující mezinárodní úmluvu konkr. Evropskou úmluvu o vydávání

⁵Označení TREVI je zřejmě odvozeno od názvu římské fontány a je akronymem francouzského označení „terrorisme, radicalisme, extrémisme et violence internationale“ (terorismus, radikalismus, extremismus a mezinárodní násilí).

⁶29.května 1985 na Heysel stadium v Bruselu stala jedna z největších tragédií v historii sportu. Kvůli nevyhovujícímu stavu stadionu a chybě organizátorů, kteří umístili sektory pro fanoušky obou týmů vedle sebe, zhylo tehdy 39 fanoušků. Do pravomoci pracovní skupiny WG II bylo přiřazeno i fotbalové výtržnictví. Ve stejné době byla vytvořena skupina WG III zabývající se závažnými formami mezinárodní organizované trestní činnosti. V neposlední řadě pak byla vytvořena i skupina týkající se Europolu.

⁷Mnohem častěji je ovšem znám název Schengenská prováděcí úmluva.

⁸Tomášek M. Et al. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, a.s., 2009. s. 30.

osob z 13. září 1957, prostor je ale také dán oblasti **předávání výkonu trestních rozhodnutí, omamným látkám**, kde je spolupráce zaměřena na přijímání nezbytných opatření pro zamezení toliko nebezpečného a nezákonného obchodování s drogami, a v neposlední řadě je čl. 77 a násl. této Úmluvy pojednává o **střelných zbraních a střelivu**. Významným projevem vzájemného uznávání rozhodnutí smluvních stran Schengenské dohody jsou ovšem ustanovení čl. 54 až 58, neboť představují jednoznačné položení základů principu *ne bis in idem*, který značí na úrovni mezinárodní spolupráce toliko potřebnou důvěru v bezchybné právní systémy.⁹ Právní úprava střelných zbraní a střeliva byla později nahrazena směrnicí Rady o kontrole nabývání a držení braní.¹⁰ Schengenská dohoda a Úmluva k jejímu provedení se tak svým obsahem dostaly nejen do podvědomí a úrovně mezinárodních veřejných smluv, jejich význam je spatřován především v budoucím zakotvení spolupráce mezinárodních subjektů v trestních věcech v rámci Evropské Unie.¹¹

Nepochybně zásadní změnu ve vývoji mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech přináší **Maastrichtská smlouva**, která vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993 a kterou lze považovat za završení jedné důležité etapy v procesu integrace na evropském kontinentu a posun států k rozšíření a upevnění demokratických zásad. Do okamžiku přijetí Smlouvy o Evropské Unii se spolupráce na úrovni států uskutečňovala převážně v rámci oblasti hospodářské a ekonomické. Nově se zájem soustřeďuje také na zahraniční politiku, vnitřní a vnější bezpečnost států a provázanou spolupráci justičních orgánů. Přesněji zakládající smlouvou byla Evropská Unie strukturálně uspořádána do tzv. tří pilířů.¹² Právě **třetí pilíř** byl základem pro budoucí rozvoj v **oblasti justiční spolupráce a vnitřních věcí**. Za věci společného zájmu považují členské státy oblast volného pohybu osob a s tím související pravidla upravující bezpečnost a kontrolu vnějších a vnitřních hranic států, boj proti drogové závislosti, proti podvodům v mezinárodním měřítku, justiční spolupráci v trestněprávních věcech, celní spolupráci a policejní spolupráci za účelem prevence a boje proti terorismu,

⁹Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985. (Úřední věstník Evropských společenství, L 239/19, 22. 9. 2000). Dostupný též na:

„[eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=DD:19:02:42000A0922\(02\):CS:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=DD:19:02:42000A0922(02):CS:PDF)“.

¹⁰Směrnice Rady č. 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní (91/477/EEC).

¹¹Craig, P. *The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press. 2010. s. 332 – 333. Dostupný též na:

„http://books.google.cz/books/about/The_Lisbon_Treaty.html?id=VQXaHxMzdy8C&redir_esc=y.“

¹²Pikna, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha, 2006. s. 39.

nedovolený obchod s drogami a další závažné formy mezinárodní zločinnosti.¹³

Nicméně přesná náplň justiční spolupráce v trestních věcech i přes široké vymezení působnosti Unie není ve Smlouvě blíže specifikována. Jako významný mezník ve vývoji mezinárodního práva veřejného tak nechává otevřen velmi široký prostor pro spolupráci, vytyčené úkoly i krátkodobé a dlouhodobé cíle.

Následná mezinárodní spolupráce v trestních věcech byla výlučně založena na tradičních nástrojích, kterými jsou společné zájmy, postoje, úmluvy a mnohostranné smlouvy. S rostoucím tempem požadavků rozvojových zemí se ovšem začaly jevit jako nedostačující. Podnětem pro zefektivnění byla **Ženevská výzva** zveřejněná 1. 10. 1996, jejíž význam spočíval v apelu soudců a státních zástupců států Evropy za boj proti terorismu, bezpečnost evropského prostoru a harmonizaci právních řádů. Výsledkem bylo uzavření **Amsterdamské smlouvy** 2. 10. 1997, která tak byla první neméně významnou změnou Maastrichtské smlouvy.¹⁴

Mezníkem pro oblast mezinárodního práva trestního znamenalo především vytyčení nového cíle Evropské unie touto smlouvou, konkrétně zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva (*espace de liberté, sécurité et justice* *area of freedom, security and justice*).¹⁵ Lidské svobody a práva zaručuje vysokou úroveň ochrany rozvíjejícím se společným postupem členských států v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech a potíráním rasismu a xenofobie. Dosáhnutím tohoto cíle je prevence a potírání organizované kriminality, zejména terorismu, obchodu s lidmi, trestných činů vůči dětem, obchodu s drogami, obchodu se zbraněmi a korupce a podvodu, konkrétně pak:

- a) užší spolupráci policejních, celních a jiných příslušných orgánů v členských státech, a to jak přímo tak prostřednictvím Europolu (čl. 30 a 32 Smlouvy o Evropské Unii)
- b) užší spolupráci justičních orgánů a jiných příslušných orgánů členských států (čl 31 písm. a)-d) a čl. 32)
- c) významnou harmonizací předpisů trestního práva v členských

¹³Smlouva o Evropské unii / Maastrichtská smlouva. Viz čl. K. 1 odst. 4,5, 7, 8, 9. Dostupné též na: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf.

¹⁴Srov. např. Pikna, B. *Amsterdamská smlouva a její dopady do oblasti justice a vnitřních věcí*. In: Právník, 2000, č. 6, s. 537 – 550.

¹⁵Srov. Kerchove, G. *Améliorations institutionnelles à apporter au titre VI du traité sur l'Union européenne afin d'accroître l'efficacité et la légitimité de l'action de l'Union européenne dans le domaine de la sécurité intérieure*. Bruxelles. 2002. Dostupné též na: „<http://europeanconvention.eu.int/docs/wd10/6112.pdf>“.

státech (čl. 31 písm. e), je-li to potřebné.¹⁶

Snaha o hlubší rozvoj spolupráce na poli mezinárodní justiční spolupráce tak dostává nový rozměr a amsterdamskou smlouvou před ni vystupuje nový skutečný cíl: budování společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva.¹⁷ Nakonec je pak ve své podstatě politickým impulsem pro rozvoj činností orgánů Evropského společenství na úrovni nadstátního přístupu a zároveň si zanechává přetrvávající mezivládní charakter policejní a justiční spolupráce ať už při jednomyslném hlasování v Radě či v možnosti využít navázání posílené spolupráce.

Před jejím vstupem v platnost přijímá Rada tzv. Vídeňský akční plán¹⁸ o „náležitě implementaci Amsterdamské smlouvy o prostoru svobody, bezpečnosti a práva“¹⁹, na který navazuje v roce 1999 další politický program týkající se ustálení a zakotvení priorit Evropské Unie v oblasti mezinárodní justiční spolupráce, nazvaný podle místa schválení tzv. závěry z Tampere. V následujících letech dochází k přijetí mnoha dalších významných programů (např. tzv. Haagský program), akčních plánů, dokumentů a rámcových rozhodnutí účelných pro vzájemné sblížení trestního práva procesního a hmotného v právních úpravách jednotlivých států, v uznávání rozhodnutí či zakládání většiny institucí spolupracujících v trestních věcech, které dnes známe. Jak ovšem vyplývá nejen z našeho právního řádu, ne všechna rozhodnutí resp. rámcová vyvolávají stejné právní účinky pro daný stát jako tradiční forma mezinárodní smlouvy. V rámci průběžného rozšiřování Evropské Unie tak bylo nezbytné přijmout další dokument s právní silou rovnající se zakládajícím smlouvám. 26. února je proto podepsána Niceská smlouva.²⁰ Žádné zásadní změny v oblasti mezinárodní justiční spolupráce ovšem nepřinesla. Do rámce primárního práva zasadila

¹⁶ viz Konsolidovaná verze *Smlouva o Evropské Unii ve znění Amsterdamské smlouvy*. Hlava VI. čl. 29. s. 9. Dostupné na „http://www.euroskop.cz/gallery/2/759-smlouva_o_eu_amsterdam.pdf“.

¹⁷ K této zásadní změně, jež přinesla Amsterdamská smlouva, je nepochybně klíčovým také samotný pojem „prostor“. Evropská Unie je totiž ve své podstatě mezinárodní organizací, která „území“, jímž ovšem disponují státy, nemá. Můžeme tedy říct, že představuje určitý „prostor“ a to právě v rámci členských států, od něhož už není daleko dnes již velmi významný pro statut osob, jejich práv a svobod, pojem „občanství“.

¹⁸ Tzv. Vídeňský akční plán ze dne 3. 12. 1998 – *Action plan of the Council and the Commission on how best to implement the provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice – Text adopted by the Justice and Home Affairs Council of 3 December 1998* (Úř. věst. C 19 z 23. 1. 1999, s. 1-15). Dostupné též na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1999:019:0001:0015:EN:PDF>.

¹⁹ Kmec, J. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 124.

²⁰ *Treaty of Nice – Amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts*. (Official journal C 80, 10 March 2001). Dostupný na: „<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>“.

ustanovení o spolupráci prostřednictvím Eurojustu neboli Evropské jednotky pro justiční spolupráci (čl. 29, pododst. 2 a 31 odst. 2 Smlouvy o EU) a pokusila se o zjednodušení mechanismu posílené spolupráce. Tento institut ovšem nikdy nedošel svého naplnění, neboť státy je stále preferována cesta mezinárodních smluv.²¹

2.3. Evropská ústavní smlouva

V roce 2003 byl předložen návrh (právní konstrukce) Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Její osud však nabírá rychlý spád hned v roce 2005, kdy byla v referendech konajících se ve Francii a Nizozemsku odmítnuta. Názory na její potřebnost pro Evropský prostor, obsah i samotné pokračování její ratifikace se ovšem různí. Přičemž nesouhlas se ozývá i z České republiky.

Návrh Ústavní smlouvy byl vypracován tzv. Evropským konventem na základě rozhodnutí Evropské rady a představuje rektifikační dokument, jenž měla vstoupit v platnost po procesu ratifikace roku 2006. Stejně jako Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava, jeden ze základních právních dokumentů České republiky, měla i Ústavní smlouva mít charakter a postavení takového zákona. Jejím cílem bylo upřesnění, zjednodušení, harmonizace, srozumitelnost a lepší orientace v tak ohromném komplexu, v systému právních norem, jakým je evropský právní řád.

Jejím obsahem bylo vymezení a cíle Unie - hlavní hodnoty a cíle, rozdělení pravomocí, nové legislativní nástroje, v části II. se pak věnuje Listině základních práv Unie²² a jejímu začlenění do Ústavní smlouvy. Nejobsáhlejší je ovšem část zaměřená na Politiku a fungování Unie. Upravuje celou řadu ustanovení zakládajících smluv, základní zásady pro výkon všech politik EU a podrobné rozpracování jejich činnosti, a dále prostor svobody, bezpečnosti a práva. Předpokládá se i prohlubování spolupráce v oblasti trestněprávní, občanskoprávní, azylové politiky, imigrační a policejní spolupráce. Poslední část pak obsahuje obecná a závěrečná ustanovení a je zajištěním kontinuity mezi Ústavní smlouvou a zakládajícími smlouvami, které má nahradit.^{23 24}

²¹ Fenyk, J., Svák, J. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2008. s. 60 – 64.

²² Podrob. Pikna, B. *Evropská Unie – vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje s mezinárodním terorismem)*. Praha: Linde Praha. 2002. s. 107 – 177.

²³ Pikna, B. *Ústavní smlouva, její obsah, význam a směřování*. Katedra veřejnoprávních disciplín PA ČR. 2007. s. 3. Dostupný na: „<http://www.polac.cz/eu/smlouva.pdf>“

²⁴ Kratochvíl, V. *Trestně politické aspekty Smlouvy o Ústavě pro Evropu*. Východiska a

Pro oblast mezinárodní justiční spolupráce je právě část zaměřená na problematiku prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Vedle oblasti azylové politiky, přistěhovalectví, vnitřních a vnějších hranic Unie, sem spadá i boj proti trestné činnosti, opatření pro koordinaci a spolupráci mezi policejními a soudními orgány a záležitosti Europolu či Eurojustu.²⁵

V návaznosti na vznik nových právních nástrojů na základě Ústavní smlouvy tak může být zřízen i Úřad evropského veřejného žalobce, který svým statutem, působností i pravomocemi, zaujímá svým významem místo vedle předních institucí mezinárodního práva v oblasti potírání závažné trestné činnosti (s mezinárodním prvkem), jakož i trestných činů dotýkajících se zájmů Evropské Unie včetně zájmů finančních.

Cíle stanovené amsterdamskou smlouvou pro oblast justice a vnitřních věcí již Ústavní smlouva považuje za splněné a konstituuje prostor svobody, bezpečnosti a práva jako samotnou unijní oblast zahrnující stávající celou oblast justice a vnitřních věcí se sdílenou působností Unie.²⁶

Můžeme tak s klidem a jistotou označit Ústavní smlouvu za závěrečný moment procesu kodifikaci nejméně padesátiletého vývoje snahy a spolupráce. Nicméně vzhledem ke skutečnosti, že proces integrace Ústavní smlouvy nebyl plně realizován, je velmi významné opětovné zdůraznění rychle se rozrůstající Evropské Unie. Přistoupením k Evropské Unii jsme se vzdali části suverenity, části svých pravomocí, v záruce legitimního očekávání. Počet členů ale neustále stoupá a požadavky států, jejich právních řádů i samotného lidu by se v budoucnosti mohli jevit jako neudržitelné a neschopnost jim dostát ze strany této mezinárodní organizace, by mohla vést k jejímu nezastavitelnému zániku. Vrácení již přenesených pravomocí zpět do rukou států v případě, kdy by Evropská Unie nebyla schopna plnit své závazky nebo by je plnila nedostatečně či v rozporu s právním pořádkem a legitimním očekáváním daného státu, by mohlo vést nejen k narušení důvěry, ale také zpřetrhání již existujících vazeb. Pro budoucí rozvoj Evropské Unie a vyhnutí se jakýmkoli kolizím v rámci její

perspektivy evropské a vnitrostátní trestní politiky. In Machalová, T. *K odkazu Jaroslava Kallaba. Právně-filozofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 223 – 235.

²⁵ Podrobněji viz Pikna, B. *Základní legislativně právní aspekty unijní oblasti prostor svobody, bezpečnosti a práva v návrhu Ústavní smlouvy*. *Právník*, roč. 145 (2006), č. 8. s. 909 – 929. Dále srov. Pikna, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2006., s. 121-141.

²⁶ Pikna, B. *Ústavní smlouva, její obsah, význam a směřování*. Katedra veřejnoprávních disciplín PA ČR. 2007. s. 7. Dostupný na: „<http://www.polac.cz/eu/smlouva.pdf>“.

působnosti a vztahů s členskými státy se co do významu stále více jeví neupravené otázky záchranných brzd a jejich samotná existence.

2.4. Trestní spolupráce po přijetí Lisabonské smlouvy

Na plánované obsahové změny nerealizované Smlouvy o Ústavě pro Evropu navázala Lisabonská smlouva, podepsaná předsedy vlád a hlav států členských států Evropské unie v Lisabonu 13. 12. 2007.

Cílem Lisabonské smlouvy je nejen posílení demokratických právních základů Unie, ale také zvýšit míru její efektivnosti, vytvořit podmínky pro propracovanější řešení globálních problémů, jimž je Evropa svědkem. Současně rozšiřuje možnosti policejní a justiční spolupráce širěji než kdykoli předtím. Přináší významné změny nejen v procedurální rozhodovací činnosti a institucionálním pojetí, ale také v terminologii a funkcionálnímu přístupu k trestnímu právu.

Ve smlouvě je úprava policejní a justiční spolupráce v trestních věcech obsažena ve Smlouvě o fungování Evropské unie v hlavě V., zaměřené na otázky prostoru svobody, bezpečnosti a práva.²⁷ Došlo ke zrušení třetí pilíře Evropské unie, a oblasti justice a vnitra jsou tak sloučeny dohromady.

Další významnou změnou, kterou přinesla Lisabonská smlouva, je opuštění ústavní terminologie a označování legislativních aktů za evropské zákony, evropské rámcové zákony, případně evropská nařízení.²⁸ Stávající označení sekundárních právních norem práva mezinárodního (směrnice, nařízení) zůstávají zachována. I přes další podstatnou změnu v oblasti legislativního postupu v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech to ale na charakteru aktů aplikace práva nic nemění. Nicméně vzhledem k jejich přijetí v rámci třetího pilíře, který je touto smlouvou zrušen, zůstávají jejich účinky zachovány pouze do okamžiku jejich nahrazení akty jinými přijatými dle Lisabonské smlouvy.²⁹

Ke změně došlo také v možnosti legislativních návrhů. Toto právo do

²⁷ *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007.* Viz Úř. věst. C 306 ze 17. 12. 2007. Dostupný též na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>.

²⁸ Tomášek M. Et al. *Europeizace trestního práva.* Praha : Linde Praha, a.s. , 2009. s. 48.

²⁹ Viz čl. 9 Protokolu o přechodných ustanoveních připojeného k Lisabonské smlouvě. Dostupný též na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:CS:PDF>.

vstupu v platnost Lisabonské smlouvy náleželo Evropské komisi či jednoho a více států. Nyní je toto právo stejně v rukou komise, ovšem v případě členských států je zde nutnost nejméně čtvrtiny členských států. Lze předpokládat, že tato změna ve svém základu obsahuje myšlenku posílené spolupráce členských států, jejich vzájemné zájmy i budoucí kladný ohlas v případě přijetí legislativního návrhu.

Pro institucionální rámec spolupráce v oblasti trestních věcí je nepochybně přínosem Lisabonské smlouvy plné zapojení Evropského parlamentu v rámci rozhodovací činnosti Rady a posílení role vnitrostátních parlamentů. Významných změn dostal i nově pojmenovaný Soudní dvůr Evropské unie, kterému byla svěřena plná jurisdikce v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva a aktů sekundárního práva, jejichž úroveň legitimacy, transparentnosti i samotná kvalita budou ve výsledku zaujímat jistě mnohem vyšší hodnoty. Rozšíření pak možnosti navázání posílené spolupráce zvyšuje nejen míru flexibility mezinárodního práva a práva Evropské unie nevyjímaje, ale navázání užší spolupráce mezi členskými státy navzájem má za následek nejen prohloubení již existující potřeby pokročení v procesu integrace, nýbrž samotné zakotvení podobné myšlenky v uvědomění jiných států.

Vnitřní jednotnost a soudržnost v rámci právní oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva je však ve všech různých názorech, pojetích a odborných pracích neuskutečnitelným snem. Je však žádoucí, aby členské státy své požadavky, zájmy a cíle uskutečňovaly prostřednictvím konsensu. Příliš mnoho aktivit, jejichž důsledkem by byl systém práva Evropské unie rozčleňován, by mohly vést pouze k nepřehlednosti, nejasnosti a neurčitosti řádu, který ve snaze těmto pojmům uniknout, prošel mnoha desetiletým vývojem.

2.5. Vliv Rady Evropy na vývoj justiční spolupráce v Evropě

V době těsně po druhé světové válce, za celosvětově vypjaté situace a nepřátelské atmosféry, se zrodila myšlenka užší evropské jednoty, integrace nejen nastalou situací zlomených států, prosazování a uskutečňování zásad a principů demokratické společnosti a lidských práv. Začátkem roku 1949 tak došlo mezi ministry pěti zahraničních států³⁰ k dohodě o vytvoření první evropské organizace

³⁰ Signatáři tzv. Bruselského paktu – Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Velká Británie. (Pakt byl uzavřen na základě smlouvy podepsané 17. března 1948 na příštích 50 let. Jejím předmětem byla sociální, kulturní, hospodářská a především vojenská spolupráce. V roce 1954 byla modifikována a stala se základem pro uzavření Pařížských dohod, kterými došlo k založení

na podporu jednotnosti a spolupráce států – Radě Evropy.

Svou činnost zaměřila na otázky mezinárodního významu jako je zajištění míru, spolupráce na mezinárodní úrovni nejen v oblasti hledání řešení stále více se rozvíjejícího problému terorismu, obchodování s lidmi, či uskutečňování spolupráce v rámci trestního práva procesního, základy demokracie a princip spravedlnosti.

Je ovšem nutné zaměřit se na samotnou cestu sjednocení a spolupráce evropských států, kterou se Evropa ne tak úplně vydávala. V důsledku rostoucího napětí mezi Sovětským svazem a USA se prohlubovala její bipolarita ve smyslu vyhraněného politicko-antagonistického rozdělení. Začala se naplňovat Churchillova vize „železné opony“, která znemožňovala překonání spolupráce v rámci Rady Evropy právě probíhající dění Evropy.³¹

Nicméně i přes tyto překážky má Rada Evropy svůj významný podíl na vývoji spolupráce v trestních věcech mezi státy, zejména pak ve vytvoření **Evropského systému ochrany lidských práv**. Nejdůležitější dokumentem v této oblasti se stala **Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**. Výraznou inspirací jí byla Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 a představuje první právně závazný mezinárodní instrument pro smluvní státy Rady Evropy, které tak dodržují a zajišťují výkon obsažených práv. K zajištění závazků vyplývajících z Úmluvy si smluvní státy zřídily stálý Evropský soud pro lidská práva, který sídlí ve Štrasburku.³²

Pro účely kategorizace lidských práv se Úmluva omezuje na úpravu práv, které pokrývá Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 na úrovni OSN. Na první místě uvádí lidská práva, směřující k ochraně lidského života a důstojnosti, která jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepřevoditelná. Patří sem právo na život (čl. 2), zákaz mučení (čl. 3) a zákaz otroctví a nucených prací (čl. 4). K právům poskytujícím záruky právního státu pak Úmluva upravuje právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5), právo na spravedlivý proces (čl. 6) a další. Neopomenutelnými jsou pak také politické svobody a další práva smíšené povahy s určitými aspekty ekonomickými či sociálními, jako je např. právo na respektování soukromého a rodinného života, svoboda myšlení, svědomí a

vojenské a obranné aliance tzv. Západoevropské unie.).

³¹ Pikna, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 26.

³² Podrob. viz Čapek, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. 1. část – Úmluva*. Praha: Linde Praha. 2010. s. 681-876.

náboženského vyznání, svoboda projevu, právo muže a ženy uzavřít manželství, zákaz diskriminace, odstoupení od závazků v případě ohrožení, zákaz zneužití práv a další.³³

Úmluva, jako mezinárodní instrument poskytující ochranu lidským právům a svobodám, na druhou stranu také stanovuje jejich omezení. Práva chráněná Úmluvou jsou v jednotlivých člancích tedy nejen blíže definována, ale některá jejich ustanovení obsahují také jejich určitá omezení. Tak např. svoboda projevu (čl. 10) je svým druhým odstavcem omezena takto:

„Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnost i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Podobně je tomu v článku následujícím upravující svobodu shromažďovací a sdružovací.

Koncept lidských práv, jakým jistě je tento dokumentem, vyvolal v rámci europeizace trestního práva evropských zemí mnoho zodpovězených i dosud nezodpovězených otázek. Za nejpodstatnější můžeme považovat otázku, týkající se nejen problematiky inkorporování úmluvy do právních řádů zavazujících se států, ale také otázku vyplývající z rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva. Dotýká se konečný rozsudek svými účinky pouze těch států, které jsou v daném sporu samotnými stranami? Nebo má snad interpretační závaznost vliv i na ostatní státy, kde by potencionálně mohlo dojít ke skutku shodným v daném rozsudku?³⁴ Přes tyto a mnoho dalších otázek skrývajících snahu pochopení, upevnění a jasné definování oblastí, které by mohly jinak vzbudit nepotřebné rozpory, je Evropská Úmluva spolu se svými protokoly nepochybně svým obsahem nejvýznamnějším právním základem evropského standardu lidských práv na mezinárodní úrovni.

Na půdě Rady vzniklo i mnoho dalších významných instrumentů, mezinárodních smluv, rezolucí aj. K několika nejvýznamnějším řadíme

³³ Podrob. viz Čapek, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. 1. část – Úmluva*. Praha: Linde Praha. 2010. s. 15-680.

³⁴ Podrob. viz Kmec, J. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2006. s. 49-96.

Evropskou úmluvu o potlačování terorismu z roku 1977 a Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu, Evropskou úmluvu na zabránění mučení a nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání z roku 1987, Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinů z roku 1990, Trestněprávní úmluvu o korupci z roku 1999. Tyto a podobné úmluvy upravují zejména boj proti závažným formám mezinárodní trestné činnosti, sbližují jejich stíhání, pomáhají při jejich řešení.³⁵

K procesně právním dokumentům přijatých Radou Evropy pro oblast mezinárodní justiční spolupráce patří zejména Evropská úmluva o extradici z roku 1957, Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959³⁶, Evropská úmluva o předávání trestního řízení z roku 1972, Úmluva o předání odsouzených osob z roku 1983 aj.

Vytvoření významných dokumentů Radou Evropy pro oblast právní jurisdikce v rámci evropského prostoru směřuje k odstranění překážek mezi státy v poskytování vzájemné právní pomoci. Cílem je usnadnění nejen vyšetřování, nýbrž celého procesu stíhání od samotného vyhledávání trestné činnosti po výkon rozhodnutí. I přes své úsilí se tato oblast stále střetává s překážkami, jejichž původ v převážné většině nese rozdílnost právních řádů.

³⁵ Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2003. s. 145-354.

³⁶ Tamtéž. 2003. s. 33.

3. Obecné zásady mezinárodní justiční spolupráce

Spolupráce v trestních věcech v oblasti Evropské unie je relativně mladou, novou činností, jejíž rámec jasně vymezuje až Lisabonská smlouva a nový Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Strategie justiční spolupráce by měla být založena nejen na dodržování subsidiarity a soudržnosti. K úzké, propracované a organizované spolupráci mezinárodních organizací, jakými jsou vnitrostátní parlamenty i Evropský parlament a Rada, by mělo také vést postupná harmonizace právních řádů na rovině hmotněprávní i procesněprávní, uznávání trestných činů a alespoň přiblížení jejich sankcionování.

Současnou, rychle se rozvíjející demokratickou společností, je nepochybně nepřijatelné, aby rozdíl mezi justičními systémy států ve výkonu spravedlnosti, umožnily na jedné straně zločincům vyhnout se případnému trestnímu stíhání a jeho uvěznění podmíněné překročením hranic, na straně druhé pak stojí možnost trestního stíhání pachatelů zločinů vyplývající z daného právního řádu, ovšem za předpokladu, že naopak nepřekročí hranice do států, kde je trestního stíhání vyloučeno a uznávání trestných činů zde není ani zde neexistuje institut vydávání. Sjednocení právních řádů je tak zapotřebí pro vybudování nejen pevného základu evropské spolupráce, ale také pro vytvoření lepšího systému vzájemného informování, získávání důkazů a předávání pachatelů spravedlnosti.

3.1. Zásady justiční spolupráce v trestních věcech ve znění Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva, oproti platné úpravě existující do okamžiku její účinnosti, definovala justiční spolupráci ve věcech trestních podrobněji, rozsáhleji, jasněji a přísněji. Původní články Smlouvy o Evropské unii upravující zásady justiční spolupráce nahradil článek 82 odst. 1, 2 a 3.

3.1.1. Zásada vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí

Právní úprava zásady vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí je zakotvena v čl. 82 Lisabonské smlouvy. Jde o novou stěžejní zásadu soudních rozhodnutí významnou pro akceptování a vykonání rozhodnutí vydaných

v jednom státě pro státy druhé.³⁷ Ovšem základním předpokladem pro platnost účinného pravomocného rozhodnutí státu, kterým byl pachatel uznán vinným ze spáchání trestného činu a byl mu uložen trest, mimo jeho jurisdikci, je splnění určitých podmínek. Děje se tak prostřednictvím mezinárodní smluv, vnitrostátní úpravou a rozhodnutím justičního orgánu o uznání rozhodnutí.³⁸

Zásada uznávání rozhodnutí a výkonu trestů má ovšem svůj vliv nejen pro zajištění postihu pachatele. Svůj význam spatřuje také v účelnosti prostředí poskytnutého pro naplnění účelu trestu, které jej bude ovlivňovat nepříznivě.

3.1.2. Zásada sblížení právních a správních předpisů členských států v zájmových oblastech

Zásada je Lisabonskou smlouvou stanovena čl. 82 odst. 2. Pro usnadnění vzájemného uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí, policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, lze řádným legislativním postupem stanovit formou směrnic určitá **minimální pravidla**.³⁹ Tyto pravidla pak svým způsobem upravují rozdíly mezi právními tradicemi a systémy členských států. Podle smlouvy se dotýkají oblasti vzájemné **přípustnosti důkazů, práv osob v trestním řízení, práv obětí trestných činů, dalších zvláštních aspektů trestního řízení**, které Rada předem určila v rozhodnutí; (pro přijetí tohoto rozhodnutí je třeba jednomyslného souhlasu Rady po obdržení souhlasu Evropského parlamentu). Z důvodu povahy porušeného chráněného zájmu, spáchání zvláště závažného trestného činu, zavrženíhodným způsobem jeho provedení, nebo snad pro jeho dopad na společnost, mohou být přijímány minimální pravidla pro **oblast vymezení trestných činů a sankcí**. Jde o oblast svým významem dalece přesahující hranici a jurisdikci jednotlivých států (čl. 83). Dosavadní výčet je Lisabonskou smlouvou rozšířen. Vedle terorismu, nedovoleného obchodu

³⁷ Příkladem postupného zavádění této zásady do praxe Unie je např. rámcové rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu z 13. června 2002 (2002/584/JVV). Píkna, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 198.

³⁸ Srov. Fenyk, J. Ondruš, R. *Právní styk s cizinou v trestním a netrestním řízení a před orgány veřejné správy*. Praha: Linde Praha. 1997. s. 106.

³⁹ Př. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/45/ES ze dne 31. května o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se klasifikace, balení a označování nebezpečných přípravků* (Úř. věst. L 200, 30.7.1999, s. 1). Dostupný na: „<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:p1GStrmeBCoJ:eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri%3DCONSLEG:1999L0045:20090120:cs:PDF+&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>“ .

s drogami a praní peněz jde o obchod s lidmi, sexuální vykořisťování žen a dětí, obchodování s lidmi, obchodování se zbraněmi, padělání platebních prostředků či trestnou činnost v oblasti výpočetní techniky.

Sbližování předpisů hraje v rozvoji mezinárodní justiční spolupráce nepochybně významnou roli. Otázka ovšem vyvstává v případě přílišné harmonizace právních systémů. Může mít tento proces negativní dopad na tradiční hodnoty jednotlivých států? Pokud ano, lze nějakým způsobem bránit dlouhodobě zažité standardy, nebo se jich společnost musí vzdát pro dobro budoucího vývoje? Je žádoucí dát přednost hodnotám dnes ještě tak mladého teprve se utvářejícího se mezinárodního prostoru před tradicemi, jež utvářejí právní a společenské základy států skrz staletí? Pro tyto obavy byla Lisabonskou smlouvou vložena do ustanovení menší pojistka. Jedná se o formu zvláštního postupu pro případ, kdy se členský stát domnívá, že návrh výše zmíněné směrnice účelné pro sbližování trestněprávních předpisů, se dotýká základních aspektů jeho systému trestního soudnictví. Legislativní postup tak je pozastaven do doby konsensu projednávání Evropskou radou. Do čtyř měsíců od pozastavení je návrh vrácen zpět Radě. Není-li dosaženo dohody a alespoň devět států si i tak přeje navázat posílenou spolupráci, je oznámeno stanovisko Evropskému parlamentu, Radě a Komisi, a povolení k udělení posílené spolupráce se tak podle čl. 20 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii a čl. 329 odst. 1 této smlouvy považuje za udělené.⁴⁰

3.2. Zásady justiční spolupráce v trestních věcech ve znění nového Zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Nejzákladnějším pramenem upravující mezinárodní justiční spolupráci (vyjma sjednaných mezinárodních smluv) byla ještě donedávna hlava XXV. trestního řádu. Vzhledem k naznačenému směru současné mezinárodní justiční praxe se tato úprava začala jevit jako nedostačující, nedisponující žádanou systematikou, a ne vždy zřetelně použitelnou. Bylo nutné danou problematiku utřídit, zohlednit nové trendy a dát jí tak podobu uceleného komplexu. S účinností k 1. lednu 2014 dal tak předešlý rok vzniku nejzásadnější vnitrostátní právní úpravě v oblasti mezinárodní justiční spolupráce. Obecným zásadám ovlivňující spolupráci jsou pak věnována úvodní ustanovení.

⁴⁰ Srov. *Treaty on the Functioning of the European Union (Consolidated version 2012)*. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties.html>.

3.2.1. Zásada vzájemnosti (reciprocity) § 4

Zásada vzájemnosti (reciprocita) se uplatní v případě, kdy není mezinárodní justiční spolupráce orgánů České republiky a cizozemských orgánů upravena mezinárodní smlouvou. */Ačkoli to není výslovně v zákoně uvedeno, pokud se pro konkrétní postup spolupráce vyžaduje jako podmínka existence mezinárodní smlouvy, nelze absenci takové smlouvy zhojit postupy dle § 4. Zásadu je nutno uplatnit poté příslušnými zvláštními ustanoveními zákona.^{41/}*

Pro poskytnutí spolupráce ze strany orgánů ČR je vyžadováno od cizích států bezpodmínečně tzv. **ujištění o vzájemnosti**. Podmínka je splněna přijetím takového ujištění ministrem spravedlnosti, nebo i tehdy, pokud již dříve cizí stát přijal ujištění o vzájemnosti ze strany České republiky v obdobném případě.⁴²

Oprávněním jednat ve věcech žádostí o mezinárodní justiční spolupráci disponuje ministr spravedlnosti, ministerstvo spravedlnosti samotné, jehož prostřednictvím justiční orgány cizích států předkládají ujištění o vzájemnosti, Ministerstvo zahraničních věcí a Nejvyšší státní zastupitelství v případě, kdy je ústředním orgánem druhu mezinárodní justiční spolupráce, již se takové ujištění týká.⁴³

3.2.2. Zásada ochrany veřejného pořádku § 5

Zásada, označovaná v mezinárodním právu francouzským výrazem „*order public*“ (resp. *essential interest*) vychází z tradičního pojetí veřejného pořádku⁴⁴ a z dosavadního ustanovení § 377 trestního řádu.

Nezbytnost právně zakotvit ochranu České republiky, jejich zájmů, potvrdil Ústavní soud nálezem pod sp. zn. Pl.ÚS66/04 ze dne 3. května 2006. Předmětem nálezu byla kontrola ústavnosti napadených aktů, zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, konkr. §21/2, a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení

⁴¹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Zvláštní část (k § 4).* Dostupné na: „<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjqrpw6rnga&conversationId=84025>“.

⁴² Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. (ÚZ č. 972). Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s. 2014. s.3. § 4 odst.1.

⁴³ Poskytnuté záruky ve vztahu ke konkrétním státům, včetně jejich aktualizací, jsou uveřejněny Ministerstvem spravedlnosti na jejich webových stránkách a ve Sbírce instrukcí a sdělení Ministerstva spravedlnosti.

⁴⁴ *Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Zvláštní část (k § 5).* Dostupné na: „<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjqrpw6rnga&conversationId=84025>“.

soudním (trestní řád), konkr. §403/2, §411/6/e, §411/7 a § 412/2, pro rozpor s čl. 1, čl. 4 odst. 2, čl. 14 odst. 4 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod, v souvislosti s institutem mezinárodního práva Evropského zatýkacího rozkazu. Návrh byl sice zamítnut, nicméně zdůraznil, že zájem státu spočívá především v předcházení porušování základních práv a svobod zakotvených Ústavním pořádkem České republiky, jehož součástí je i Listina základních práv a svobod, a chrání nejen české státní občany, nýbrž i právní jistoty osob zdržujících se oprávněně na území ČR.⁴⁵

I přes odlišnost právních řádů států, jejich soudních systémů, zásad používaných v trestním řízení, a přes jejich závaznost dodržovat principy zakotvené evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, je nepřijatelné jakékoli snižování standardu lidských práv, která tvoří demokratická jádra jednotlivých společností.

3.2.3. Zásada speciality § 7

Materie informací a důkazů získaných v rámci mezinárodní justiční spolupráce stojí výhradně na zásadě jejich užití pro účely, pro které byly poskytnuty. Orgán České republiky je povinen nepoužít získané informace a důkazy pro jiný účel, než pro který mu byly poskytnuty, pokud je k tomu zavázán mezinárodní smlouvou, nebo jestliže jej cizozemský orgán poskytl pod podmínkou dodržení této úpravy. Tento postup musí být dodržen i v případě poskytování informací třetím státům, které se na spolupráci s druhým státem nijak nepodíleli, a mezinárodními organizacím.

V případě, kdy je Česká republika orgánem dožádaným, platí ustanovení stejně. Pro použití informací cizozemským orgánem pro jiné účely je třeba výslovného souhlasu justičního nebo ústředního orgánu ČR. /Na tuto povinnost musí být upozorněn/.

3.3. Zásada přátelských vztahů a spolupráce mezi státy

Vývoj kodifikace základních obecně uznávaných zásad mezinárodního práva

⁴⁵ *Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Zvláštní část (k § 5).* Dostupné na: „<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjqrpwi6rnnga&conversationId=84025>“.

dospěl svého vrcholu, po dlouhých, formální i neformálních jednáních států v rámci Valného shromáždění⁴⁶, konsensem dne 24. 10. 1970, přijetím Deklarace zásad mezinárodního práva, upravujících *mírové, přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy*.⁴⁷ Nepochybně se jednalo o jeden z nejvýznamnějších prvotních kroků v procesu posílení světového míru, bezpečnosti, zvýšení úlohy mezinárodního práva ve vztazích mezi státy a celosvětově k upevnění základů mezinárodní spolupráce.

Všechny zásady obsahuje Charta Spojených národů, zakládající dokument Organizace spojených národů přijatý 26. června 1945 na *mezinárodní Konferenci Spojených národů o mezinárodním uspořádání* v San Francisku.⁴⁸ Jejich výčet čl. 2 ovšem nijak více nerozvádí, nedefinuje, což na úrovni mezinárodní spolupráce vyvolalo mnoho otázek. Bylo nezbytné jejich projednání. Výsledkem je výše zmíněná deklarace.

3.3.1. Zásada nepoužití síly

V nejobecnější rovině je tato zásada v Deklaraci definována jako povinnost každého státu vystříhat se ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jako proti územní celistvosti nebo politické závislosti státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli OSN.⁴⁹ Použití síly a uskutečnění hrozby je na poli mezinárodního práva považováno za výrazný a hrubý vpád do suverenity státu a porušení nejen všeobecně uznávaných mezinárodních konvencí, ale Charty samotné.

Ze zásady vyplývá nejen zákaz útočné války coby aktu dnes pokládaného za závažný zločin proti míru, stát však také nesmí použít síly pro překročení hranic jiného státu, odvetná opatření za použití vojenské síly, jakož i organizování nepravidelných ozbrojených jednotek, občanských nepokojů a teroristických aktů.

Obecná pravidla zakazující sílu nalézáme již v obyčejovém právu. Obsažená otázka individuální nebo kolektivní obrany je však dodnes spornou. Jako v případě institutu nutné obrany upravené ustanovením § 29 zákona č.

⁴⁶ Blíže viz. Potočný, M. (1966). Kodifikace zásada mírové soužití v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 1 (3). s. 19-31. Retrieved from: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/458>.

⁴⁷ Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 2.

⁴⁸ Dostupný na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

⁴⁹ Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 3.

40/2009 Sb., trestní zákoník, však můžeme v rámci pokojného řešení mezinárodních sporů spoléhat alespoň na splnění určitých podmínek, které ve světle použitelnosti násilí tzv. „*sebeobranu státu*“ zmírňují.

Lze ovšem z mezinárodních konvencí obyčejového práva hovořit o právu přirozeném a považovat tak *právo na sebeobranu* za splnění podmínek za výjimku v použití síly vůči druhému státu? Pokud ano, kde leží meze nezbytnosti a úměrnosti takové obrany? Snad za situace, kdy jiná možnost zastavení útoku již neexistuje?

Podobných otázek vyvstává mnoho. Jsou předmětem spekulací a teorií, které se v každém směru pokoušejí o vytvoření sebemenšího rámce zákazu použití síly.

3.3.2. Zásada mírového urovnávání vztahů

Již ze samotné formulace této zásady vyplývá povinnost každého státu urovnávat mezinárodní spory pokojně prostřednictvím mírových prostředků. Jejich výběr a použití je ponechán na svobodné volbě států, přičemž se předpokládá, že půjde o ty *nevhodnější*. V urovnávání vztahů na mezinárodním poli jde především o vyjednávání skrz diplomatický styk, poskytnutí služeb či jejich zprostředkování, až přes řešení v rámci soudních a smírčích řízení, které přichází v úvahu tehdy, kdy již nelze spor urovnat jinými prostředky. Žádoucí je v době mírového urovnávání vztahů vyhnout se jakýmkoli negativním akcím vůči druhému státu, a dodržovat principy svrchovanosti navzájem.

3.3.3. Zásada nevměšování

„Žádný stát ani skupina států nemají právo vměšovat se přímo nebo nepřímo z jakéhokoli důvodu do vnitřních nebo vnějších záležitostí jiného státu.“⁵⁰

Podle této zásady nesmí žádný stát použít jakýchkoli opatření vůči jinému státu, s cílem donucení, podřízení, či získání jiného prospěchu pro vlastní stát. Pokud by se podobného jednání obsahující formu agrese dopustil, mohl by být tento čin opět posuzován jako *mezinárodní zločin*, neboť by se jednalo o zásah do

⁵⁰ Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 6.

svrchovaných činností státu, konkr. svrchované právo⁵¹ vést své vnitřní záležitosti bez zasahování z vnějšku.⁵²

3.3.4. Zásada spolupráce států

Obecně lze tuto zásadu považovat za jednu z nejzákladnějších, neboť právě na ní stojí celý systém mezinárodní spolupráce. /Justiční spolupráci nevyjímaje. / Spolupráce států v nejrůznějších sférách mezinárodního práva by měla probíhat bez ohledu na odlišnosti států, zejména při udržování míru, bezpečnosti, zachování soudržnosti, svrchovanosti, principů demokratických států i při dodržování a ochrany základních práv a svobod.

Opomíjeny ovšem nemohou být i jiné oblasti možné spolupráce, jako např. oblast hospodářská, sociální, kulturní či technologická.

3.3.5. Zásada sebeurčení národů

„*The principal of equal rights and self-determination of peoples.*“⁵³ Podle této zásady mají všechny státy právo na sebeurčení, svobodnou volbu o záležitostech týkajících se jejich statutu, ať už politického, sociálního, kulturního, hospodářského. Je pouze na národu samotném, jakou cestu svého rozvoje si zvolí, a každý stát je povinen tyto rozhodnutí respektovat.

3.3.6. Zásada svrchované rovnosti

Je právem každého státu, bez ohledu na jeho velikost, počet obyvatel, geografickou polohu, státní uspořádání či právní systém, být rovným členem ostatním států v mezinárodním společenství. Zásada úzce souvisí se zásadou národů na sebeurčení, neboť jak již bylo výše zmíněno, je pouze na státech samotných, v jakém směru se budou rozvíjet.

⁵¹ Otázku suverenity a integrace ve vývoji Evropské unie a dopady na zeslabování a omezování kompetencí, suverenity jednotlivých států blíže rozvádí Tichý, L. *Státní suverenity a integrace ve vývoji Evropské unie. Acta Universitatis Carolinae*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. s. 9 – 27.

⁵² Blíže viz. Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 6-9.

⁵³ Tamtéž. s. 9.

3.3.7. Zásada poctivého dodržování závazků

Ze zásady vyplývá povinnost každého státu plnit své závazky vyplývající z obecně závazných zásad a obyčejového mezinárodního práva, mezinárodních úmluv, dvou či vícestranných smluv, deklarací a dalších mezinárodních dokumentů, k nimž se během své existence zavázal.

3.3.8. Helsinské zásady

21. červenec roku 1975 je jedním ze zásadních momentů procesu kodifikace zásad řídících vztahy mezi státy na mezinárodní úrovni. Vyvrcholením konané Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě bylo podepsání ***Deklarace zásad řídících vztahy mezi zúčastněnými státy***.⁵⁴ Obsahuje deset zásad i s jejich výkladem. K výše uvedeným přidala zásadu neporušitelnosti hranic, územní celistvost a respektování lidských práv a základních svobod, čítajíc v tomto svobodu myšlení, svědomí, náboženství a přesvědčení.

Ve všech oblastech zásad jsou i nadále státy počínat si v souladu s cíli a zásadami Charty OSN, a dalšími mezinárodními dohodami, k jejichž respektování a dodržování se zavázaly.

⁵⁴ *Závěrečný akt Helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (1.8.1975)*. Dostupný na: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp23.pdf>.

4. Formy mezinárodní justiční spolupráce

Systém institutů, které lze pod pojmem formy mezinárodní justiční spolupráce rozumět, a jejich členění, je velmi složitý a provázaný vzhledem k odlišnosti teorií zabývajících se touto problematikou. Český právní řád upravuje právní styk s cizinou XXV. hlavou trestního řádu (§ 375 - § 460zp), kde provádí konkrétní rozčlenění – vydávání (§ 383 - § 402), předávání osob mezi členskými státy EU na základě evropského zatýkacího rozkazu (§ 403 - §422), průvoz pro účely řízení v cizině (§ 423 - § 424), dožádání (§ 425 - § 437a), převzetí a předávání trestních věcí (§ 447 - § 448) a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizině (§ 449 - § 460). Nově přijatý Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (s účinností od 1.1.2014) má pak nahradit tuto stávající úpravu. Jednotlivým formám justiční spolupráce se věnuje již v části třetí § 39 - § 144. Ustanovení tohoto zákona rozvíjejí a upřesňují dosavadní úpravu dle zmíněného trestního řádu.⁵⁵

Nicméně, jak již bylo zmíněno výše, jednotlivé koncepce forem se odlišují v právních teoriích naší i zahraniční literatury.

Přemysl Polák ve svém příspěvku k vybraným koncepčním změnám návrhu zákona o mezinárodní justiční spolupráci, označuje nejen pojem mezinárodní právní pomoc v trestních věcech (v širším smyslu) za přesnější vůči „vývěsnímu štítu“ návrhu, ale za klasické formy mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (v širším smyslu) se v obecné teorii považuje extradice, právní pomoc v užším smyslu, předání / převzetí trestního řízení a uznávání a výkon cizozemských rozhodnutí.⁵⁶

Německý autor B. S. Willebrand na základě zvláštních úprav úmluv Rady Evropy z roku 1957 (extradice) a 1959 (právní pomoc) přísně rozlišuje pouze mezi extradicí na straně jedné a ostatními formami „právní“ pomoci na straně druhé. Zásadní rozdíl spatřuje autor nejen v otázce smyslu obou těchto institutů, nýbrž zejména v druhu řízení a jeho průběhu, neboť pouze extradice činí hluboký zásah do lidských práv. /V případě právní pomoci jakékoli porušení hodnot právních řádů nepřichází zpravidla v úvahu/⁵⁷

⁵⁵ Blíže k jednotlivým institutům Polák, P., Hýblová, H. Přehled judikatury k mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

⁵⁶ Polák, P., Kubiček, M. *Vybrané koncepční změny obsažené v návrhu zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.* s. 2. Dostupný na: http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_121018.pdf.

⁵⁷ Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech.* Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 46.

Francouzský specialista, D. Fontanaud, terminologicky i obsahově člení mezinárodní spolupráci v trestních věcech na vzájemnou justiční pomoc a extradici. Jak již bylo výše zmíněno, vzájemnou justiční pomoc definuje jako „*spolupráci mezi jedním státem dožadujícím a státem dožadujícím, jenž o tuto pomoc žádá a která pokrývá všechny druhy spolupráce mezi justičními systémy více států v oblasti trestní.*“ Extradici pak chápe „*řízení, v němž stát dožadovaný vydá zatčenou osobu na jeho území státu dožadujícímu, jenž vyžaduje její přítomnost pro účely zahájení trestního řízení nebo výkonu trestu.*“⁵⁸

Dalších teorií bychom v zahraniční literatuře našli jistě bezpočet. Různorodost vyplývá z normativních základů jednotlivých států, právních koncepcí a tezí, vědecké činnosti i potřeb společnosti. My se ovšem budeme držet našeho právního řádu a uzákoněné právní úpravy, konkr. novou kodifikací, Zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

4.1. Právní pomoc

Z právních základů států, jejich vnitřní suverenity, vyplývá, že státní moc, v tomto případě moc osudní, vykonávají pouze orgány vnitrostátní. V případě, že justiční orgán státu chce provést úkon potřebný pro trestní řízení na území jiného státu, musí požádat příslušný stát, jeho orgány, o jeho provedení. Justiční pomoc je zpravidla poskytování na základě mezinárodní smluv. Není - li jich, pak na základě zásady vzájemnosti a spolupráce.

Mezinárodní právní pomoc, její vyžádání, je možné pouze na základě *dožádání*, tj. písemné žádosti orgánu dožadujícího na orgán dožadovaný. Proceduru vyžádání právní pomoci Českou republikou lze iniciovat pouze justičním orgánem – státním zástupcem nebo soudem. Aktivními prostředníky jsou pak ústřední orgány států. Jejich význam nespočívá pouze v činnosti přeposílání listin a dokumentů, nýbrž významnou měrou přispívají k jednotnosti a dodržování pravidel vyplývajících z norem mezinárodního práva justiční spolupráce.

Dne 29. května 2000 byla v Bruselu podepsána **Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie**, která pro Českou republiku, jako jednu ze signatářských zemí, vstoupila v platnost dne 12.

⁵⁸ Překlad citované definice převzat z Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 47 – 48.

června 2006.⁵⁹ Jejím cílem bylo zejména ujasnit a usnadnit vzájemnou spolupráci mezi justičními, policejními a celními orgány států ve věcech trestních. Státy se Úmluvou zavázaly k poskytování vzájemné pomoci co možná nejdříve.⁶⁰ Ovšem podle čl. 2 Úmluvy může být pomoc odmítnuta, jde-li o trestný čin, nebo by výkon takového úkonu hrubě zasáhl do svrchovanosti dožádaného státu, jeho bezpečnosti či veřejného pořádku. Projev odmítnutí může být ale také založen na skutečnosti, kdy jde o trestný čin, pro nějž není přípustné vydání. Může jít o situace, kdy čin není oboustranně trestný /názory na bezpodmínečnou podmínku oboustranné trestnosti se ovšem liší/, je z extradice bezvýjimečně vyloučen anebo dokonce v ní není ani obsažen.

I poskytnutí justiční pomoci je vázáno na splnění zásadních podmínek. Musí se jednat o věc v trestní řízení a týkat se trestného činu v dožadujícím státě. Procesní úkony prováděné k žádosti o justiční pomoc jsou uskutečňovány podle práva dožádaného státu. Je ovšem pouze na státu dožadujícím, aby posoudil jejich důvěryhodnost, zákonnost apod. Názory na užití konkrétního právního řádu se neshodují. Je – li však potřeba, aby úkon významný pro trestní řízení vedené v dožadujícím státu byl v souladu s jeho trestním řádem, je nutné, aby tuto skutečnost důrazně uvedl ve své žádosti.

Diskutabilní otázkou je ovšem samotná přítomnost, účast orgánu státu dožadujícího, v prováděném úkonu. V pozitivním smyslu lze na přítomnost státu, resp. orgánu, který žádá o pomoc, nazírat jako na jakousi „pojistku“, že vše bude provedeno za přísných podmínek s nemožností jakéhokoli vlivu na diverzní výsledek. Jednání státu tak lze považovat za ujištění, že úkonu bude provedeno důsledně, bez průtahů. Na druhou stranu lze ovšem v takovém projevu spatřit mlčky vyjádřenou nedůvěru v schopnosti dožádaného státu až po přímý zásah do svrchovanosti dožádaného státu. V situacích uskutečňování právní pomoci ovšem teorie nezachází do podobných extrémů, účast státu je v podstatě pasivní. Z praxe ovšem známe případy, kdy je forma aktivní účasti dovolena, např. v rámci výslechu osoby možnost klást otázky.

Právní pomoc v sobě také zahrnuje výměnu informací vztahující se

⁵⁹ *Sdělení ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky k Úmluvě o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, vypracované Radou na základě článku 34 Smlouvy o EU.* Sběrka zákonů 55/2006. Částka 28/2006. <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sdeleni-ministerstva-zahranicnich-veci-o-pristupu-ceske-republiky-k-umluve-o-vzajemne-pomoci-v-trestnich-vecech-mez-clenskymi-staty-evropske-unie-vypracovane-radou-na-zaklade-clanku-34-smlouvy-o-evropske-unii-15444.html>.

⁶⁰ Blíže Novotná, J. *Právní pomoc v cizině v přípravném řízení trestním*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 153 – 214.

k trestným činnostem, jež jsou hrozbou soudobé společnosti na úrovni státu i v mezinárodním měřítku. K nejzávažnějším lze přiřadit terorismu, obchod se zbraněmi, organizovaný zločin nedovolené výroby, distribuce drog, zneužívání dětí a šíření pornografie, obchodování s lidmi aj.

4.2. Vydávání osoby

Během 19. století, stále se rozvíjející společností, stoupajícímu páchání trestné činnosti a v zájmu jejího důsledného trestání, samotnému předcházení, vzrostla potřeba demokratických států uzavírat více mezinárodních smluv a dohod, jež by obsahovaly úpravu postupů využívaných v rámci vyvstávající nutné spolupráce. Problematika vydávání neboli extradice tak byla upravena buď právem vnitrostátním obsahující podmínky a způsob vydávání, nebo formou uzavření dvou a vícestranných mezinárodních smluv. Odlišná úprava vedla často k různému zacházení se zadrženými pachateli. Z mnoha dalších důvodů tak bylo nezbytné přijmout mezinárodní právní dokument, který by sjednotil úpravu alespoň zemí Evropského společenství. Výsledkem byla **Evropská úmluva o vydávání** z 13. 12. 1957.

Extradicí se rozumí akt, který spočívá v odevzdání osoby státem, v jehož jurisdikci se nachází, druhému státu, resp. jeho orgánům, které jsou příslušné k jeho trestnímu stíhání, popř. k výkonu trestu, který mu byl uložen pravomocným a vykonatelným rozsudkem soudu státu, kde byl pachatel obviněn a odsouzen. Účelem je vyloučení nežádoucí možnosti pachatele uniknout spravedlnosti.

Jak již bylo zmíněno výše, koncepce extradice je v současné době zejména upravena mezinárodními smlouvami, popř. obyčejovým právem, kde ovšem vyvstává mnoho sporných faktorů. Pokud zde úprava mezinárodní smlouvou či jiným právním dokumentem chybí, je nutné postupovat a striktně dodržovat ustálené mezinárodní zásady a vnitřní předpisy dotčených států.

Jedním z principů, jímž se extradice řídí, je **oboustranná trestnost činu** vyplývající z § 91 Zákona o MJS. Vydání osoby je závislé na splnění podmínky trestnosti činu podle práva České republiky s horní hranicí trestu odnětí svobody nejméně na 1 rok. V případě vydání osoby k výkonu trestu nebo ochranného opatření, musí být vedle zmíněných podmínek uloženo zbavení svobody nejméně na 4 měsíce. Je nutné ovšem přihlížet ke všem okolnostem spáchání trestného

činu, který v rozhodné době musí být trestný a stíhatelný.

Dalším principem⁶¹ významným zejména pro osoby nacházející se na území dožádaného státu, resp. jeho občany, je možná **nepřípustnost jejich vydávání k trestnímu řízení probíhající na území státu druhého**. Úpravu obsahují jednotlivé právní řády států. Důvody uplatnění této zásady lze spatřit v nedůvěře vůči cizímu státu spravedlivě uplatnit právo nad cizími státními příslušníky, a v případě jedinců pak možnost vyhnout se svým nesouhlasem k vydání, předání státu, kde lze pochybovat v dostatečnosti záruk spravedlivého procesu a kde je možnost rizika vystavení předané osoby mučení či nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu.⁶²

V ustanovení § 85 ZMJS je zakotvena snad nejzásadnější zásada v procesu extradice - zásada speciality. Předmětem procesu extradice je vyšetření a potrestání konkrétního činu, jehož trestnost je daná podle práva obou států. Dožadující stát je tak oprávněn osobu trestat pouze pro čin, pro který byla vydána. Spornou otázkou je problematika rozdílného kvalifikování trestných činů a jejich případná překvalifikace. Během vyšetřování mohou celou situaci změnit důkazy i odlišný právní názor rozhodujícího soudce. Lze tedy připustit změnu v právní kvalifikaci skutku? A kdyby snad ano, nebylo by to možno považovat za porušení stanovených podmínek vydání osoby mezi státy, jichž se extradice dotýká? Lze se domnívat, že by v důsledku takové změny dožádaný stát spatřoval porušení nejen extradiční spolupráce samotné, nýbrž i základních lidských práv a zásad spravedlivého procesu.

Existují ovšem trestné činy, které jsou z extradice bez dalšího vyloučeny. Mezinárodní politická situace, s ohledem na události předchozích dvou století, vyžadovala nevydávání pachatelů politických trestných činů v souvislosti s požadavků států nevměšování se do vnitrostátních politických sporů. Bez pochyb se jedná o jednu z nejkontroverznějších otázek extradičního práva. Jedinou možností, jak tyto pachatele trestat, se jeví prostřednictvím mezinárodních smluv, které definují trestné činy znaky, jejichž skutkové podstaty naplní svým jednáním vládní, politické osoby, ovšem nepůjde o politické trestné činy, které jsou jako takové dnešní právní úpravou pojmenované.

Trestnými činy vyloučenými z extradice jsou tedy politických trestných

⁶¹ Evropský zatýkácí rozkaz. *Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy* (2002/584/JVV).

⁶² Nález Ústavního soudu I. ÚS 752/02 z 15. 4. 2003. Nález Ústavního soudu IV. ÚS 1755/12.

činů, také trestné činy vojenské podle zvláštních právních úprav, a trestné činy spáchané tiskem, ovšem vyloučené pouze podle některých mezinárodních smluv.⁶³

4.3. Předání a převzetí trestního řízení

Při trestním řízení vedeném v daném státě, se v některých případech stává, že spadá do pravomoci státu jiného, zajištění přítomnosti obviněného cizince či provedení důkazu, který se nachází mimo jurisdikci státu, lze jen s velkými obtížemi, samotného účelu trestního řízení lze dosáhnout lépe v jiném státě apod. Pro tyto situace existuje možnost předání trestního řízení, nebo naopak jeho převzetí.

Státy se tímto úkonem zavazují převzít trestní řízení proti občanu státu, který předmětné řízení na žádost předává, a pokračovat v řízení na území své jurisdikce. Pro převzetí trestního řízení domovským státem, jehož je osoba státním příslušníkem, lze pouze za předpokladu, že jej trestní zákony daného státu zavazují i mimo jeho hranice. Tímto je dodržen princip personality státu /namísto principu teritoriality/, jako jednoho z principů užití státní jurisdikce.⁶⁴

Institut předávání a převzetí trestního řízení je ve své podstatě pokojnou cestou řešení sporných situací. Státy tímto jednáním dávají najevo svůj zájem na dosažení účelu trestního řízení, spravedlnosti a práva.

4.4. Uznání a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizímu státu

Pro účinnost rozhodnutí vydaného orgánem státu mimo jeho území, je rozhodující jeho uznání. Důvodem uznání takového rozhodnutí a jeho výkon hraje hlavní roli při působení na pachatele trestných činů. Žádoucí pro výkon rozhodnutí je totiž jeho nepříznivý vliv na osobu pachatele a tím jej ponaučit, vychovat.

Právo trestat je ovšem projevem vnitřní suverenity státu. Uznání rozhodnutí druhým státem je pak „podřízení se“ rozhodovací činnosti státu cizího, a v daném konkrétním případě tak oslabuje svoji suverenitu. K tomuto jsou

⁶³ Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 55 – 65.

⁶⁴ Novotná, J. *Manuál státního zástupce a soudce pro postup v právním styku s cizinou ve věcech trestních*. I. díl. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. s. 195-200.

příslušní ovšem státy samotné, a podepsáním a ratifikováním mezinárodních smluv upravující institut uznávání a výkon rozhodnutí se tak oslabení své moci nijak nebrání. Naopak jej zakotví ve svém právním řádu.⁶⁵

Příslušným k rozhodování o uznání je krajský soud, který zkoumá, zda byly splněny podmínky pro převzetí výkonu. Současně je oprávněn trest přizpůsobit podle svého trestního zákona. V případě, že se druh trestu nebo ochranného opatření s právním řádem České republiky neslučuje, přizpůsobí jej podle trestního zákona, který mu nejvíce odpovídá. Délku trestu je pak možno přizpůsobit k délce nepřevyšující hranice stanovené vnitrostátním právem. Může ovšem výměra trestu převýšit tuto hranici, a to pouze v případě, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. I v tomto případě ovšem nesmí být postavení osoby zhoršeno.

Zákon o mezinárodní justiční spolupráci pak dále upravuje část druhou procesu účinnosti rozhodnutí – výkon uznaného cizozemského rozhodnutí. Do trestu, který má být vykonán na území České republiky, může osud započít i část trestu, který již byl vykonán v cizím státě. Lze se pouze domnívat, jaké důsledky může mít vyhlášená amnestie či milost, v jejichž důsledku se uznané cizozemské rozhodnutí stává nevykonatelným, na vzájemné vztahy dotčených států v předmětné rovině.

4.5. Průvoz osob

V souvislosti s vydáváním osob cizímu státu, se kterým často nemá vydávající stát společné hranice, souvisí průvoz těchto osob přes hranice jiného státu. Aby ale mohlo dojít k převezení osob přes toto území, je třeba požádat dotčený stát o souhlas s průvozem.

Průvoz je upraven zejména mezinárodními smlouvami, které upravují vydávání osob k trestnímu stíhání či výkonu trestu nebo předání a převzetí. Zpravidla se pro účely průvozu zvolí území, cesta, která bude nejkratší. Evropská úmluva o vydávání stanovuje, že průvoz vydávané osoby nebude uskutečněn přes území, kde je důvodná obava, že její život nebo svoboda by mohla být ohrožena.⁶⁶

⁶⁵ Blíže Walter, G., Baumgartner, S.P. (eds.) *Recognition and Enforcement of Foreign judgments outside the scope of the Brussels and Lugano Conventions*. Kluwer Law International, London, 2000.

⁶⁶ Fenyk, J. Ondruš, R. *Právní styk s cizinou trestním a netrestním řízení a před orgány veřejné správy*. Praha: Linde Praha. 1997. s. 79.

Volba směru a způsobu průvozu je ponechána na průvozním státu. Jestliže je ovšem průvoz pro účely trestního řízení v cizině prováděn letecky bez mezipřistání, souhlas dotčeného státu není potřeba. Pro Českou republiku je úprava stanovena § 142 odst. 2 písm. 4 ZMJS. / Pokud není mezinárodní smlouvou stanoveno jinak. /

5. Trestání zločinů podle mezinárodního práva

V uplynulém 20. století bylo lidstvo svědkem dvou světových válek a mnoha dalších mezinárodních a vnitrostátních konfliktů. Docházelo k páchání zločinů, které svou podstatou představují nejhrubší pošlapání základních lidských práv. Přes existující obyčejové právo, nejzákladnější pokusy o smluvní úpravy, prostředky vnitrostátního práva a národní soudy, bylo potřeba učinit zásadní změny v oblasti úpravy efektivního postihu nejzávažnějších zločinů.

Zločiny podle mezinárodního práva (*crimes under international law*) je třeba důsledně odlišovat od **mezinárodních zločinů států** (*international crimes*). Zločinů podle mezinárodního práva se dopouštění, a jsou za ně trestně stíhány, konkrétní osoby.⁶⁷ Jedná se o nejzávažnější porušení pravidel týkajících se nejen základních lidských práv, včetně pravidel mezinárodního humanitárního práva, ale samotné ochrany míru, jíž se státy zavázaly zachovávat, a mezinárodní trestní odpovědnost nesou pouze fyzické osoby. V této souvislosti pak Šturma uvádí klasické pojetí, které se odvíjí od Statutu Norimberského tribunálu, kde mezi zločiny podle mezinárodního práva řadíme pouze tři kategorie: **zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti**. Z poslední kategorie oddělil mladší institut **zločinu genocidy**, který se pro svou závažnost uvádí samostatně.

Díky vývoji a snaze států během několika desítek let tak přestalo být stíhání zločinů podle mezinárodního práva pouze hypotetickou a spekulativní teorií, ale stalo se skutečností.

První pokusem o stíhání zločinů podle mezinárodního práva mělo být na základě Wersailleské smlouvy z roku 1919 vytvoření mezinárodního tribunálu složeného z pěti soudců, a to z USA, Spojeného království, Francie, Itálie a Japonska. Německo pak právě jemu mělo vydat bývalého císaře Viléma II. k potrestání pro „těžkou urážku mezinárodní morálky a posvátné autority smluv“ a další osoby (německé důstojníky) obviněné z porušení válečného práva. Z politických důvodů k tomu ovšem nikdy nedošlo.

S narůstající potřebou společnosti stíhat nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva, stoupá i význam nutné úpravy oblasti mladého mezinárodního práva trestního. Spletitá cesta vývoje začíná právě vznikem mezinárodních tribunálů až přes zřízení Mezinárodního trestního soudu, kterému

⁶⁷ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 11.

bude pro jeho významnost věnována celá následující kapitola.

5.1. Mezinárodní tribunály zřizované ad hoc

Na mnoha různých místech světa docházelo již od 20. let minulého století k nespočtu zločinům. Na základě těchto zkušeností dospěl svět jednostranným konsensem k závěru, že pachatelé těchto zločinů musejí být předvedeni před spravedlnost, souzení a potrestáni. S počáteční snahou potřebné úpravy, došlo k vypracování návrhů na zřízení mezinárodního trestního soudu. Vzhledem k citlivosti problematiky předávání vlastních občanů států k trestnímu stíhání mezinárodním právem, a k stále ještě přetrvávajícímu tabu mnoha otázek, nedošly nikdy svého naplnění v podobě oficiálních dokumentů.

Výrazem mezinárodní spravedlnosti, a vzhledem k neexistenci stálého mezinárodního soudu, se tak staly mezinárodní tribunály - jako projev mezinárodní spravedlnosti a prostředek realizace OSN v otázkách porušování základních práv.⁶⁸ Byly vytvářeny pro konkrétní daný případ, a pojem ad hoc tak souvisí s jejich omezenou časovou působností i pravomocemi.

První trestní tribunály začaly vznikat v návaznosti na události druhé světové války. Další na sebe nechaly čekat, a byly vytvořeny až v důsledku událostí 90. let dvacátého století.

5.1.1. Mimořádné mezinárodní soudy vojenské povahy

První skutečně fungující mezinárodní soudy v rámci evropského prostoru byly zřízeny jako odpověď na závažná porušení míru a lidskosti v období světových válek. Vznik **mezinárodních tribunálů v Norimberku a Tokiu** v sobě nesl doznívající tradiční mezinárodní právo válečné s určitými inovačními prvky. Snad proto se podobají vojenským soudům válečným, které byly dočasně organizovány na okupačním území. Staly se důležitým mezníkem ve vývoji mezinárodního práva trestního, neboť již neaplikovaly pouze prvky práva vnitrostátního, ale s dnešního pohledu, svým způsobem také zakotvily mezinárodní spravedlnost a pravidla a zásady mezinárodního práva trestního samotného.

Mezinárodní vojenský tribunál se sídlem v Norimberku byl zřízen na

⁶⁸ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 77 – 113.

základě Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropské osy z roku 1945, tzv. Londýnskou chartou. Charta svého významu dostala mj. i definováním tří skutkových podstat zločinů podle mezinárodního práva – zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. V lednu následujícího roku pak byla přijata Charta pro Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ v Tokiu.⁶⁹

Přijetím statutu mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku však proces definování zločinů podle mezinárodního práva zdaleka neskončil. Hned v roce 1947 byla Valným shromážděním pověřena Komise úkolem vypracování návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva. V úvodu se Komise zaměřila nejprve na důležité základy principy, zásady mezinárodního práva. O dva roky později došlo k zformulování **tzv. norimberský zásad**.⁷⁰

- I. *„Každý, kdo spáchá čin, zakládající zločin podle mezinárodního práva, odpovídá za tento čin a podléhá trestu.“*
- II. *„Skutečností, že vnitrostátní právo neukládá trest za čin, zakládající zločin podle mezinárodního práva, nezbujuje pachatele odpovědnosti podle mezinárodního práva.“*
- III. *„Skutečnost, že pachatel činu, který zakládá zločin podle mezinárodního práva, jednal jako hlava státu nebo odpovědný vládní činitel, nezbujuje ho odpovědnosti podle mezinárodního práva.“*
- IV. *„Skutečnost, že někdo jednal podle příkazu své vlády nebo nadřízeného, nezbujuje ho odpovědnosti.“*

Na základě Norimberského statutu byl obdobně zřízen Statut mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ. Tokijský soud se ovšem skládal z jedenácti soudců a jednoho hlavního žalobce. Tribunál byl ovšem cílem mnoha kritik, neboť údajně byl nástrojem Spojených států amerických, jako pomsta za zákeřný útok na Pearl Harbor a prostředek ukonejšení Američanů po použití atomových zbraní v Japonsku.⁷¹ Zajímavostí Tokijského procesu je postava císaře Hirohita. Podle všech důkazů byl středem politického dění východní Asie v době

⁶⁹ Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 102.

⁷⁰ Tamtéž. s. 44 – 48.

⁷¹ Sunardi, T. *Mezinárodní trestní soud a jeho předchůdci. Mezinárodní vztahy*, 2000, č. 1, s. 39 - 40.

2. světové války. Dokonce měl připravovat agresivní atak, který postupně zavedl Japonsko do světové válečné dění. Nicméně jako císař, i jeho rodina, požívali v této specifické kultuře výsad autority japonského obyvatelstva. Vzhledem k formálnímu slibu obviněných chránit panovníka proti jakémukoli nařčení z války a jejich zkresleným výpovědím, tak nikdy nebyl souzen.

Svým vznikem a fungováním byly mezinárodní vojenské tribunály unikátními institucemi, které položily základy mezinárodnímu stíhání a trestání pachatelů nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva. Vývoj dostal na svém významu, ovšem institucionálně v dlouhých následujících letech nedošlo k výrazným změnám.

5.1.2. Mezinárodní trestní tribunál pro Jugoslávii

Průlomem doposud neměnné mezinárodní situace byly ozbrojené konflikty, „etnické čistky“, a další zločiny páchané na území bývalé Jugoslávie. Přestože již na evropském území existoval mezinárodní trestní tribunál, nebylo možné podle jeho zkušeností postupovat. Byl zřízen za jiných podmínek, pro jiné události. Řešením se nakonec stala rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827 z roku 1993, kterým byl zřízen Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY⁷²).⁷³

Jurisdikce soudu podle jeho statutu pojímala tři druhy zločinů podle mezinárodního práva. Pod válečnými zločiny byly zařazena závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949 a porušení zákonů a obyčejů války upravených samotným statutem ICTY. Do kompetencí jsou dále zařazeny zločiny genocidy⁷⁴, pro které nově platí možnost jejich spáchání i v době míru, a zločiny proti lidskosti.

Sídlem soudu je Haag a jeho jurisdikce⁷⁵, z hlediska místní i časové příslušnosti, se vztahuje na celé území bývalé Jugoslávie, a to od 1. ledna 1991.

Od vzniku tribunálu bylo k počátku roku 2014 obžalováno přesně 161 lidí, 23 z nich si svůj trest právě odpykává a s dalšími 20 - ti právě probíhá řízení. Z již

⁷² Nejen statut ICTY dostupný na: www.icty.org.

⁷³ Válek, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních soudních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 3.

⁷⁴ Definice zločinu genocidia byla doslovně převzata v čl. II Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948. Dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf> (stránky OSN).

⁷⁵ Pěnkava, P. *Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii*. Bulletin Advokacie, 2006, č. 6, s. 41 – 44. Dostupný na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2006/BA0606.pdf>.

uzavřených soudních řízení soud osvobodil 18 osob a dalších 74 shledal vinnými. Mnozí z nich zemřeli během vykonávání trestu, jiní již svůj dluh společnosti splnili, a někteří teprve čekají na svůj nástup.⁷⁶

ICTY byl zřízen jako dočasný orgán pro vyšetřování válečných zločinů spáchaných na území bývalé Jugoslávie, v době, kdy domácí soudní systémy nebyly schopny vyhovět spravedlnosti se domáhající společnosti. Svůj účel během své několikaleté praxe splnil, a jeho budoucnost se chýlí ke konci. V roce 2013, u příležitosti 20. výročí existence soudu, byly řešeny otázky dokončení probíhajících vyšetřování, zkoušek a všech úkolů, jichž si tribunál vytyčil, a předpokládané ukončení činnosti se odhaduje na rok 2016. Zda a kdy budou převedeny „lehčí“ zločiny podezřelých vůdců na národní soudy je snad ještě pouhou spekulací. I přesto je již dnes svými činy, aktivitou v oblasti trestání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, významným posílením vnitrostátních soudů, a jak vévodí své váženosti slovy:

„In its 20 years of existence, the ICTY has irreversibly changed the landscape of international humanitarian law and provided victims an opportunity to voice the horrors they witnessed and experienced.“⁷⁷

5.1.3. Mezinárodní trestní soud pro Rwandu

V devadesátých letech minulého století čelil svět občanské válce v africké Rwandě mezi vládnoucími příslušníky kmene Hutu a menšinovým kmenem Tutsi. Konflikt vyvrcholil v roce 1994, kdy byl zavražděn tehdejší prezident a podezření z útoku na jeho letadlo padlo na Tutsi. Za oběť padlo přibližně 937 000 lidí a mnoho dalších z nich muselo uprchnout. I přes úsilí OSN a vyslání jednotek na území Rwandy během bojů, se zdály být snahy mezinárodní společnosti marné, neschopné zabránit událostem.

Odpovědí bylo zřízení Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR⁷⁸) na základě rezoluce Rady bezpečnosti č. 995 ze dne 8. listopadu 1994.⁷⁹ Jeho jurisdikce zahrnuje pouze tři kategorie zločinů. Vedle zločinů genocidy je oprávněn trestat zločiny proti

⁷⁶ *Key Figures of the Cases*. Dostupný na: <http://icty.org/sections/TheCases/KeyFiguresoftheCases>

⁷⁷ *20 Years of International Justice*. <http://www.icty.org/sid/11301>.

⁷⁸ Více <http://www.unict.org/>.

⁷⁹ Válek, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních soudních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 10.

lidskosti a porušení článku 3 Ženevské úmluvy z roku 1949. definitivně také opouští od požadované souvislosti těchto zločinů s ozbrojeným konfliktem.⁸⁰ Vzhledem k rozsáhlosti rwandského ozbrojeného konfliktu je jurisdikce ICTR rozšířena i na sousední země v mezích, v nichž se jich konflikt dotknul.

Dodnes ovšem zůstává ve stínu Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii. Vzhledem k velikosti ozbrojeného konfliktu ve Rwandě, k množství spáchaných zločinů a k učinění spravedlnosti na těch, již se jich dopustili, se jeví jako nadlidský úkon postavit všechny před Tribunál pro Rwandu. Mnoho z nich uprchlo za hranice a zjištění jejich pohybu či pobytu trvalejší povahy je na území Afrického kontinentu prakticky zcela nemožné. I přesto se podařilo jejich větší počet postavit před soud a vynést rozsudek. Vhledem k objemu své práce, kterou již vykonal i nadále vykonává, by měl být zpoza stínu vyzdvižen a postaven na roveň významným mezinárodním institucím.

5.2. Smíšené trestní tribunály

Posledním z dosud zřízených mezinárodních trestních tribunálů *ad hoc* je Zvláštní soud pro **Sierra Leone**. Současně ale považován za první z **tzv. smíšených tribunálů**. Jeho věcná jurisdikce zahrnuje vedle zločinů podle mezinárodního práva též některé trestné činy podle práva Sierra Leone. I obsazení soudu je odlišné.⁸¹

Smíšené trestné tribunály jsou součástí vnitrostátního práva, ovšem zároveň vykazují určité prvky práva mezinárodního. Vedle věcné působnosti, která se tak vztahuje i na zločiny podle mezinárodního práva, zahrnuje i jejich složení cizí element, resp. soudce z řad jiných států.

Kromě již zmíněného Zvláštního soudu pro Sierra Leone, dalo mezinárodní trestní právo vzniknout Zvláštním panelům ve Východním Timoru, Mimořádným senátům v Kambodži, smíšeným senátům UNMIK v Kosovu a Komoře pro válečné zločiny Státního soudu Bosně a Hercegoviny. Nejnovějším příkladem je Zvláštní tribunál pro Libanon zřízeným v roce 2007, který není určen ke stíhání zločinů podle mezinárodního práva, ale teroristických činů.⁸²

⁸⁰ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s.100.

⁸¹ Tamtéž. s. 104.

⁸² Tamtéž. s. 104 – 111.

5.2.1. Zvláštní soud pro Sierra Leone

Na jaře roku 1991 vypuklo ve východní části země Sierra Leone ozbrojené povstání, které vyústilo v několikaletou občanskou válku, oficiálně ukončenou až v roce 2002. Konflikt byl provázen zvlášť krutými způsoby boje a využíváním mladé generace Sierra Leone, obzvláště dětí, k vytváření ozbrojených skupin jako podporu hnutí.

V roce 1999 došlo k podepsání mírové dohody v Lomé. Rozhodujícím krokem ke zřízení mezinárodního vojenského tribunálu pro Sierra Leone se ovšem stala až rezoluce Rady bezpečnosti č. 1315 z roku 2000. Na jejím základě byl vyzván generální tajemník OSN, aby vyjednal dohodu s vládou Sierra Leone o zřízení nezávislého zvláštního soudu. O dva roky později tak došlo k podepsání mezinárodní smlouvy o zřízení Zvláštního soudu pro Sierra Leone (Special Court for Sierra Leone, SCSL⁸³) mezi OSN a vládou Sierra Leone.⁸⁴

Konstitutivní právní povaha tohoto soudu byla ovšem odlišná od již výše zmíněných. Mezinárodní soudní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu byly zřízeny rezolucemi Rady bezpečnosti a představují tak jeden z podpůrných orgánů OSN. Zmíněný soud je však zřízen dvoustrannou mezinárodní smlouvou, dohodou, uzavřenou mezi OSN a vládou státu Sierra Leone. Lze ho tak označit za instituci, svým způsobem, *sui generis*. Na druhou stranu tak není nijak zavázán spolupracovat s ostatními tribunály pro další státy při stíhání zločinů podle mezinárodního práva, což může mít nepříznivý vliv na stíhání pachatelů těchto zločinů v případě, že se nacházejí v jejich jurisdikci.⁸⁵

Do jurisdikce tohoto Speciálního soudu spadají vedle zločinů podle mezinárodního práva převzaté ze statutu ICTR, také některé trestné činy podle práva Sierra Leone, a i jiná závažná porušení mezinárodního humanitárního práva.⁸⁶

Z kompetence soudu, vzhledem k zvláštním okolnostem konfliktu v Sierra Leone, nejsou vyňaty děti ve věku v rozmezí 15 – 18 let, kteří se dopustili mimořádných zločinů. Otázka jejich trestního stíhání ovšem vyvolává mnoho

⁸³ <http://www.sc-sl.org/>.

⁸⁴ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 106.

⁸⁵ Příkladem je situace Charlese G. Taylora, bývalého prezidenta Libérie, souzeného za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, jež se dlouho dobu schovával v Nigérii, a která mu zaručovala bezpečnost. (Po několika letech byl vydán Sierra Leone a v dubnu 2012 byl uznán vinným.)

⁸⁶ *Statute of the Special Court for Sierra Leone*. Dostupný na: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uCInd1MJeEw%3d&tabid=70>.

rozporuplných teorií sčítající určité morální hodnocení. V začátcích ozbrojeného konfliktu v Sierra Leone bylo mnoho vesnic cílem útoků. Snad pro nábor dalších členů bojových skupin či vyvražďování za účelem posílení pozic a moci. Nicméně právě děti prožívaly tyto situace nejvíce. Osířelé, bez domova, oběti únosů, psychického i fyzického zneužívání a násilí, nucené podávání drog apod. Tyto extrémní podmínky utvářeli jejich krutou roli v občanské válce. Vraždicí nástroje, děti, které jiný život ani neznají. Do jaké míry jsou odpovědné, jsou úvahy obsahující morální dilema, na které si společnost netroufá jasně odpovědět. Vzhledem k specifčnosti stíhání mladistvých osob, tak statut Zvláštního soudu pro Sierra Leone zřizuje alespoň senát pro mladistvé a klade důraz na jejich zpětné začlenění do společnosti, i výběr ochranných a nápravných opatření.

5.2.2. Zvláštní soudní panely ve Východním Timoru

Vyhlášení nezávislosti Demokratické republiky Východní Timor 20. května 2002⁸⁷ bylo více než diplomatickou slávou doprovázeno násilím. Bývalá portugalská kolonie byla okupována už do roku 1975 indonéskými ozbrojenými silami, až v roce 1999 se však pokusila o změnu formou referenda. V něm se tři čtvrtiny obyvatelstva vyslovili pro nezávislost a opuštění indonéských milic jejich území. Ty se však po jeho vyhlášení dopouštěly ještě většího násilí.

Nepokoje ukončilo až vyslání mezinárodních sil OSN, kterým Rada bezpečnosti rezolucí č. 1264 z 15. září roku 1999 S/RES/1264 (1999)⁸⁸ za úkol obnovu míru a bezpečnosti, usnadnění humanitární pomoci, a byla založena Přechodná správa OSN ve Východním Timoru (UNTAET). Právě z jejího podnětu pak byly vytvořeny Zvláštní panely, složené z východotimorských a mezinárodních soudců.⁸⁹

Jurisdikce panelů není omezena na podmínku státního občanství a je aplikováno právo indonéské trestní, slučitelné s mezinárodním právem i předpisy, které vydá v rámci své činnosti UNTAET. Hlavním problémem, byla stejně jako u

⁸⁷ Zbořil, Z., *Východní Timor – nejmladší stát z vůle OSN*. Mezinárodní politika, 2008, č. 4, s. 11 – 14. Dostupný na: http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2008/MP04_08.pdf.

⁸⁸ *The Assembly welcomes the adoption by the United Nations Security Council of Resolution 1264 of 15 September 1999 authorising the deployment of a multinational force in East Timor, in accordance with the request transmitted by the Indonesian Government on 12 September 1999, with a view to restoring peace and security in East Timor, protecting and assisting Unamet in carrying out its mission and, as far as its resources allow it, facilitating the humanitarian aid operations*. Recommendation 1421 (1999). Situation in East Timor. <http://assembly.coe.int/>.

⁸⁹ Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s.105 – 106.

Zvláštního soudu pro Sierra Leona, spolupráce se zahraničními institucemi, konkrétně pak v případech předávání obviněných k trestnímu stíhání indonéskými úřady.

5.2.3. Mimořádné soudní senáty v Kambodže

V roce 1975 stála u moci v Kambodži ultralevicová organizace tzv. Rudí Khmérové, a to až do roku 1979, kdy byly svrženy vietnamskou armádou. Během svého krátkého režimu stihly napáchat tolik násilí, kolik se mnohdy nepodaří mnohaletým občanským válkám. Proti obyvatelstvu byl veden brutální teror. Odhaduje se, že si vyžádal nejméně 1,7 milionů obětí.

Z politických důvodů se k myšlence spravedlivého postihu zločinců dostala mezinárodní společnost až v devadesátých letech 20. století. Ačkoliv OSN doporučilo zřídit *ad hoc* mezinárodní tribunál, Kambodžská vláda odmítla. Východiskem se staly až kompromisní mírové řešení, jejichž vyvrcholením bylo schválení zákona o zřízení Mimořádných senátů u soudů v Kambodže z 23. 7. 2001 (Extraordinary Chambers in the Court of Cambodia, ECCC⁹⁰).⁹¹

Před Mimořádné senáty u soudů v Kambodže bylo postaveno pět prominentních představitelů režimu Rudých Khmérů: Kang Kek Ieu známý jako „soudruh Duch, který se jako jediný ke svým činům doznal, Nuon Chea, Ieng Sary a jeho žena Ieng Thrith a bývalý prezident Khieu Sampan. Kang Kek Ieu si 26 června 2010 vyslechl rozsudek odsuzující k 35 letům vězení⁹², Ieng Sary zemřel v březnu 2013 a odsuzujícího rozsudku se nedočkal, jeho žena byla kvůli své nemoci shledána nezpůsobilou stanout před senátem, se zbylými dvěma řízení stále probíhá.

5.2.4. Soudní systém v Kosovu

V letech 1998 a 1999 probíhal v Kosovu ozbrojený konflikt mezi Albánci a Srby s cílem odtrhnutí od Jugoslávie. Za počátky lze označit čtyři současně probíhající útoky dne 22. 4. 1996 na představitele srbských bezpečnostních složek. Obyvatelé

⁹⁰ <http://www.eccc.gov.kh/en>.

⁹¹ Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 106.

⁹² Šitler, J. *Režim Rudých Khmérů: tak trochu jini soudruzi*. Zpravodajský server Lidových novin. 2010. Dostupný na: http://www.lidovky.cz/rezim-rudych-khmeru-tak-trochu-jini-soudruzi-fao-zpravvy-svet.aspx?c=A100730_134918_ln_zahranici_pks.

Kosova narychlo opouštěli své domovy. Ti, kteří nešli dobrovolně, byli násilně vyháněni Albánci. Do čela se dostávala Kosovská osvobozenecká armáda, která neváhala likvidovat ani své členy odsuzující násilný postup.

Rozhodujícím okamžikem konfliktu se stal až masakr nejméně 40 – ti albánských civilistů. Následovaly mírová jednání, jejichž výsledkem se stala rezoluce Rady bezpečnosti č. 1244 a vytvoření dočasné správy OSN v Kosovu (UNMIK).⁹³

Nicméně UNMIK nepřijalo za dobu své činnosti žádné nařízení, které by vytvořilo smíšený senát či zvláštní orgán pro stíhání zločinů podle mezinárodního práva. Poskytovala pouze možnost jmenovat mezinárodního žalobce, vyšetřujícího soudce a panel tří soudců, z nichž alespoň dva budou mezinárodního charakteru. Nedošlo ani ke specifikování trestných činů, při nichž by se případně tyto senáty uplatnily. Pro tyto ponechává pouze podmínku pochybností o nestrannosti místních soudců.⁹⁴

5.3. Nutnost vytvoření stálého mezinárodního soudu

Albert Einstein jednou řekl:

„Svět je nebezpečné místo k životu; ne kvůli lidem co jsou zlí, ale kvůli lidem, kteří s tím nic nedělají.“

Společnost čelila v průběhu 20. století nesčítelným tragickým událostem, katastrofálním okamžikům, osudovým chybám. I přesto ukázala odhodlání bojovat proti silám porušující lidská práva, základní svobody, proti utlačování, represím, budoucím hrozbám a jiným nepřátelským fenoménům.

Vytvořením mezinárodních soudních tribunálů zdůraznilo mezinárodní právo trestní svůj význam v globálním měřítku. Mezinárodní smlouvy, činnost OSN, Rezoluce Rady bezpečnosti zakládající jednotlivé tribunály, systém dočasné správy. Všechny tyto instrumenty mají nepopiratelnou zásluhu na rozvoji mezinárodních hmotných i procesních pravidel, díky nimž nejzávažnější zločiny na poli mezinárodní společnosti budou spravedlivě potrestány.

Mezinárodní tribunály jsou svými statuty svébytné mezinárodní orgány,

⁹³ Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 107.

⁹⁴ Blíže: *KOSOVO: Diplomatické úsilí znovu středem pozornosti*. Zpravodajství OSN. 1999. Dostupné na: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=631>.

pružné a účinné prostředky, jak může společenství reagovat na hrubé porušování mezinárodního humanitárního práva.

Nicméně i přesto, že se zaměřují na jednotlivé konflikty a mohou tak lépe vnímat místní specifika dané situace a jsou poblíž obětí, jimž poskytují ochranu, je třeba je pokaždé zřizovat individuálně. Ne vždy je tu toliko potřebná politická vůle, která by dala jejich vzniku. Naproti tomu stálý mezinárodní soud vykazuje stabilitu a jednotu přístupu.⁹⁵

Je však třeba zdůraznit, že mezinárodních konfliktů, občanských válek, genocid a jiného porušování lidských práv, docházelo nejen na místech, kde společnost reagovala vytvořením tribunálům nebo dočasných správ. Mnoho zločinů se odehrálo a odehrává na místech, kde možná z politických důvodů, společnost nezasahuje. Jsou snad ale podobné argumenty dostačující a z morálního hlediska a závaznosti demokratických společností chránit lidská práva a svobody správné? Z charakteru zmíněných konfliktů přeci nevyplývá pouze vnitrostátní dosah. To vše jsou otázky, domněnky a teorie, které budou provázet společnost i mezinárodní právo trestní a v budoucím vývoji.

Přesto však k opakovanosti mezinárodních ozbrojených konfliktů, je třeba reagovat systémově, s neodkladným zabráněním jejich pokračování. Neexistence stálého mezinárodního trestního soudu tak byl nedostatek, který vyžadoval odstranění. Mezinárodní společnost, na základě zkušeností s trestáním zločinů během zmíněného vývoje, tak přijala akt zakotvující zřízení Mezinárodního trestního soudu, multilaterální mezinárodní smlouvu otevřenou k podpisu všem státům.

⁹⁵ Bílková, V. Afrika: laboratoř mezinárodního trestního soudnictví. *Mezinárodní politika*. 2007, č. 5. s. 18. <http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2007/MP052007.cel%E9.pdf>.

6. Mezinárodní trestní soud (International Criminal Court ICC⁹⁶)

První návrhy na vytvoření jednotného a stálého mezinárodního trestního soudu se objevují již v meziválečném období.⁹⁷ K reálné možnosti jeho vytvoření však došlo až na konci 80. let dvacátého století, kdy svět po skončení studené války stál před svou bipolarizací. Hlavní kodifikačním orgánem OSN se stala Komise pro mezinárodní právo, která byla zřízena již v roce 1947 k prosazování a pokrokovému rozvoji a kodifikace mezinárodního práva. Byla vyzvána, aby vedle prací na návrhu Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva, se zabývala také otázkou zřízení mezinárodního trestního soudu.

V letech 1990 – 1992 se komise se zvláštním zpravodajem D. Thiamem a její pracovní skupina věnovaly různým variantám návrhu statutu soudu. Na základě příznivého přijetí Valným shromážděním dokončila na svém zasedání v roce 1994 svou práci a přijala návrh statutu. Následující rok pak Valné shromáždění ustavilo *ad hoc* výbor, který začal na návrhu přijatém Komisí zkoumat otázky zřízení soudu. Po ročních pracích byl na návrh výboru, pro specifický charakter budoucí instituce, vytvořen Valným shromážděním Přípravný výbor pro MTS, který v prosinci roku 1996 předložil vypracovanou rozsáhlou zprávu. Jeho mandát byl tak prodloužen s novým cílem – vytvoření „konsolidovaného textu“, který by mohl být předložen diplomatické konferenci.⁹⁸

Rozdílné požadavky, postoje a názory států na podobu mezinárodního trestního soudu se projeví již při práci Přípravného výboru na návrhu. Potřeba jednoty je neodmyslitelně jedním z cílů mezinárodního práva trestního, z pohledu odlišnosti a rozmanitosti společností se však jeví jako nadlidský úkol. Nicméně i přesto je nutné zdůraznit, že již od roku 1997 se téměř každá vláda nestavěla proti myšlence zřízení mezinárodního trestního soudu.

V roce 1998 tak došlo ke svolání diplomatické konference konané od 15.6. do 17.7., kde se rozhodovalo o skutečné podobě nového soudu.

Spornou se však jevila otázka jurisdikce. Vytvořila se tak *ad hoc* skupina (členem byla i Česká republika), jejímž zájmem bylo přijetí statutu a zřízení soudu, orgánu efektivního, nestranného, nezávislého, s reálnými pravomocemi. I

⁹⁶ Official website http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx.

⁹⁷ Např. Úmluva o předcházení a potlačování terorismu z roku 1937 měla dát vzniku mezinárodnímu tribunálu, jenž měl soudit pachatele teroristických útoků, kteří nebyli stíháni soudy vnitrostátními. Pro nízký počet ratifikací Úmluva nikdy nevstoupila v platnost.

⁹⁸ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 117.

přes nesouhlas některých států konference s tímto pojetím, byl v Římě přijat⁹⁹ závěrečný akt konference a **Statut Mezinárodního trestního soudu** (*The international Criminal Court*), s příslušností pro nejzávažnější zločiny týkající se celého mezinárodního společenství, tj. zločiny genocidia, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese (článek 5 Statutu¹⁰⁰).¹⁰¹

Tzv. Římský statut, jak bylo zmíněno výše, byl přijat jako mnohostranná mezinárodní smlouva otevřená k podpisu všem státům. Na základě nabídky nizozemské vlády se jeho sídlem stal Haag. V platnost vstoupil 1. července roku 2002.

6.1. Římský statut Mezinárodního trestního soudu

Římský statut byl ratifikován jako základní prvek demokratických zásad a hodnot Unie. Svým podpisem státy přislíbili pomoc trestání válečných zločinů, zločinů proti lidskosti, genocidy i činu agrese. Přislíbili Statut uplatňovat, spolupracovat s ostatními státy a posílit systém, zejména v dopadu na oběti a postižená společenství.

Na rozdíl od výše zmíněných tribunálů, je Statut mezinárodní smlouvou, jenž dala vzniknout významnému soudu s *mezinárodněprávní subjektivitou*, který není orgánem OSN. Vystupuje jako samostatný subjekt a vztahy k OSN budou určeny pouze na základě dohod.

Římský statut je přehledně strukturovaný dokument ve 128 člancích, tematicky rozdělených do 13 částí. Jako u mnohých norem i zde nalezneme v úvodu preambuli, jenž shrnuje důvody vzniku, jeho poslání a zdůrazňuje úctu ve spravedlnost a nutnost účinně stíhat nejzávažnější zločiny významnou mezinárodní spoluprací i vnitrostátními opatřeními.

Kromě základního vztahu Soudu k Organizaci spojených národů, upravuje Statut jeho sídlo, právní status i pravomoci soudu. Hned v článku druhém je upravena jeho jurisdikce, která bude blíže specifikována v následující podkapitole, nicméně je zde její kvalifikaci použito slovo „omezena“. Domnívám se ovšem, že toto výraz není vhodný pro spojení s jurisdikcí této instituce. Přesto, že byl soud zřízen pouze pro specifickou oblast, svým významem zločinů, které

⁹⁹ Celkem 120 států se vyslovilo pro návrh, 7 států hlasovalo proti a 21 zemí se zdrželo hlasování.

¹⁰⁰ Dostupný na: <http://www.un.org/law/icc/index.html>.

¹⁰¹ Pikna, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. 55.

stíhá, a ochranu i zadostiučinění, jenž poskytuje obětem i celé společnosti, je označení jurisdikce soudu slovem „omezena“, poněkud úzkoprsé. Nicméně tedy vedle pravomocí dotýkající věcnou působnost, místní, časovou i osobní, definování jednotlivých skutkových podstat, konkretizování zločinů, upravuje tzv. spouštěcí mechanismus, jednotlivé varianty iniciování vyšetřování, na které navazuje otázkami přípustnosti řízení před soudem a případy, kdy uvedené zločiny myjí být primárně vyšetřovány a stíhány daným státem.

Zakotvena je zde i zásada *ne bis in idem*, ovšem s výjimkami situací, kdy řízení před soudem bylo vedeno s úmyslem chránit dotčenou osobu nebo nebylo řízení vedeno nestranně a nezávisle.

V následující části 3. se pak Statut věnuje obecným zásadám trestního práva. Kromě zásad *Nullum crimen sine lege* a *Nulla poena sine lege*, zakotvuje zásady *In dubio pro reo*, zákaz retroaktivity i použití analogie v neprospěch obviněného.

Následující částí upravuje složení a správu soudu. Orgány, předpoklady a volbu soudců jejich nezávislost, odvolání, disciplinární opatření, předsednictvo, senáty, Úřad žalobce i Kancelář, až se dostává k procesní úpravě vyšetřování a stíhání.

V počáteční fázi řízení hraje důležitou roli žalobce, který na základě informací, které má k dispozici, zahajuje řízení. Upraveny jsou i následující fáze, přes přípravný senát, zajištění osoby k hlavnímu líčení a uložení trestu upravených v části sedmé.

Proti určitým rozhodnutím (čl. 82, odst 1, písm. a-d) lze podat odvolání. Kdo a za jakých podmínek může podat odvolání je upraveno v následujících ustanoveních, přičemž není opomenuta ani kompenzace zatčenému nebo obviněnému v případě protiprávního zatčení či držení ve vazbě, pravomocnému odsouzení, které bylo zrušeno pro nové, dříve neznámé skutečnosti nezvratně prokazující justiční omyl.

Nakonec jsou upraveny obecné zásady mezinárodní justiční spolupráce, vykonávací řízení, shromáždění smluvních stra a financování. Část poslední pak obsahuje závěrečná ustanovení např. o návrhu jakékoli změny po uplynutí sedmi let od vstupu tohoto Statutu v platnost, i ujednání o jeho otevřenosti k podpisu všem státům, ratifikaci i přístupu.¹⁰²

¹⁰² Blíže k jednotlivým částem i ustanovením *Rome Statue of the International Criminal Court* (U.N.Doc.A/CONF.183/9). Dostupný na: <http://www.un.org/law/icc/index.html>.

6.2. Jurisdikce a její výkon

Ustanovení jurisdikce Soudu tvoří jeho nejvýznamnější část, neboť její splnění, stanovených podmínek, zakládá jeho pravomoc věc projednat a rozhodnout. Z hlediska právníké a širší společnosti se jí Statut věnuje v nejrozsáhlejší části 2. Upravuje nejen její jednotlivé oblasti, ale zakotvuje tak i principy působnosti Mezinárodního trestního soudu.

6.2.1. Jurisdikce *ratione materiae* – příslušnost věcná

Věcná působnost představuje svým obsahem významný příspěvek k rozvoji materiální pravidel mezinárodního práva trestního. Statut obsahuje definici několika zločinů, k jejichž stíhání je svými možnostmi příslušný právě mezinárodní trestní soud. Kompetence *ratione materiae* nebyla zdaleka vymezena bez problémů.

Věcná jurisdikce je upravena článkem 5 Statutu. Podle něj je Soud příslušný ve vztahu k zločinům, jimiž jsou zločiny genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Ve skutečnosti však vůči zločinu agrese svou pravomoc vykonávat nemohl, neboť v následujícím ustanovení je k němu suspendována. Po dlouhých diskuzích však byla přijata i definice pro tento zločin.

6.2.1.1. Zločiny genocidy

Relativně nejsnadnější bylo zařazení zločinu genocidy (článek 4 Statutu MTS), jehož definice byla převzata z čl. II. Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia¹⁰³ a ve stejné podobě ji lze nalézt i ve Statutu výše zmíněného Mezinárodního trestního tribunálu pro Jugoslávii: „*Pro účely tohoto Statutu se genocidou rozumí kterýkoli z níže uvedených činů spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: (a) zabití příslušníků této skupiny [...]*“¹⁰⁴.

Nicméně je třeba si uvědomit, že nelze jakýkoli rasově motivovaný útok podřadit pod zločin genocidy, neboť ne všechny směřují ke zničení relevantní

¹⁰³ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 129.

¹⁰⁴ Článek 6 Římského Statutu.

skupiny osob „úplně nebo částečně“ (*in whole or in part*), a pojem zabítí (*killiug*) je nutné vykládat mnohem širěji než ve smyslu § 141 českého trestního zákona.¹⁰⁵

6.2.1.2. Zločiny proti lidskosti

Zločiny proti lidskosti jsou velmi podrobně upraveny čl. 7 Statutu. Pro účely této práce je významné zmínění alespoň úvodní části definice: „*Pro účely tohoto Statutu se „zločinem proti lidskosti“ rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaný v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu [...]*“¹⁰⁶.

Ač se již nemusí jednat o jednotlivé činy, má zásadní význam rozsáhlost a systematickost útoku a vážnost nebezpečí pro mezinárodní společenství. Výčet jednotlivých skutkových podstat, které obsahuje Statut, jsou tak výrazně podrobnější a širší než v poválečných dokumentech a to nejen z důvodu překonání ustálených pravidel chápání těchto zločinů v souvislosti s válkou.¹⁰⁷ Nakonec i z některých uvedených činů jako „nedobrovolné mizení osob“ (čl. 7, odst. 1, písm. i), nucené těhotenství (čl. 7, odst. 1, písm. f), lze spatřit tolik žádoucí rozvoj mezinárodního práva trestního.

6.2.1.3. Válečné zločiny

Válečné zločiny upravuje Římský statut čl. 8. Jde nesporně o nejkomplesnější shrnutí současného obyčejového mezinárodního práva válečného a v převážné většině je i výčtem kogentních pravidel v této oblasti a současně také poprvé kvalifikuje porušování humanitárních pravidel v rámci vnitřního ozbrojeného konfliktu, jako mezinárodně postižitelný.¹⁰⁸ Jde nepochybně o průlomový okamžik pro společnost v boji proti ozbrojeným skupinám, které se ve snaze uchopit moc na vytyčeném území, nebojí využít jakýchkoli prostředků a „obětovat“ tisíce i miliony nevinných životů.

Z rozsáhlého ustanovení článku je důležité, že „*Soud bude mít jurisdikci*

¹⁰⁵ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 130.

¹⁰⁶ Článek 7 Římského Statutu.

¹⁰⁷ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 132 – 137.

¹⁰⁸ Tamtéž. s. 140.

vůči válečným zločinům, zejména jsou-li páčány v rámci plánu či politické linie nebo v rámci rozsáhlého páčání trestné činnosti tohoto typu“ – lze vyvodit, že se jedná o demonstrativní výčet pravomoci Soudu, a jednotlivé válečné činy (oproti čl. 7, který umožňuje stíhat zločiny pouze v rámci rozsáhlého a systematického útoku) tak budou moci být souzeni ve své jedinečné podstatě.

Válečné zločiny jsou pak rozděleny do čtyř kategorií (čl.8 odst. 2): (a) závažná porušení Ženevských úmluv, (b) jiná závažná porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v uznávaném rámci mezinárodního práva, (c) v případě ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy, vážná porušení čl. 3 společného čtyřem Ženevským úmluvám, (d) ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy.

6.2.1.4. Zločin agrese

Zločin agrese byl v souvislosti s Mezinárodním trestním soudem a jeho jurisdikcí jednou z nejkontroverznějších otázek. Jak již bylo výše zmíněno, článek 5 odst. 1 zločin agrese do pravomoci Soudu zařadil, ovšem hned následujícím ustanovením jej vyloučil s tím, že bude moci být vykonávána poté, „kdy bude v souladu s čl. 121 a 123 přijato ustanovení definující tento zločin a stanovící podmínky, za nichž může Soud vykonávat jurisdikci ve vztahu k tomuto zločinu“.¹⁰⁹

Proto došlo hned po sedmi letech od platnosti Statutu k přípravným pracím na definici zločinu agrese. O rok později, v roce 2010 tak Revizní konference Římského statutu Mezinárodního trestního soudu¹¹⁰ v ugandské Kampale přijala definici tohoto zločinu: „ Zločinem agrese se pro účely tohoto Statutu rozumí plánování, příprava, podněcování a uskutečňování aktu agrese osobou v postavení umožňující účinně vykonávat kontrolu nebo přímo řídit politické nebo vojenské činnosti státu, kterýž to akt svou povahou, závažností a rozsahem představuje zjevné porušení Charty Spojených národů“¹¹¹ [autorský překlad].

¹⁰⁹ Čl. 5, odst. 2 Římského Statutu.

¹¹⁰ Blíže viz: Making the right choices at the Review Conference. Report. 2010. Dostupný na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR40/008/2010/en/faad9888-c9fb-425a-98bc-fcce1d5e075f/ior400082010en.pdf>.

¹¹¹ Čl. 8 bis – v anglickém originále – „For the purpose of this Statute, “crime of aggression” means the planning, preparation, initiation or execution, by a person in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State, of an act of aggression which, by its character, gravity and scale, constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations.“

Definování zločinu agrese patří nepochybně mezi nejvýznamnější změny, které byly v Kampale schváleny. I přesto je velmi důležité následovat i související instituty, jakou je např. možnost podání návrhu na stíhání zločinu agrese, která leží v rukou Rady bezpečnosti, smluvního státu či prokurátora. Individuálně odpovědnými, jak vyplývá z definice, mohou být pouze osoby, které mají přímý vliv na politické či vojenské rozhodování státu.¹¹²

Nakonec se však zajímavější jednání vedla okolo čl. 15, který stanovuje jurisdikci MTS nad tímto zločinem. V případě, že je stát stranou statutu, může být z této jurisdikce vyjmut, pokud formálně deklaruje vůli nebýt jí vázán. V opačném případě nemá Soud pravomoc vykonávat svou jurisdikci nad jeho územím ani nad jeho státními příslušníky. Ač se to z pohledu státu, který se svým podpisem zavázal k Statutu, jeví jako odepření spravedlnosti, nemůže Soud stíhat zločiny agrese spáchané na území tohoto státu, jichž se dopustil stát nesmluvní.¹¹³

6.2.2. Jurisdikce *ratione personae* – příslušnost osobní

Osobní jurisdikce soudu je ve Statutu roztržena mezi několik článků. Základem je čl. 25 upravující individuální trestní odpovědnost za zločiny spáchané podle tohoto Statutu. Ustanovení umožňují vést Soudu stíhání proti fyzickým osobám. / Odpovědností právnických osob Statut nezakládá. / V souvislosti s odpovědností fyzických osob je pak následujícím článkem 26 stanovena podmínka použitelnosti jurisdikce Soudu pouze na osoby, které v době údajného spáchání činu již dovršili osmnáctého roku věku.

Odpovědnost zvláštních subjektů – velitelů a jiných nadřízených, je pak vymezena článkem 28.

6.2.3. Jurisdikce *ratione temporis* – příslušnost časová

Počátek působnosti Soudu je stanoven čl. 11 Statutu na zločiny spáchané po vstupu Statutu v planost (tedy po dni 1. července 2002). Nad státy, které se smluvní stranou Statutu staly až posléze, může Soud vykonávat jurisdikci až po

Coalition for the International criminal Court. Dostupný na: <http://www.iccnw.org/?mod=swgca-proposal>.

¹¹² Matušinová, A., Mlynařík, V. *Revizní konference MTS v Kampale*. Global politics. 2020. Dostupný na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/revizni-konference-mts-v-kampale>.

¹¹³ Tamtéž.

vstupu v platnost Statutu pro jejich vnitrostátní právo. Výjimkou z tohoto logického pravidla je odstavec druhý tohoto článku, kdy může být jurisdikce vykonávána i nad zločinem, pokud stát, který není smluvní stranou, jej svým prohlášením přijal.¹¹⁴

6.2.4. Jurisdikce *ratione loci* – příslušnost místní

Územní jurisdikci Soud vykonává podle čl. 12 Statutu nad zločiny spáchaných na území státu, který je smluvní stranou Statutu nebo přijal výše zmíněným prohlášením jeho jurisdikci.

6.3. Problémy implementace Statutu MTS do trestního práva České republiky

Na zasedání skupiny představitelů nauky trestního práva v Paříži v roce 1924 byla založena Mezinárodní společnost pro trestní právo (AIDP), která v roce 1950 byla akreditována jako nevládní organizace OSN. Podílí se na řadě činností OSN v oblasti prevence kriminality a zacházení s pachateli, a má konzultativní statut u orgánů rady Evropy. Kromě individuálního členství jsou v ní zaregistrovány jako kolektivní členové i právnické instituce, vědecká pracoviště, katedry vysokých škol aj. I po rozdělení Československa působila ještě na počátku nového tisíciletí společná česko-slovenská národní skupina. Její činnost ovšem v posledních letech stagnovala, a proto byla nutná její reorganizace. V roce 2002 tak vzniklo občanské sdružení Česká národní skupina.¹¹⁵

Problémy začlenění hmotněprávních i procesněprávních ustanovení Statutu mezinárodního trestního soudu do právních řádů jednotlivých států vyvolaly diskuzi i pochybnosti hned po jeho slavnostním podepsání.¹¹⁶ Obecně je Římský statut smlouvou, která se po ratifikaci parlamentem stane součástí právního pořádku České republiky. Z čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy, vyplývá pravidlo použití ustanovení Statutu, pokud stanoví něco jiného než zákon. Pokud se podle tohoto článku staly součástí vnitrostátního právního řádu, jsou pak

¹¹⁴ Čl. 11 Římského Statutu.

¹¹⁵ NS AIDP. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/aidp_040608.html.

¹¹⁶ NS AIDP. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/aidp_040608.html.

vnitrostátně přímo aplikovatelné. / Ovšem za předpokladu, že jsou k vnitrostátní aplikaci způsobilé a schopné, tj. jsou tzv. self-executing.¹¹⁷ / Jde tedy o ustanovení, která přímo zakládají práva a povinnosti subjektů vnitrostátního práva. Otázka ovšem vyvstává, pokud mezinárodní smlouva, jako je v tomto případě Statut, obsahuje povinnost stíhat a soudit určitá jednání, přičemž neobsahuje žádné ustanovení o podmínkách trestní odpovědnosti nebo dokonce sankce, jejichž aplikace by vnitrostátním právem nebyla možná. Lze je i přesto implementovat a aplikovat v právu našeho právního řádu? Nechybí těmto ustanovením jasnost, určitost a přesnost? Vlastnosti, které naše právo od zákonných ustanovení vyžaduje? Jsou vůbec domácí právní úpravy států uzpůsobeny uplatňovat takovéto mezinárodní smlouvy?

Přestože je statut novou kodifikací ve světle dosaženého vývoje na konci 20. století, nové materiální mezinárodní právo trestní nevytváří. Nepřináší nové instituty, pouze shrnuje a upřesňuje skutečnosti již obecně známé.¹¹⁸ Například v současné době náš platný trestní řád soustřeďuje zločin definované Statutem v hlavě XIII. Jejich úprava je ale velmi obecná a zdaleka nepokrývá všechny zločiny definované mezinárodním právem. Musely by se tak pro nespécifikovaná jednání použít obecná ustanovení pro trestné činy, což by vedlo k mnoha rozporům již v souvislosti s jejich stíhání, potažmo uloženém trestu, který by ani zřejmě ani zdaleka neposkytoval společností žádoucí účinky.

Použití pouhého odkazu na Statut nebo jeho jednotlivé definice v podobných situacích by nebylo jistě vhodné. Z mnoha dalších důvodů se transformace ustanovení do vnitrostátního práva jeví jako optimálním řešením.¹¹⁹

Nepochybně se každý stát snaží ve svém vývoji činit další pokrok a požadavky mezinárodního práva tak plnit bez potíží. Pokud je tedy stát připraven převzít závazky rozsáhlejší společnosti, jakým způsobem by měl začlenit definice práva mezinárodního do svého?

Mnozí teoretikové dávají přednost inkorporaci samotného Statut, nebo jeho částí do národního práva, nebo přijetí legislativy, jež by kopírovala přesné znění definic. Jiní tvrdí, že mezinárodní smlouvy (v tomto případě Statut) žádné

¹¹⁷ *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2004. s. 29.

¹¹⁸ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.* Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 181 – 190.

¹¹⁹ *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2004. s. 35.

vyjádření skutkových podstat neobsahuje, nebo jsou definované v jiných normách, které však nemají právní závaznost.¹²⁰ Naproti tomu Šturma považuje definice skutkových podstat obsažené ve statutu dostatečně podrobné a jiné dokumenty jsou tak nepotřebné.¹²¹

Podobná situace vyplývá z ustanovení Statutu upravující zásady. V určitých bodech se i v této otázce odlišují právní řády států od požadavků mezinárodní společnosti. Při zamyšlení nad principem komplementarity Statutu a povinností států souladnosti těchto dvou úrovní, nás mohou napadnout nesrovnalosti při zachování jurisdikce států nad těmito zločiny. Mohou být rozdíly v jednotlivých institutech a zásadách podnětem Mezinárodní společnosti pro vyslovení neschopnosti státu dostát předpokladu samostatně jednajících mezinárodní jednotky? A kde tedy leží hranice jednotlivých států na tolik vyzdvihovanou zásadu práva národů na sebeurčení jich samotných i zvolení cesty svého budoucího vývoje?

Ve světle nedávných novelizací se náš právní řád zdá být dostačující. Trestní zákoník obsahuje zločin genocidia, zločiny proti lidskosti i válečné zločiny podle mezinárodního práva. I přesto se může jevit úprava úzká k poměru potřebám společnosti i událostem, jimž je svět v současnosti svědkem.

Nakonec ani sama cesta implantace Statutu do právního řádu České republiky nebyla lehká. Již při jeho podepsání Českou republikou, navrhlo Ministerstvo zahraničních věcí jej ratifikovat spolu s navrhovanými ústavními změnami, kterými bylo znění článku 112a Ústavy. Nová legislativa měla zajistit potřebnou slučitelnost. Poslanecká sněmovna však návrh odmítla a další snahy poněkud vázly. Ani při druhém pokusu nebyl Statut ratifikován.¹²² Důvodem obou neúspěšných pokusů bylo jistě právě ono spojení s ústavními změnami a nedostatečnou podporou.

V roce 2001 došlo k významné změně v Ústavě vložení čl. 10, který byl pro Statut i jiné budoucí mezinárodní smlouvy klíčový. Vzhledem k nadcházejícímu roku 2002, kdy měl Statut vstoupit v platnost, už ale bylo zřejmé, že Česká republika nebude spolu s dalšími zeměmi jednou z prvních,

¹²⁰ *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 36.

¹²¹ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.* Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. s. 187.

¹²² Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu návrh na ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Sněmovní tisk č. 1112. Dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=1112>.

které jej ratifikují.

V následujících letech pak došlo ke změně vlády, která prohlašovala podporu státu za přispění i nevládních organizací. Ministerstvo zahraničních věcí se opět zaměřilo na nový návrh ratifikace Statutu.¹²³

Do roku 2007 ratifikovalo Statut již 105 států, ovšem stále chyběla ratifikace tří stálých členů Rady bezpečnosti OSN, a to USA, Ruska a Číny. Jediným členským státem Evropské unie, který do této doby Statut neratifikoval, byla Česká republika, ač myšlenku MTS vždy podporovala.

O rok později, po mnoho dalších jednání, vláda dne 23. ledna 2008 vyslovila souhlas s návrhem na ratifikaci Římského Statutu a pověřila předsedu vlády, aby předložil Statut předsedovi Poslanecké sněmovny a předsedovi Senátu Parlamentu ČR k vyslovení souhlasu s jeho ratifikací podle čl. 10a Ústavy ČR.¹²⁴

Přestože obě komory vyslovily souhlas s ratifikací, prezident republiky má jisté pochybnosti o souladu Statutu s Ústavou, konkrétně jde o otázku ústavního zákazu nutit občany k opuštění vlasti, udělení milosti a amnestie a tzv. imunita ústavních činitelů.¹²⁵ Možným východiskem se jeví pouze přijetí nového ústavního zákona a konsens české politické reprezentace a odborné právnické veřejnosti.

Po dlouhých jednání vstoupil Statut v platnost pro Českou republiku dne 1. října 2009. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka Organizace spojených národů, depozitáře Statutu, dne 21. července 2009.¹²⁶

¹²³ *Coalition for the Criminal Court. News 31 Dec 2005.* Dostupný na: <http://www.iccnw.org/?mod=newsdetail&news=85>.

¹²⁴ *Návrh usnesení Senátu Parlamentu České republiky k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Římský statut Mezinárodního trestního soudu.* Dostupný na: <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/45754/38912>

¹²⁵ *Stanovisko Odboru legislativy a práva KPR k ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.* Praha. 2009. Dostupný na: <http://www.hrad.cz/cs/pro-media/informace-soudnim-sporum/5.shtml>.

¹²⁶ *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu č. 84/2009 Sb.m.s. s účinností od 1.10.2009.* Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=onrg2427giydaok7ha2c2ma&conversationId=1347135>.

7. Právní úprava mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních

Mezinárodní smlouvy tvoří svojí podstatou základ mezinárodní justiční spolupráce. Jsou projevem vůle dvou či více států a svým obsahem zakládají, mění nebo ruší jejich práva a povinnosti. Proces jejich vzniku je upraven nejen právem mezinárodním, ale také vnitrostátním, přičemž mezinárodní právo stanovuje podmínky vzniku, obsah, platnost i jejich zánik. Vnitrostátní právo upravuje jejich schválení a začlenění do právních řádů zavazujících se států. Dosavadní mezinárodní právní obyčej je upravující mezinárodní smlouvy byly kodifikovány **Vídeňskou úmluvou o smluvním právu z 23. května 1969 (č. 15/1998 Sb.)**. Úmluva se však vztahuje pouze na mezinárodní smlouvy písemné formy. Nicméně obsahuje řadu základních pravidel závazných pro obsah i formu uzavíraných mezinárodních smluv.¹²⁷

Závaznost mezinárodního práva je podmíněna inkorporací do právního řádu daného státu. V případě České republiky jsou určující pro mezinárodní smlouvy čl. 10, čl. 10a a čl. 49 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy. *Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu.*¹²⁸

7.1. Mezinárodní právní instrumenty Organizace spojených národů

K nejvýznamnějším Vídeňským úmluvám vedle výše zmíněné **Vídeňské úmluvy o smluvním právu**, patří **Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám ze dne 23. srpna roku 1978** (č. 292/1999 Sb.), **Vídeňská úmluva o diplomatických stycích ze dne 18. dubna 1961**¹²⁹(č. 157/1964 Sb.), která kodifikuje právní normy mezinárodního práva v oblasti diplomatických styků a vztahů, jež se do doby jejího přijetí zakládaly na závěrech Vídeňského kongresu z let 1814 až 1815, a **Vídeňská úmluva o konzulárních stycích z 24. dubna 1963** (č. 32/1969 Sb.).

Další významnou mezinárodní úmluvou je **Úmluva Organizace**

¹²⁷ Např. působnost smlouvy (část I. čl. 1, 3), otázky uzavírání smluv a jejich vstup v platnost (část II.), dodržování, provádění a výklad smluv (část III.), změna a úprava smluv (část IV.) apod. *Vídeňská úmluva o smluvním právu*. Dostupné na: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/mp5.pdf>.

¹²⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Čl. 10.

¹²⁹ Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 429.

spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými látkami a psychotropními látkami z 20. prosince 1988 (č. 462/1991 Sb.). Mezinárodní závazky České republiky v této oblasti nevyplývají pouze z této úmluvy, ale nejprve z Jednotné úmluvy o omamných látkách (vyhláška č. 47/1965 Sb, ve znění sděl. č. 458/1991 Sb.) a Úmluvy o psychotropních látkách (vyhláška č. 62/1989 Sb.). Vnitrostátní právo obsahuje úpravu v ustanoveních § 283 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

V reakci na vyhlazovací praktiky uplatněné proti příslušníkům židovské i jiných národních či etnických skupin byla 8. prosince 1948 přijata **Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia** (č. 32/1995 Sb.). Vymezila činy, které pokud byly spáchány „s úmyslem zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“, naplňují skutkovou podstatu genocidia a zakládají trestní odpovědnost pachatele.¹³⁰ Je zajímavé, že Úmluva počítá s možným předáním osoby obviněné ze spáchání tohoto zločinu mezinárodnímu trestnímu soudu. K jeho zřízení však došlo až o celých 50 let později.

K významným mezinárodním instrumentům v boji proti terorismu neodmyslitelně patří **Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě letadla z 14. září roku 1963**, podepsaná v Tokiu (č. 102/1984 Sb.), **Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel z 16. prosince 1970**, podepsaná v Haagu (č. 96/1974 Sb.), **Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících nebezpečnost civilního letectví z 23. září 1971**, podepsaná v Montrealu (č. 16/1974 Sb.) a **Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků**¹³¹, která byla otevřena k podpisu 15. prosince 1997 (č. 80/2001 Sb.). Po teroristických útocích na Spojené státy americké z 11. září 2001 se posílená spolupráce států při prevenci a potlačování mezinárodního terorismu stala prioritou OSN. Došlo k přijetí právních dokumentů, které svou důležitostí a jedinečností zastiňují nemálo významnějších smluv. Můžeme zmínit např. **Mezinárodní úmluvu o potlačování financování terorismu**, která se pro Českou republiku stala účinnou 26. ledna roku (č. 18/2006 Sb.m.s.).¹³²

¹³⁰ Šturma, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 21.

¹³¹ Blíže Potočný, M., Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část*. 6., doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 80 – 97.

¹³² Znění Úmluv dostupné na <http://beck-online.cz/>.

Organizace spojených národů přijala v rámci své činnosti mnoho úmluv dotýkající otázky válečných zločinů, zločinů proti lidskosti i braní rukojmí. Zmínit můžeme např. **Úmluvu o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti z 26. listopadu 1968** (č. 53/1974 Sb.), **Mezinárodní úmluvu o potlačení a trestání zločinu apartheidu z 30. listopadu 1973** (č. 116/1976 Sb.), **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z 10. prosince 1984** (č. 143/1988 Sb.), **Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců z 14. prosince 1973** (č. 131/1987 Sb.) a **Mezinárodní úmluvu proti braní rukojmí ze 17. prosince 1979** (č. 36/1988 Sb.).^{133 134}

7.2. Vybrané mezinárodní instrumenty Rady Evropy upravující mezinárodní justiční spolupráci v trestním řízení

Rada Evropy je mezivládní organizace sdružující evropské země, které akceptují a zaručují právní stát, jeho základní principy, lidská práva i svobody pro své občany, a jako taková během své existence přijala mnoho významných mezinárodních smluv. Česká republika je jejím členem už od Československa, nicméně členství nebylo po vzniku nových států účinné. Oba státy tak musely znovu podstoupit proces přijetí.

Součástí ústavního pořádku České republiky je nespočet smluv přijatých právě Radou Evropy, zmíníme však pouze ty nejvýznamnější a nejčastěji využívané v mezinárodní justiční spolupráci v trestním řízení.

Snad nejzákladnějším právním dokumentem pro oblast vydávání je **Evropská úmluva o vydávání z 13. prosince 1957** (č. 549/1992 Sb.), na jejímž základě se smluvní strany zavázaly vzájemně vydávat osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení, nebo je-li jich potřeba k výkonu trestu či ochranného opatření.¹³⁵ Později pak byla Úmluva doplněna o dodatkové protokoly z roku 1975 a 1978.

¹³³ Přesné znění vybraných Úmluv viz Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 149 – 214.

¹³⁴ Srov. *Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů*. United Nations. Informační centrum OSN v Praze. 2005.

¹³⁵ Blíže Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 49 – 77.

Nejdůležitějším smluvním dokumentem, který mají justiční orgány České republiky k dispozici, je v současné době bezesporu **Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959** (č. 550/1992 Sb., změna: 31/1997 Sb.).¹³⁶ Podpisem se smluvní státy navzájem zavázaly poskytovat co nejširší právní pomoc při stíhání a trestání trestných činů. Upravuje poskytování a odmítnutí právní pomoci, žádosti o právní pomoc, předávání trestního řízení a další potřebné instituty.¹³⁷ 17. března 1978 byl k Úmluvě ve Štrasburku přijat *Dodatkový protokol*, 8. listopadu 2001 došlo ke sjednání *Druhého dodatkového protokolu*¹³⁸ a 10. listopadu 2010 byl pak přijat *Třetí dodatkový protokol*. Na ustanovení Úmluvy navazovala 15. května 1972 přijatá **Evropská úmluva o předávání trestního řízení** (č. 551/1992 Sb., změna: č. 147/1993 Sb.).

Pro Českou republiku vstoupila dne 1. března 1997 v platnost další významná úmluva – **Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinů z 8. listopadu 1990**¹³⁹ (č. 33/1997 Sb.). Úmluva byla přijata jako další právní dokument poskytující ochranu společnosti v boji proti závažné kriminalitě, která je nejen vzrůstajícím mezinárodním problémem, ale která je šířena prostřednictvím výnosů, jichž se pachatelům ze zločinů dostává nemalé množství.

Pro závěrečnou část trestního řízení - odsouzení osob, se nejvýznamnějším dokumentem stala **Úmluva o předávání odsouzených osob z 21. března roku 1983** (č. 553/1992 Sb.) s *Dodatkovým protokolem* z 18. prosince 1997 a **Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli z 30. listopadu 1964** (č. 75/2002 Sb.).¹⁴⁰

K mezinárodním instrumentům pro boj s dnes nejvíce rozsáhlou trestnou činností ohrožující společnost – s terorismem, neodmyslitelně řadíme **Evropskou úmluvu o potlačování terorismu z 27. ledna 1977**¹⁴¹ (č. 552/1992 Sb.)

¹³⁶ Novotná, J. *Právní pomoc v cizině v přípravném řízení trestním*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2005. s. 153.

¹³⁷ *Evropská úmluva o vydávání*. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=onrf6mjzhez6fnjuhhexgi2brfuyq&groupIndex=0&rowIndex=0&conversationId=1363415>.

¹³⁸ Novotná, J. *Právní pomoc v cizině v přípravném řízení trestním*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. 2005. s. 154.

¹³⁹ Přesné znění Úmluvy viz Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 247 – 259.

¹⁴⁰ Přesné znění Úmluv viz Fenyk, J., Kloučková, S. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 591 – 620.

¹⁴¹ Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a*

s *Dodatkovým protokolem z 15. května 2003*.¹⁴²

7.3. Vnitrostátní právní úprava mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních

Do roku 2014 byl nejvýznamnějším právním dokumentem v našem právním řádu **zákona č. 141/1996 Sb., Trestní řád**, s účinností od 1. 9. 2012. Mezinárodní justiční spolupráce je upravena hlavou XXV. nazvanou „právní styk s cizinou“.

Zákon nejprve upravuje základní zásady justiční spolupráce a následně vymezuje její jednotlivé formy. Vedle extradice upravuje předávání osob mezi členskými státy Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu, průvoz pro účely řízení v cizině, dožádání, převzetí a předávání trestních věcí a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizině. V jednotlivých ustanoveních jsou definovány náležitosti žádostí, podmínky jejich přípustnosti i orgány příslušné jednat v dané věci.

Spolupráce v trestních věcech je upravena i podzákonými právními předpisy, které upravují zejména postup příslušných orgánů při spolupráci s cizími státy. Jedním takovým je **Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2011 ve znění pokynu obecné povahy ze dne 10. 7. 2012 č. 6/2012, o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech a Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 57/2008-MOT-J/60, o postupu soudů ve styku s cizinou ve věcech trestních z 31. prosince 2010**. Zmíněný pokyn upravuje postup státních zástupců při jednotlivých formách mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v právním styku prostřednictvím Nejvyššího státního zastupitelství i jiných justičních orgánů.¹⁴³ Podobnou úpravu obsahuje i následná Instrukce Ministerstva spravedlnosti.¹⁴⁴

S účinností od 1. ledna 2014 se stal daleko významnějším **Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních**. Cílem

organizovanému zločinu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 209 – 219.

¹⁴² Blíže Píkna, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha, 2012. s. 367 – 415.

¹⁴³ *Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2011, o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech*. Dostupný na <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>, ve znění pozměňovacího pokynu dostupného na: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=77821&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

¹⁴⁴ *Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 57/2008-MOT-J/60, o postupu soudů ve styku s cizinou ve věcech trestních*. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=73984&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

zákonodárce bylo vytvořit komplexní a dostatečně podrobnou právní úpravu, svou strukturou přehlednou, ujasněnou a snadno pochopitelnou. Zákon se člení do 7 částí, kde první část upravuje základní otázky mezinárodní justiční spolupráce jako předmět úpravy, vymezení pojmů a zásady. Druhá část se zaměřuje na ochranu informací, zastoupení České republiky v Eurojustu, Evropskou justiční síť a Schengenský informační systém. Část třetí je pak věnována jednotlivým formám mezinárodní justiční spolupráce. Čtvrtá část upravuje spolupráci s mezinárodními trestními soudy a tribunály a v následující části jsou upraveny zvláštní postupy mezinárodní justiční spolupráce s jinými členskými státy. Poslední dvě části pak obsahují přechodná a závěrečná ustanovení a účinnost předpisu.¹⁴⁵ Bližší výklad jednotlivých ustanovení a odpovědi na otázku splnění vytyčeného cíle, přinese až justiční praxe. Lze se pouze domnívat, zda nový zákon skutečně odpovídá současným potřebám našeho právního řádu.

¹⁴⁵ *Bližší srovnání úpravy nového zákona a Trestního řádu Polák, P., Kubiček, M. Vybrané koncepční změny obsažené v návrhu zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.* Dostupný na: http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_121018.pdf.

8. Eurojust a Evropská justiční síť

8.1. Eurojust

Již na zasedání Evropské rady v Tampere byl vysloven požadavek zřízení organizační jednotky pro mezinárodní justiční spolupráci, jejímž účelem by bylo posílení boje proti závažné organizované trestné činnosti. Z rozhodnutí Rady z 14. prosince roku 2000 došlo k vytvoření Prozatímní jednotky justiční spolupráce - **Pro-Eurojust**, který svou činnost zahájil hned k 1. březnu 2001. Jeho existence však neměla být dlouhá.

V reakce na události z 11. září 2001 se otázka boje s terorismem přesunula z národních sfér na mezinárodní úroveň. Rozhodnutí Rady 2002/187/JHA z 28. února 2002 byl konstituován orgán Unie s právní subjektivitou – **Eurojust** [překlad autora].¹⁴⁶

Zřízení Eurojustu bylo jedno jedním z nejvýznamnějších projektů realizovaných v posledních letech Evropskou unií pro oblast mezinárodní justiční spolupráce.¹⁴⁷ Jeho začlenění do unijního institucionálního rámce bylo provedeno Niceskou smlouvou o EU z roku 2003 s cílem povznést justiční spolupráci v trestních věcech.

Rozhodnutí Rady obsahuje i důležité otázky související s fungováním Eurojustu ve vazbě na jeho vztahy s evropskými partnery. Především je třeba zmínit **dohodu Eurojustu s Europolem** z 9. září 2004. I když má tato dohoda spíše vágní charakter a vylučuje přímý přístup Eurojustu do analytických pracovních svazků Europolu a také přímý přístup Europolu do systému Eurojustu, vytváří obecný základ pro vzájemnou spolupráci¹⁴⁸ a směřuje k užší propojenosti prvků policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních.

Formy trestné činnosti, které spadají do pravomoci Eurojustu je vedle počítačové trestné činnosti, podvodů a korupce, veškerá trestná činnosti postihující finanční zájmy Unie, legalizace výnosů z trestné činnosti (praní peněz), trestné činy proti životnímu prostředí, účast na zločinecké organizaci a jiná jednání spáchaná v souvislosti s touto trestnou činností.

¹⁴⁶ Background. History of Eurojust. Dostupný na:

<http://eurojust.europa.eu/about/background/Pages/History.aspx>.

¹⁴⁷ Píkna, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. 270 – 279.

¹⁴⁸ Píkna, B. *Evropská prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 319.

Jeho založení je významným krokem ve stále se rozvíjející justiční spolupráci. Podporuje, koordinuje a významně posiluje spolupráci mezi justičními orgány navzájem při vyšetřování a stíhání závažné trestné činnosti nejen svou pravomocí zahájit trestní vyšetřování nebo navrhování zahájení stíhání. V současnosti také plní významnou funkci při předcházení kompetenčním sporům.¹⁴⁹

8.2. Evropská justiční síť

Evropská justiční síť je první institucí justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské Unie vůbec. Byla vytvořena na základě Společné akce o vytvoření Evropské justiční sítě z 29. června 1998 jako nezbytný krok v dalším vývoji zlepšení justiční spolupráce (*judicial cooperation*) mezi státy, zejména v boji proti závažné trestné činnosti páchané nadnárodními organizacemi.

Síť kontaktních míst mezi členskými státy Unie („Evropská justiční síť“) je zřizována z příslušných ústředních orgánů. V každém členském státě se pak zřizuje jedno nebo více těchto kontaktních míst. Úkolem je usnadnění vhodného propojení mezi kontaktními místy, organizace schůzí zástupců členských států a poskytování aktualizovaných informací o justičních a místních orgánech v každém členském státě, právní i praktické informace týkající se justičních a procesních systémů a znění právních dokumentů příp. i k nim učiněné výhrady.¹⁵⁰

Vzhledem k funkcím a aktivitám Evropské justiční sítě můžeme považovat její vztah k výše zmíněnému Eurojustu za přímý, vzájemně se doplňující. Vzájemné konzultace a doplňování utváří pevné základy spojení mezinárodním členem Eurojustu a národní kontaktním místem Evropské justiční sítě. Nepochybně tak komplementarita obou institucí povede k jejich sloučení a k dalšímu pokroku zefektivnění mezinárodní justiční spolupráce v trestní oblasti.

¹⁴⁹ Pikna, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. 242.

¹⁵⁰ Pikna, B. *Evropská prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 323.

8.3. Projekt Úřad evropského veřejného žalobce

Z podnětu Evropského parlamentu předložila v roce 1997 skupina evropských vědců v oboru trestního práva studii na téma *Corpus Juris*¹⁵¹ trestněprávních úprav na ochranu finančních zájmů Unie.¹⁵² Dokument lze považovat za první seriózní pokus o sjednocení trestněprávní úpravy na unijní úrovni pro specifický úsek. Dokument obsahuje osm skutkových podstat trestných činů, ke kterým se řadí podvod proti rozpočtu Unie, podvod ve sféře volné soutěže, korupce, zneužití úřední povinnosti, zpronevěra, vyžrazení služebního tajemství, praní a přechovávání majetkových hodnot získaných z nepoctivých zdrojů a zločinné spolčení. Věnuje se subjektivní stránce, omylu, odpovědnosti fyzických i právnických osob včetně předpokládaných sankcí a v poslední části obsahuje, vedle úpravy trestního práva procesního, strukturu **Úřadu evropského veřejného žalobce**¹⁵³.

Podle zmíněného dokumentu má být Úřad evropského veřejného žalobce orgánem Evropského společenství, odpovědným za vyšetřování, trestní stíhání, podání žaloby, zastupování obžaloby v hlavním líčení a výkon rozsudků, týkajících se taxativně definovaných trestných činů proti financím Evropských společenství.¹⁵⁴ Úřad by měl mít své sídlo v Bruselu a skládat se z ředitele a z evropských delegovaných veřejných žalobců, kteří mají sídlit v hlavních městech jednotlivých členských států.

Soudní záruky v přípravném řízení vykonává tzv. soudce svobod (*judge of freedoms*), který je jmenován každým členským státem ze soudu, u něhož působí delegovaný veřejný žalobce. Pro samotné řízení před soudem jsou stanoveny zásady, přičemž zmiňované trestné činy *Corpus Juris* jsou souzeny národními soudy členských států.¹⁵⁵ Nicméně i přes svůj význam pro nutná opatření zaměřená na ochranu finančních zájmů Společenství, však *Corpus Juris* dosud

¹⁵¹ Blíže Pikna, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. 310 – 312.

¹⁵² Autorův překlad z Delmas-Marty, M., Spencer, J. R. *European Criminal Procedures*. Cambridge studies in international and komparative law. Cambridge University Press. 2002. s. 63 – 64.

¹⁵³ Srov. Tomášek, M. (et al.). *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha. 2009. s. 405 – 423.

¹⁵⁴ K projektu evropského veřejného žalobce a *Corpus Juris* 2000, srov. Delmas-Marty, M., Vervaele, J. A. E. (eds.) *The Implementation of the Corpus Juris in the Member States*. Volume I – IV, Antwerpen, Groningen, Oxford: Intersentia. 2000.

¹⁵⁵ Pikna, B., *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 327.

nevstoupil v platnost.¹⁵⁶

Posílený mechanismus v otázce zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce předpokládá Lisabonská smlouva. Čl. 86 Smlouvy o fungování Evropské unie, ve znění Lisabonské smlouvy, zavádí možnost jej zřídit jednomyslným rozhodnutím Rady z Eurojustu. Má působit v trestním řízení ve věcech poškozujících nebo ohrožujících finanční zájmy ES. V rámci boje proti organizovanému zločinu a podvodům souvisejícím s fondy Evropské unie podporuje Evropský parlament intenzivnější soudní spolupráci v rámci Evropského prostoru a to právě prostřednictvím institutu veřejného žalobce. V listopadu roku 2012 se konala v Evropském parlamentu rozprava, jejímž předmětem byl vedle evropského zatykače a vyšetřovací vazby také otázka Úřadu veřejného evropského žalobce směřující k Evropské komisi. O necelý rok později v polovině červenci 2013 představila Komise návrh nařízení na vznik Úřadu. Úkolem této nové unijní instituce by mělo být vyšetřování a stíhání trestných činů poškozujících unijní rozpočet a předávání pachatelů před soudy členských států.¹⁵⁷ Pokud bude návrh jednomyslně schválen členskými státy, vstoupí v platnost k lednu 2015.

Nicméně návrh je v řadě zemí přijímán spíše s rozpaky. Česká republika zaujímá k návrhu rezervovaný postoj. Vláda není přesvědčena o tom, že by zřízení nového úřadu v podobě, v jaké je navrhován, přineslo skutečně reálné zvýšení efektivity vyšetřování trestné činnosti finančního charakteru Evropské unie. Vzhledem k nové úpravě nepodloženou soudní praxí lze říci, že jeho vstup v platnost by způsobil přinejmenším komplikace v průtazích v trestním řízení. Nepochybně dojde ještě k mnoha jednáním, než návrh na vytvoření Úřadu veřejného žalobce dojde své finální podoby. Lze předpokládat, že teprve tento okamžik bude rozhodující pro jeho schválení Českou republikou.

¹⁵⁶ Blíže *The European Movement. Corpus Juris – A Criminal Law System for the EU?* <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=13934>.

¹⁵⁷ Blíže Článek „*EU chce lépe bojovat proti podvodům s penězi daňových poplatníků*“. 18. 7. 2013. Dostupný na <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/eu-chce-lepe-bojovat-proti-podvodum-s-penezi-danovych-poplatniku-010997>.

9. Nejvyšší státní zastupitelství

Na základě prohlášení České republiky zejména k úmluvám Rady Evropy týkajících se mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních je Nejvyšší státní zastupitelství společně s Ministerstvem spravedlnosti jedním ze dvou ústředních justičních orgánů zajišťujících spolupráci České republiky v této oblasti. Je nezbytným instrumentem uskutečňování mezinárodní justiční, zejména v případech mezinárodních smluv, které neumožňují přímou justiční spolupráci. Významnější roli v právním styku s cizinou pak hraje jeho specializované oddělení – **mezinárodní odbor**. Na rozdíl o ministerstva spravedlnosti, které působí jako ústřední orgán ve fázi samotného řízení, Nejvyšší státní zastupitelství působí zejména v době před podání žaloby¹⁵⁸.

Jak bylo výše zmíněno, v rámci Nejvyššího státního zastupitelství je za mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech odpovědný mezinárodní odbor, který poskytuje metodickou pomoc státním zástupcům v České republice v oblasti vydávacího řízení a zajišťuje předávání žádostí státních zástupců o vzájemnou pomoc spočívající buď v dožádání, nebo předání trestního řízení do ciziny. Ve vztahu k cizině je oprávněn přijímat žádosti o vzájemnou pomoc, koordinuje jejich vyřizování na území České republiky a rozhoduje o převzetí trestního řízení z ciziny.¹⁵⁹

Mezinárodní odbor rovněž zpracovává návrhy pokynů obecné povahy ve věcech mezinárodní justiční spolupráce, vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství k mezinárodním smlouvám a legislativě Evropské unie dotýkající trestní právo nebo mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Ve spolupráci s jinými odbory podává Evropské unii také informace o legislativě České republiky a naopak úzce spolupracuje se státními orgány, které zajišťují implementaci a realizaci legislativy Evropské unie týkající se trestního řízení do právního řádu České republiky.¹⁶⁰ Svým působením se také významně podílí na novelizacích ustanovení upravující právní styk s cizinou, konkrétně svými návrhy a připomínkami přispěl ke kodifikaci výše zmíněného, nově přijatého zákona o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech.

¹⁵⁸ Srov. Novotná, J. *Právní pomoc v cizině v přípravném řízení trestním*. 2. vydání. Praha. C. H. Beck. 2005. s. 25 – 88.

¹⁵⁹ Blíže Oficiální webové stránky Nejvyššího státního zastupitelství. <http://www.nsz.cz/>.

¹⁶⁰ *Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2011, o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, ze dne 10. července 2012*. Dostupný na: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-asp?Id=77821&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Každoročně zpracovává více jak 1000 nových případů mezinárodní justiční spolupráce. Svou činnost rozvíjí také účastí na mezinárodních projektech, konferencích i vlastní iniciativou v podobě přednášek a seminářů zaměřených na otázky mezinárodní spolupráce ve věcech trestních, čímž výrazně přispívá k neustálému stále se rozvíjejícímu dynamickému vývoji této oblasti.

10. Působnost Evropské unie v oblasti mezinárodní justiční spolupráce – Boj s terorismem

Před Lisabonskou smlouvou byla působnost Evropské unie v oblasti mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech založena na ustanoveních hlavy VI Smlouvy o Evropské unie, zejména jejím čl. 31., podle kterého společný postup v oblasti soudní spolupráci v trestních věcech zahrnuje usnadňování a urychlování spolupráce justičních orgánů v řízení a při výkonu rozhodnutí, usnadňování vydávání mezi členskými státy, zajišťování slučitelnosti právních předpisů, je-li to nezbytné pro vylepšování spolupráce, dále předcházení kompetenčním sporům a samotná harmonizace trestního práva hmotného, jedná-li se o organizovanou trestnou činnost, nedovolený obchod s drogami a terorismus.

K zabezpečení těchto úkolů, vytyčených cílů, používá nespočet instrumentů. Mezi nejzákladnější můžeme zařadit dvoustranné a mnohostranné mezinárodní smlouvy mezi členskými státy a jiné dohody, závazná rozhodnutí přijatá Radou k různým účelům, rámcová rozhodnutí sblížující právní předpisy členských států aj. V rámci usnadnění mezinárodní justiční spolupráce byly rovněž zřízeny i mnohé instituce, z nichž nejvýznamnější je výše zmíněná Evropská justiční síť a Eurojust.

Se vstupem České republiky do Evropské unie se staly závazná i ustanovení Schengenské prováděcí úmluvy, zejména pro oblast mezinárodní justiční spolupráce ustanovení upravující právní pomoc, extradici a předávání odsouzených.

10.1. Boj proti terorismu a EU v období 1992 – 2001

První kroky v boji proti terorismu učinily státy Evropského společenství již v období studené války. V roce 1975 došlo k vytvoření uskupení na mezivládní úrovni ES tzv. skupina TREVI „*Terrorisme – Radicalisme – Extremisme – Violence Intenrationale*“¹⁶¹, která byla základem pro výměnu informací mezi policejními orgány a zpravodajskými službami. Významným moment představovalo uzavření tzv. *Dublnské dohody o aplikaci Evropské úmluvy o*

¹⁶¹ Pikna, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. 218.

potlačování terorismu v roce 1979.^{162 163}

Po roce 1992 v důsledku přijetí Maastrichtské smlouvy, na jejímž základě vznikla Evropská unie, se však situace změnila. Smlouva výslovně prohlásila „*předcházení a potírání organizované i neorganizované kriminality, zejména terorismu [...]*“ (čl. 29 k ex čl. K. 1). Předcházení a potírání terorismu si tak Evropská unie dala za jeden ze svých úkolů a podřadila jej pod třetí pilíř zahrnující spolupráci v oblasti justice a vnitra. Lze se však domnívat, že vzhledem k vážnosti tématu a nebezpečnosti teroristických aktů pro společnost, měly být tato otázky zařazeny pod pilíř druhý obsahující společnou zahraniční a bezpečnostní politiku.

V průběhu devadesátých let byly vypracovány další významné právní dokumenty pro boj s terorismem. V roce 1995 došlo k přijetí již zmíněných dvou významných smluv: *Úmluvy o zřízení Evropského policejního úřadu – Europolu* a *Úmluvy o zjednodušeném extradičním řízení mezi členskými státy Evropské unie*. O rok později byla přijata *Úmluva o extradici mezi členskými státy Evropské unie*. Rada Evropské unie přijala v letech 1993 a 1995 dvě rezoluce významně postihující akt terorismu tzv. *Deklaraci La Gomera / Deklarace o terorismu/* z 30. listopadu 1993 a *Společnou akci týkající se vytvoření a udržování Seznamu specializovaných protiteroristických schopností, znalostí a zkušeností k usnadnění protiteroristické spolupráce mezi členskými státy Evropské unie* z 15. října 1996.¹⁶⁴ Od druhé poloviny devadesátých let se k problematice terorismu začala aktivněji stavět i Evropská rada.¹⁶⁵

10.2. Politické nástroje Unie po 11. září

Bezpečnost Evropské unie a jejích členských států získala nového rozměru až ve světle teroristických úkonu na Spojené státy americké 11. září 2001. O pouhých 10 dnů později se konalo mimořádné zasedání Evropské rady v Bruselu, kde se

¹⁶² *Dublin Agreement on the Application of the European Convention for the Suppression of Terrorism* (dohoda byla podepsána v Dublinu 4. prosince 1979).

¹⁶³ Od poloviny osmdesátých let byl na úrovni Evropského společenství neaktivnější v oblasti stíhání teroristických aktů Evropský parlament, který přijal za dobu své činnosti již mnoho rezolucí věnovaných právě boji proti terorismu.

¹⁶⁴ Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2003. s. 47.

¹⁶⁵ Blíže Pikna, B. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2006. s. – 349 – 357.

pod bodem II. jednalo o evropské politice boje proti terorismu. Výsledkem těchto zasedání byl zásadní dokument bezprostředně reagující na tyto události *Akční plán Unie na boj proti terorismu*, který vyzval k intenzivnější spolupráce v oblastech justice a vnitřních věcí mezi členskými státy, sestavení společného seznamu teroristických organizací, zavedení evropského zatykače a přijetí definice terorismu jednotnou pro celý svět.

Politické dohody o *evropském zatykači* bylo dosaženo už na konci roku 2001 a 13. června 2002 následovalo rámcové rozhodnutí Rady EU¹⁶⁶, které umožňuje uplatnění zatykače ve vztahu k trestným činům, mezi nimiž právě figuruje i terorismus. Pro oblast policejní a justiční spolupráci představuje nejvýznamnější změnu posílení pravomocí *Europolu* a vznik nového systému *Eurojustu*. Nicméně k zmíněné definici pojmu terorismus dospěly země Evropské unie v závěru roku 2001 a k jejímu formulování došlo ve *Společném postoji Rady EU o použití zvláštních opatření k boji proti terorismu*¹⁶⁷ z 27. prosince 2001.

V současné době neexistuje žádná univerzální mezinárodní smlouva, která by svým obsahem zaujímala široký rámec všech forem boje proti terorismu. I přesto však bylo přijato nemálo mnohostranných smluv, které zajišťují bezpečnost letectví a námořní plavby, specifickou mezinárodní ochranu určité kategorie osob, postihují braní rukojmí jako projev terorismu, kontrolu i eliminaci prostředků použitých při teroristických útocích i smlouvy zaměřené na finanční zázemí terorismu.¹⁶⁸

Impulsem pro posílení úsilí v boji proti terorismu byly vedle útoků z 11. září, také teroristické útoky v Madridu 11. března 2004 a bombové útoky v Londýně 8. srpna 2005. Byly impulsem pro vytvoření nové *Strategie EU pro boj s terorismem*¹⁶⁹, který se stal základním dokumentem Evropské unie v této oblasti. Jeho cílem byly zejména prevence a zabraňování financování terorismu, ochrana občanů, infrastruktury a hranic, stíhání a posílení spolupráce soudní a celních orgánů a reakce. Chránit společnost má svými úkoly také vypracovaná *Strategie Evropské unie pro boj proti radikalizaci a náboru teroristů a Akční plán k posílení bezpečnosti výbučnin*. V září 2010 vydala Evropská komise tři

¹⁶⁶ Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (2002/584/JHA).

¹⁶⁷ Council Framework Position of 27 December 2001 on the application of specific measures to combat terrorism (2001/931/CFSP).

¹⁶⁸ Šturma, P., Nováková, J., Bílková, V. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2003. s. 14 an.

¹⁶⁹ *The European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism of December 2005*.

Doporučení pro zmocnění k zahájení jednání o dohodách mezi EU a Austrálií, Kanadou a USA o předávání a využívání údajů o cestujících k předcházení terorismu a jiné závažné trestné činnosti a boji proti ní.¹⁷⁰

V rámci boje proti teroristickým útokům, kterým svět čelí již mnoho let, vyvíjí Evropská unie veškeré úsilí nejen přijímáním nových závazných právních dokumentů, ale i snahu zefektivnění dnes již rozsáhlého systému dalších instrumentů pro boj se zločinem terorismu.¹⁷¹ I samy členské státy vypracovávají své vlastní plány boje s terorismem. Na realizaci akčního plánu České republiky participuje v úzké kooperaci řada resortů včetně zpravodajské Bezpečnostní informační služby. Jednotlivé resorty pak rozpracovávají svěřené úkoly protiteroristických opatření i akčního plánu, který reflektuje citovaný protiteroristický Akční plán Unie přijatý Evropskou radou 21. září 2001 a Akční plán EU na boj proti terorismu z roku 2004.¹⁷²

V důsledku polarizace politických sil a změn v názorech na společenské i politické doktríny států, neudržitelně roste počet teroristických aktů. Motivované násilí proti civilním i jiným cílům, integritě osoby i různě specifickým osobám, je čin, který v dnešní společnosti s morálním vědomím nemá své místo. Vyšetřování jakéhokoli činu vykazující znaky terorismu a neustálá spolupráce policejních a justičních orgánů je nezbytná. Vzhledem ke stoupajícímu nelegálnímu financování teroristických akcí, padělání peněz, i dokladů a neustálé migraci obyvatelstva je nutné hrozící nebezpečí společnosti na úrovni Evropské unie stále více aktivizovat a bránit tak svrchovanost států i lidská práva a svobody.

¹⁷⁰ Blíže Ministerstvo vnitra České republiky. Agendy EU. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/>.

¹⁷¹ More informations website Council of the European union. <http://www.consilium.europa.eu/>.

¹⁷² Píkna, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3 rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. 2012. s. 413.

11. Závěr

Jako cíle své diplomové práce jsem si stanovila celkové přiblížení mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních na Evropském kontinentu i instrumenty mezinárodní společnosti v boji proti zločinům spáchaných na integritách světových států porušujících jejich suverenitu i lidská práva a zaručené svobody, nastínit základní myšlenky mezinárodních institucí v této oblasti, přiblížit jejich činnost v procesu justiční spolupráce, a uvést nejvýznamnější právní dokumenty upravující tuto oblast. Vytyčené cíle se podle všeho podařilo splnit.

V první kapitole se zaměřuji na spolupráci v rámci Evropského kontinentu. Zejména se věnuji vývoji spolupráce před vznikem Evropské unie od prvních pokusů na mezivládní úrovni, přes změny postupným přijetím jednotlivých smluv až k přijetí Lisabonské smlouvy. Nejvýznamnější změnou do jejího přijetí byla úprava oblasti související s volným pohybem osob a třetí pilíř obsahující právě policejní a justiční spolupráci. Část je věnována i významné Evropské ústavní smlouvě, kterou i přes skutečnost, že její proces integrace nebyl plně realizován, lze považovat za závěrečný moment procesu kodifikaci nejméně padesátiletého vývoje snahy a spolupráce. Nicméně prohlubování spolupráce a sbližování právních postupů a dokumentů jednotlivých států není ryze zásluhou Evropské unie. Proto jsem do této kapitoly zahrнула i význam činností Rady Evropy. S ohledem na neudržitelný rozvoj států, lze v budoucnu očekávat významnější změny, které jistě přinese i zmíněný Českou republikou přijatý nový Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

V následující kapitole se věnuji obecným zásadám mezinárodní justiční spolupráce na úrovni států uskutečňující prostřednictvím justičních orgánů. Přibližuji základní jevy prolínající justiční spolupráci vyplývající z Lisabonské smlouvy, kterým následně korespondují jednotlivé zásady ve znění právního dokumentu platného na území České republiky - Zákona o mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních. Přes odlišnost právních řádů států, jejich soudních systémů, považuji za nezbytné zmínit i obecné zásady užívané na mezinárodní úrovni v oblasti přátelských vztahů a spolupráce mezi státy. Proto i jim je věnována menší podkapitola. A vzhledem k blízkému vztahu zmíněných zásad k jednotlivým formám justiční spolupráce, jsou následující stránky práce zaměřeny nejen na jejich obecné definování, ale také charakterizují jejich právní základ, příslušné orgány i konkrétní postupy.

Následující nejrozsáhlejší kapitoly jsou věnovány vývoji trestání zločinů podle mezinárodního práva, mezinárodním tribunálů *ad hoc* zřízených v reakci na světové války i mezinárodní konflikty, kterým společnost čelila během posledních šedesáti let, a nejvýznamnější instituci vytvořené pro trestání těch nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva – Mezinárodnímu trestnímu soudu. I přes to, že mezinárodní vojenské tribunály v sobě nesly ještě stopy staršího mezinárodního práva válečného, předznamenaly vznik nového práva. Postih zločinu proti míru a lidskosti v návaznosti na další právně zakotvené zločiny (zločin agrese) je jedinečným průlomovým okamžikem v procesu stíhání a trestání jejich pachatelů. Mezinárodní trestní soud pak představuje prolamující tradiční náhled na pojetí suverenity státu a vzdání se tak pravomocí ve prospěch instituce, která disponuje specifitějšími prostředky schopnými zajistit potřebné zadostiučinění poškozeným právům a svobodám.

Práce zahrnuje i prameny mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Záměrem bylo popsat ty mezinárodní právní dokumenty, které svým obsahem spatřuji za nejvýznamnější. Jedná se především o mnohostranné mezinárodní smlouvy, které jsou rozděleny dle svého původu na mezinárodní právní instrumenty Organizace spojených národů a instrumenty Rady Evropy. Dílčí část kapitoly obsahuje také vnitrostátní úpravu České republiky. Domnívám se, že se mi podařilo naplnit stanovený cíl, pojmout do kapitoly nejdůležitější právní dokumenty jak na úrovni evropských institucí, tak na úrovni vnitrostátní.

V posledních kapitolách se zaměřuji na evropské instituce významné pro posílení justiční spolupráce mezi státy. Je rozebíráno postavení i pravomoci Eurojustu, Evropské justiční sítě a Nejvyššího státního zastupitelství. Svými činnostmi urychlují komunikaci při poskytování právní pomoci členským státům i mezi členskými státy navzájem. Bohužel úloha Nejvyššího státního zastupitelství se v dnešní době spíše snižuje, neboť mezi členskými státy Evropské unie převládá dnes přímá forma spolupráce justičních orgánů. I přesto, že návrh Projektu Úřadu evropského žalobce, v případě jednomyslného schválení, vstoupí v platnost až k lednu roku 2015, a k rezervovanému postoji České republiky, je důležitým mezníkem v rozvoji justiční spolupráce, a proto i jemu je věnována pozornost.

Ve světle událostí z 11. září 2001 a dalších teroristických útoků je terorismus bezpochyby řazen k nejzávažnějším zločinům spáchaných na mezinárodním poli. Posílení spolupráce v boji proti teroristickým akcím

ohrožujících integritu soudobé společnosti, vystupuje stále více do popředí jednání v rámci Evropské unie. Z toho důvodu spatřuji za významné zařadit otázku působnosti Evropské unie v rámci mezinárodní justiční spolupráce a konkrétně pak její boj proti terorismu do této práce. Došlo již v této oblasti k mnoha důležitým úpravám a ještě spousta otázek již dnes čeká na své ukotvení. Jsem si vědoma, že kromě zmíněné samotné podstaty útoků, se musí evropská společnost vypořádat i s dalšími aspekty mající vliv na trestní stíhání jejich pachatelů i pomoci obětem těchto činů. Komplexně a systematicky jsem se snažila postihnout vymezenou problematiku mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. Význam a přínos této práce spatřuji v detailním rozboru aspektů mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, systematickém uspořádání zásad nezbytně se uplatňujících při vzájemné justiční spolupráci, institucí, které mají své nezcizitelné místo v ochraně základních demokratických principů států, lidských práva a svobod, i zdůraznění významu úlohy Evropské unie při potírání zločinů proti míru a lidskosti i zdůraznění významu úlohy Evropské unie při potírání zločinů proti míru a lidskosti

12. Resumé

The international judicial cooperation in criminal issues in its historical forms and complex terms is not quite changing comprehensive system of rules and relations which are governed by legal document of international and domestic law. The impact of war and civil conflict, the migration of the population (freedom of movement) and the weakening of border controls have substantial impact on this area of cooperation. In this context European society seeks the absolutely necessity for action to streamline the cooperation and create a system of mechanisms that reflects the needs of states, social groups and individuals.

The diploma thesis focuses on basic terms, forms and principles of cooperation which are intertwined through the judicial cooperation under the Lisbon Treaty and new statute valid in Czech Republic since 1st January 2014 – The Act (Statute) on International Judicial Cooperation in Criminal Matters. The thesis also describes its development over 100 years in criminal issues on the European continent since the first attempt at intergovernmental level, despite changes gradual acceptance of individual contracts up to the Lisbon Treaty.

Subsequent extensive chapters are devoted to the development of punishing crimes under International law, across setting the *ad hoc* tribunals as a result of World war and international conflicts that society faced during last sixty years, and most important institution to punish the most serious crime under international law – The International Criminal Court.

The thesis includes sources of international judicial cooperation in criminal matters, which are classified according to their origin to international legal instruments of the United Nations and the Council of Europe instruments. Sub-section also contains national treatments.

Last chapters are focused on the major European institutions strengthening the judicial cooperation between states that apply their central judicial authorities. There are described status and powers of institutions such as Eurojust, the Supreme public prosecutor's office of Ministry of Justice and the Supreme public prosecutor's office of the Czech Republic.

In light of the events of 11 September 2001 and other terrorist attacks is included the question of the scope of the European Union in the framework of international judicial cooperation and specifically its fight against terrorism.

Seznam pramenů a literatury

Literatura:

1. FENYK, Jaroslav, KLOUČKOVÁ, Světlana. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. ISBN 80-7201-436-6.
2. TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde Praha, 2009. ISBN 97880-7201-737-9.
3. PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu (oblast policejní a justiční spolupráce)*. 3. podstatně přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha, 2006. ISBN 80-7201-619-9.
4. KMEC, Jiří. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-535-6.
5. FENYK, Jaroslav, SVÁK, Ján. *Europeizace trestního práva*. 1. vydání. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. 2008. ISBN 978-80-88931-88-1.
6. PIKNA, Bohumil. *Evropská Unie – vnitřní a vnější bezpečnost a ochrana základních práv (na pozadí boje s mezinárodním terorismem)*. Praha: Linde Praha, 2002. ISBN 80-7201-383-1.
7. PIKNA, Bohumil. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2006. ISBN 80-7201-615-6.
8. PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-889-5.
9. ČAPEK, JAN. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. 1. část – Úmluva*. Praha: Linde Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-789-4.
10. ŠTURMA, Pavel, NOVÁKOVÁ, Jana, BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodní evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-305-1.
11. FENYK, Jaroslav, ONDRUŠ, Radek. *Právní styk s cizinou v trestním a netrestním řízení a před orgány veřejné správy*. Praha: Linde Praha, 1997. ISBN 80-7201-063-8.
12. POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – Zvláštní část. 6., doplněné a rozšířené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-398-1.
13. POLÁK, Přemysl, HÝBLOVÁ, Helena. *Přehled judikatury k mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009. ISBN 978-80-7357-451-2.
14. NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizině v přípravném řízení trestním*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-427-9.
15. NOVOTNÁ, Jaroslava. *Manuál státního zástupce a soudce pro postup v právním styku s cizinou ve věcech trestních*. I. díl. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86920-16-01.
16. WALTER, Gerhard, BAUMGARTNER, P. Samuel (eds.) *Recognition and Enforcement of Foreign judgments outside the scope of the Brussels and Lugano Conventions*. Kluwer Law International, London, 2000. ISBN 9041113746.
17. ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0305-5.

18. ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-318-9.
19. SUNARDI, Teddy. *Mezinárodní vojenské tribunály po druhé světové válce*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ČSN ISO 690.
20. VÁLEK, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních soudních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-151-2.
21. *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu. Sborník příspěvků ze semináře pořádaného Českou národní skupinou Mezinárodní společnosti pro trestní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-911-4.
22. *Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů*. United Nations. Informační centrum OSN v Praze, 2005. XVIII. ISBN 80-86348-02-4.
23. *Nové trendy odpovědnosti a řešení sporů v mezinárodním právu (vliv nestátních aktérů)*. Studie z mezinárodního práva č. 4. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta. 2012. ISBN 978-80-87146-55-2.

Články:

1. PIKNA, Bohumil. Amsterodamská smlouva a její dopady do oblasti justice a vnitřních věcí. *Právník* č. 6/2000.
2. PIKNA, Bohumil. *Ústavní smlouva, její obsah, význam a směřování*. Katedra veřejnoprávních disciplín PA ČR. 2007.
3. PIKNA, Bohumil. Základní legislativně právní aspekty unijní oblasti prostor svobody, bezpečnosti a práva v návrhu Ústavní smlouvy. *Právník*, ročník 145 (2006), č. 8.
4. KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestně politické aspekty Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Východiska a perspektivy evropské a vnitrostátní trestní politiky. In MACHALOVÁ, Tatiana. *K odkazu Jaroslava Kallaba. Právně-filozofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-070-3.
5. POTOČNÝ, Miroslav. Kodifikace zásada mírové soužití v OSN. *Mezinárodní vztahy*. 1996. č. 3.
6. TICHÝ, Luboš. Státní suverenity a integrace ve vývoji Evropské unie. *Acta Universitatis Carolinae*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. ISSN 0323-0619.
7. Pěnkava, Pavel. Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii. *Bulletin Advokacie*, 2006, č. 6. ISSN 1210-6348.
8. ZBOŘIL, Zdeněk. Východní Timor – nejmladší stát z vůle OSN. *Mezinárodní politika*, 2008, č. 4.
9. Bílková, Veronika. Afrika: laboratoř mezinárodního trestního soudnictví. *Mezinárodní politika*. 2007, č. 5.
10. EU chce lépe bojovat proti podvodům s penězi daňových poplatníků“. 18. 7. 2013 /<http://www.euractiv.cz/>.
11. ŠITLER, J. Režim Rudých Khmérů: tak trochu jiní soudruzi. *Zpravodajský server Lidových novin*. 2010.
12. MATUŠINOVÁ, Anna, MLYNÁŘÍK, Václav. Revizní konference MTS v Kampale. *Global politics*. 20. 10. 2010.

Internetové zdroje:

1. CRAIG, Paul. *The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press, 2010. ISBN 0199595011.
2. DELMAS-MARTY, M., SPENCER, J. R. *European Criminal Procedures*. Cambridge studies in international and komparative law. Cambridge University Press. 2002.
3. DELMAS-MARTY, M., VERVAELE, J. A. E. (eds.) *The Implementation of the Corpus Juris in the Member States*. Volume I – IV, Antwerpen, Groningen, Oxfors: Intersentia. 2000.
4. KERCHOVE, Gilles M. *Améliorations institutionnelles à apporter au titre VI du traité sur l'Union européenne afin d'accroître l'efficacité et la légitimité de l'action de l'Union européenne dans le domaine de la sécurité intérieure*. La Convention Europeene. Le Secretariat. Bruxelles. 2002.
5. International Criminal Court. Making the right choices at the Review Conference. Report. 2010. <http://www.amnesty.org/>.
6. KERCHOVE, Gilles M. *Améliorations institutionnelles à apporter au titre VI du traité sur l'Union européenne afin d'accroître l'efficacité et la légitimité de l'action de l'Union européenne dans le domaine de la sécurité intérieure*. La Convention Europeene. Le Secretariat. Bruxelles. 2002.
7. NS AIDP. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
8. *Coalition for the Criminal Court*. News 31 Dec 2005.
9. POLÁK, Přemysl, KUBÍČEK, Miroslav. *Vybrané koncepční změny obsažené v návrhu zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Česká národní skupina Mezinárodní společnost pro trestní právo. 2012.

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
2. Zákon o trestním řízení soudním (Trestní řád) č.141/1961 Sb. znění účinné od 1. 1. 2014
3. Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985.
4. Směrnice Rady č. 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní.
5. Smlouva o Evropské unii / Maastrichtská smlouva.
6. Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii ve znění Amsterdamské smlouvy
7. Treaty of Nice – Amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. Official journal C 80, 2001.
8. Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007.
9. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/45/ES ze dne 31. května o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se klasifikace, balení a označování nebezpečných přípravků.
10. Důvodová zpráva k zákonu č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Zvláštní část.
11. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních č. 104/2013 Sb.
12. Závěrečný akt Helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě ze dne 1. srpna 1975.

13. Sdělení ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky k Úmluvě o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, vypracované Radou na základě článku 34 Smlouvy o EU. Sbírka zákonů 55/2006. Částka 28/2006.
14. Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/JVV).
15. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia z 9. prosince 1948 / rezoluce Valného shromáždění 260 /.
16. Rome Statue of the International Criminal Court (U.N.Doc.A/CONF.183/9)
17. Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu návrh na ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.
18. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu č. 84/2009 Sb.m.s. s účinností od 1. 10. 2009.
19. Evropská úmluva o vydávání.
20. Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 1/2011, o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech.
21. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 57/2008-MOT-J/60, o postupu soudů ve styku s cizinou ve věcech trestních.
22. Stanovisko Odboru legislativy a práva KPR k ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Judikatura:

1. Nález Ústavního soudu I. ÚS 752/02 z 15. 4. 2003
2. Nález Ústavního soudu IV. ÚS 1755/12
3. Soering vs. United Kingdom. Series A, No 161; Application No 14038/88

Webové stránky:

1. <https://www.beck-online.cz/>
2. <http://portal.justice.cz/>
3. <http://eur-lex.europa.eu/>
4. <http://www.osn.cz/>
5. <http://www.mezinarodnivztahy.com/>
6. <http://www.bulletin-advokacie.cz/>
7. <http://www.icty.org/>
8. <http://www.unictr.org/>
9. <http://www.sc-sl.org/>
10. <http://europeanconvention.eu/>
11. <http://eurojust.europa.eu/>
12. <http://www.un.org/>
13. <http://www.nsz.cz/>
14. <http://www.mvcr.cz/>
15. <http://www.euroskop.cz/>
16. <http://books.google.cz/>
17. <http://www.epravo.cz>

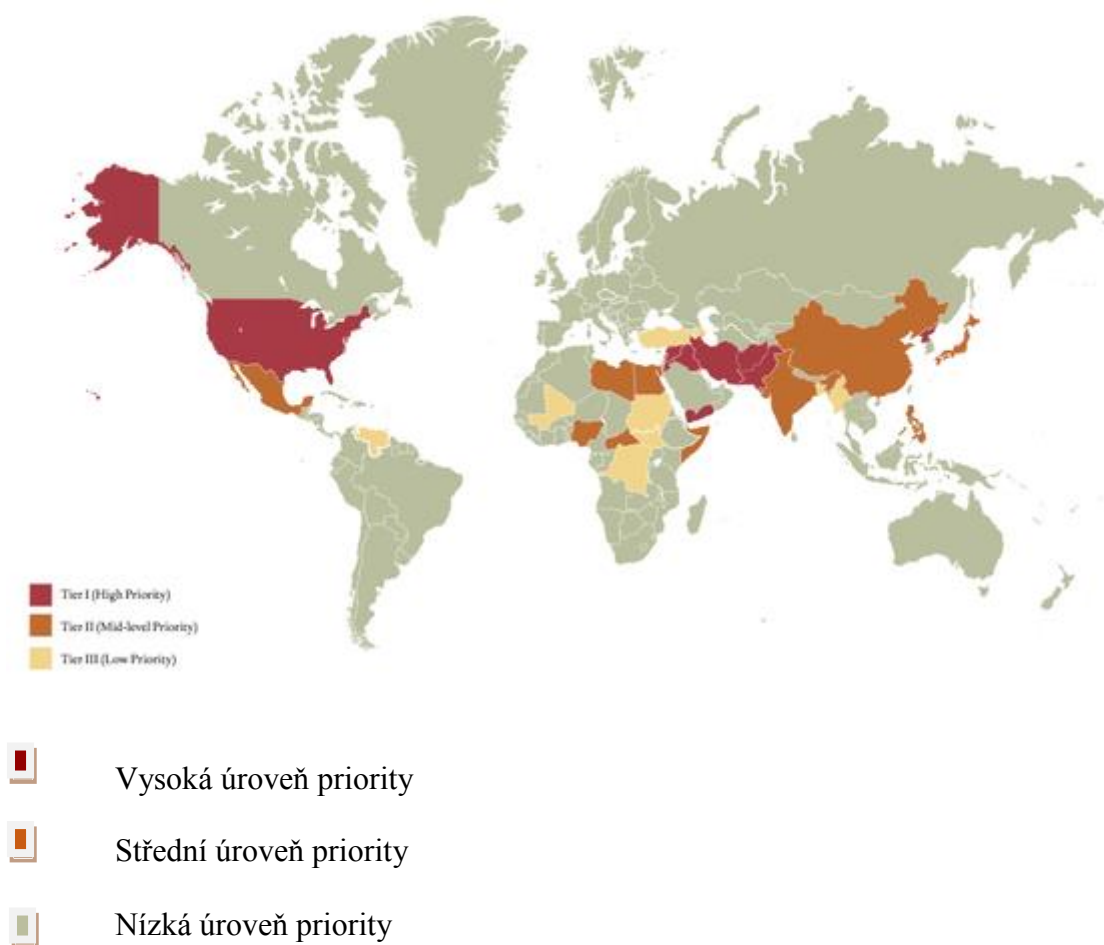
Příloha č. 2

Světové konflikty – úroveň priority preventivních akcí 2014 Rady pro zahraniční vztahy

/ Od kybernetických útoků na USA po občanskou válku v Iráku /

The Global Conflicts to Watch in 2014

/ Center for Preventive Action/Council on Foreign Relations /

V současné době Centrum pro preventivní akce (organizace přidružená Rady pro zahraniční věci), předkládá komplexnější pohled a bližší prognózy četnosti možných budoucích konfliktů, které by představovaly největší hrozbu Spojeným státům, které kdy jakým čelily. Na expertízách pracuje velké množství odborníků, přičemž některá jejich zjištění jsou alarmující. Vedle občanského konfliktu v Sýrii a i iránských jaderných hrozeb, upozorňují tyto reporty i na možné budoucí střety mezi Indií a Čínou, další konflikty na území zmíněného Iránu, i nepokoje v Jordánsku.

Autorův překlad článku “The Global Conflicts to Watch in 2014 / Uri Friedman/ “ z elektronického časopisu „The Atlantic“ (<http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/12/the-global-conflicts-to-watch-in-2014/282624/>)

Příloha č. 3

Rozhodnutí rady 2011/168/SZBP ze dne 21. března 2011 o Mezinárodní trestním soudu a o zrušení společného postoje 2003/444/ SZBP

Cílem rozhodnutí je zvýšit pomoci prosazování co nejširší účasti na Římském statutu Mezinárodního trestního soudu

Council Decision 2011/168/CFSP
of 21 March 2011

on the International Criminal Court and
repealing Common Position 2003/444/CFSP
THE COUNCIL OF THE EUROPEAN
UNION,

Having regard to the Treaty on European Union,
and in particular Article 29 thereof,

Whereas:

(1) In its action on the international scene the Union seeks to advance the principles of democracy, the rule of law, the universality and indivisibility of human rights and fundamental freedoms, respect for human dignity, equality and solidarity, and respect for the principles of the United Nations Charter and international law, as provided for in Article 21 of the Treaty. The Union seeks to develop relations and build partnerships with, inter alia, international organisations which share these principles.

(2) One of the objectives of the Union is to preserve peace, prevent conflicts and strengthen international security, in accordance with the purposes and principles of the United Nations Charter.

(3) The Rome Statute of the International Criminal Court (hereinafter the "Rome Statute") entered into force on 1 July 2002.

(4) All Member States have ratified the Rome Statute.

(5) The principles of the Rome Statute, as well as those governing the functioning of the International Criminal Court (hereinafter the "ICC"), are fully in line with the principles and objectives of the Union. The serious crimes within the jurisdiction of the ICC are of concern to the international community as a whole and to the Union and its Member States.

(6) The Union and its Member States are determined to put an end to the impunity of the perpetrators of those crimes by taking measures at national level and by enhancing international cooperation to ensure their effective

Rozhodnutí Rady 2011/168/SZBP
ze dne 21. března 2011

o Mezinárodním trestním soudu a o zrušení
společného postoje 2003/444/SZBP
RADA EVROPSKÉ UNIE:

s ohledem na Smlouvu o Evropské unii, a
zejména na článek 29 této smlouvy,
vzhledem k těmto důvodům:

(1) Unie při své činnosti na mezinárodní scéně hodlá podporovat zásady demokracie, právního státu, univerzality a nedělitelnosti lidských práv a základních svobod, úcty k lidské důstojnosti, rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva, jak je stanoveno v článku 21 Smlouvy. Unie usiluje o rozvíjení vztahů a budování partnerství mimo jiné s mezinárodními organizacemi, které sdílejí uvedené zásady.

(2) Jedním z cílů Unie je zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost v souladu s cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů.

(3) Římský statut Mezinárodního trestního soudu (dále jen "Římský statut") vstoupil v platnost dne 1. července 2002.

(4) Římský statut ratifikovaly všechny členské státy.

(5) Zásady Římského statutu a zásady, kterými se řídí činnost Mezinárodního trestního soudu (dále jen "MTS"), jsou zcela v souladu se zásadami a cíli Unie. Závažné zločiny, které spadají do jurisdikce MTS, se dotýkají mezinárodního společenství jako celku i Unie a jejích členských států.

(6) Unie a její členské státy jsou odhodlány ukončit beztrestnost pachatelů těchto trestných činů, a to přijímáním opatření na vnitrostátní úrovni a posílením mezinárodní spolupráce, jež zajistí jejich účinné stíhání.

prosecution.

(7) The Union and the ICC signed an agreement on cooperation and assistance on 10 April 2006 which entered into force on 1 May 2006 [1].

(8) The principles and rules of international criminal law embodied in the Rome Statute should be taken into account in other international legal instruments.

(9) The Union is convinced that universal accession to the Rome Statute is essential for the full effectiveness of the ICC and, to that end, considers that initiatives to enhance the acceptance of the Rome Statute are to be encouraged, provided they are consistent with the letter and spirit of the Rome Statute.

(10) It is most important that the integrity of the Rome Statute and the independence of the ICC be preserved.

(11) By its Conclusions of 30 September 2002 on the International Criminal Court the Council has developed a set of principles attached to those Conclusions to serve as guidelines for Member States when considering the necessity and scope of possible agreements or arrangements in responding to proposals regarding the conditions to surrender persons to the ICC.

(12) On 25 May 2010, the Council adopted Conclusions on the Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court (hereinafter the "Review Conference"), which was held in Kampala, Uganda, from 31 May to 11 June 2010.

(13) The Review Conference adopted amendments to the Rome Statute, in accordance with Article 5, paragraph 2 thereof to define the crime of aggression and to establish conditions under which the ICC could exercise jurisdiction with respect to that crime; adopted amendments to the Rome Statute to expand the jurisdiction of the ICC to three additional war crimes when committed in armed conflicts not of an international character; and decided to retain, for the time being, Article 124 of the Rome Statute. Those amendments are subject to ratification or acceptance and shall enter into force in accordance with Article 121, paragraph 5 of the Rome Statute. The ICC shall exercise jurisdiction over the crime of aggression subject to a decision to be taken after 1 January 2017 by the same majority of States Parties as is required for the adoption of an amendment to the Rome Statute.

(7) Unie a MTS podepsaly dne 10. dubna 2006 dohodu o spolupráci a pomoci, jež vstoupila v platnost dne 1. května 2006 [1].

(8) Zásady a pravidla mezinárodního trestního práva zakotvené v Římském statutu by měly být zohledněny i v jiných nástrojích mezinárodního práva.

(9) Unie je přesvědčena, že pro zajištění plné účinnosti MTS má zásadní význam, aby k Římskému statutu přistoupily všechny státy, a v této souvislosti považuje za potřebné podporovat iniciativy zaměřené na přijetí Římského statutu, odpovídající-li jeho duchu a literě.

(10) Je nanejvýš důležité, aby byla zachována celistvost Římského statutu a nezávislost MTS.

(11) V závěrech ze dne 30. září 2002 o Mezinárodním trestním soudu vypracovala Rada jako přílohu uvedených závěrů soubor zásad, které mají členským státům sloužit jako obecné zásady při zvažování nutnosti a rozsahu případných dohod nebo ujednání v souvislosti s návrhy na podmínky pro vydávání osob MTS.

(12) Dne 25. května 2010 přijala Rada závěry o hodnotící konferenci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (dále jen "hodnotící konference"), jež se konala v ugandské Kampale od 31. května do 11. června 2010.

(13) Hodnotící konference přijala v souladu s čl. 5 odst. 2 Římského statutu jeho změny, jimiž vymezila zločin agrese a stanovila podmínky, za nichž může MTS vykonávat jurisdikci ve vztahu k tomuto zločinu; dále přijala změny Římského statutu, jimiž se jurisdikce MTS rozšiřuje na další tři válečné zločiny v případě jejich spáchání v ozbrojeném konfliktu, jenž nemá mezinárodní povahu, a rozhodla, že článek 124 Římského statutu bude prozatím zachován. Uvedené změny podléhají ratifikaci nebo přijetí a v platnost vstoupí v souladu s čl. 121 odst. 5 Římského statutu. Jurisdikce MTS ve vztahu ke zločinu agrese podléhá rozhodnutí, jež musí být po 1. lednu 2017 přijato stejnou většinou smluvních stran, jaká se vyžaduje pro přijetí změny Římského statutu.

(14) The Union pledged at the Review Conference to review and update its instruments in support of the ICC and to continue the promotion of the universality and preservation of the integrity of the Rome Statute.

(15) The implementation of the Rome Statute requires practical measures that the Union and its Member States should fully support.

(16) The Action Plan which was, inter alia, called for by a Resolution on entry into force of the Statute of the International Criminal Court approved by the European Parliament on 28 February 2002 to follow up Council Common Position 2001/443/CFSP of 11 June 2001 on the International Criminal Court [2] was adopted on 4 February 2004 and should be adapted as appropriate.

(17) In the light of the above, Common Position 2003/444/CFSP of 16 June 2003 on the International Criminal Court [3] should be repealed and replaced by this Decision,

HAS ADOPTED THIS DECISION:

Article 1

1. The International Criminal Court (hereinafter the "ICC"), for the purpose of preventing and curbing the commission of the serious crimes falling within its jurisdiction, is an essential means of promoting respect for international humanitarian law and human rights, thus contributing to freedom, security, justice and the rule of law as well as contributing to the preservation of peace, the prevention of conflicts and the strengthening of international security, in accordance with the purposes and principles of the Charter of the United Nations.

2. The objective of this Decision is to advance universal support for the Rome Statute of the International Criminal Court (hereinafter the "Rome Statute") by promoting the widest possible participation in it, to preserve the integrity of the Rome Statute, to support the independence of the ICC and its effective and efficient functioning, to support cooperation with the ICC, and to support the implementation of the principle of complementarity.

Article 2

1. In order to contribute to the objective of the widest possible participation in the Rome Statute, the Union and its Member States shall make every effort to further this process by raising the issue of the widest possible ratification, acceptance, approval or accession to the Rome Statute and the implementation of the

(14) Unie se na hodnotící konferenci zavázala k přezkumu a aktualizaci svých nástrojů zaměřených na podporu MTS, jakož i k další podpoře univerzality a zachování celistvosti Římského statutu.

(15) Uplatňování Římského statutu vyžaduje praktická opatření, která by Unie a její členské státy měly plně podpořit.

(16) Akční plán, který mimo jiné požadovalo usnesení o vstupu v platnost statutu Mezinárodního trestního soudu schválené Evropským parlamentem dne 28. února 2002 v návaznosti na společný postoj Rady 2001/443/SZBP ze dne 11. června 2001 o Mezinárodním trestním soudu [2], byl přijat dne 4. února 2004 a měl by být vhodným způsobem upraven.

(17) Vzhledem k výše uvedenému je třeba společný postoj 2003/444/SZBP ze dne 16. června 2003 o Mezinárodním trestním soudu [3] zrušit a nahradit tímto rozhodnutím,

PŘIJALA TOTO ROZHODNUTÍ:

Článek 1

1. Mezinárodní trestní soud (dále jen "MTS") za účelem předcházení a zamezení páčání závažných zločinů spadajících do jeho jurisdikce patří mezi základní prostředky podpory dodržování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, a tak přispívá ke svobodě, bezpečnosti, spravedlnosti a právnímu státu, jakož i k zachování míru, k předcházení konfliktům a k posílení mezinárodní bezpečnosti v souladu s cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů.

2. Cílem tohoto rozhodnutí je zvýšit pomocí prosazování co nejširší účasti na Římském statutu Mezinárodního trestního soudu (dále jen "Římský statut") jeho všeobecnou podporu, zachovat celistvost Římského statutu, podpořit nezávislost MTS i jeho účinné a účelné fungování, podpořit spolupráci s MTS a podpořit uplatňování zásady doplňkovosti.

Článek 2

1. Aby přispěla k cíli co nejširší účasti na Římském statutu, vynaloží Unie a její členské státy veškeré úsilí na urychlení tohoto procesu tím, že při každé vhodné příležitosti zařadí otázku co nejširší ratifikace, přijetí, schválení Římského statutu nebo přistoupení k Římskému statutu a uplatňování Římského statutu na pořad

Rome Statute in negotiations, including negotiations of agreements, or political dialogues with third States, groups of States or relevant regional organisations, whenever appropriate.

2. The Union and its Member States shall contribute to the worldwide participation in and implementation of the Rome Statute also by other means, such as by adopting initiatives to promote the dissemination of the values, principles and provisions of the Rome Statute and related instruments. In furtherance of the objectives of this Decision, the Union shall cooperate as necessary with other interested States, international institutions, non-governmental organisations and other representatives of civil society.

3. The Member States shall share with all interested States their own experiences on the issues related to the implementation of the Rome Statute and, when appropriate, provide other forms of support to that objective. The Member States shall contribute, when requested, with technical and, where appropriate, financial assistance to the legislative work needed for the participation in and implementation of the Rome Statute by third States. The Union may, when requested, also contribute with such assistance. States considering to become party to the Rome Statute or to cooperate with the ICC shall be encouraged to inform the Union of difficulties encountered on that path.

4. In implementing this Article, the Union and its Member States shall coordinate political and technical support for the ICC with regard to various States or groups of States.

Article 3

In order to support the independence of the ICC, the Union and its Member States shall, in particular:

(a) encourage States Parties to transfer promptly and in full their assessed contributions in accordance with the decisions taken by the Assembly of States Parties;

(b) make every effort towards the accession or ratification by Member States of the Agreement on the Privileges and Immunities of the International Criminal Court as soon as possible and promote such accession or ratification by other States; and

(c) endeavour to support as appropriate the development of training and assistance for judges, prosecutors, officials and counsel in work related to the ICC.

jednání – a to i při sjednávání dohod – nebo politických rozhovorů se třetími zeměmi, skupinami států nebo s příslušnými regionálními organizacemi.

2. Unie a její členské státy přispějí k celosvětové účasti na Římském statutu a jeho provádění rovněž dalšími prostředky, například přijímáním iniciativ na podporu šíření hodnot, zásad a ustanovení Římského statutu a souvisejících nástrojů. Na podporu cílů tohoto rozhodnutí Unie spolupracuje podle potřeby s dalšími zúčastněnými státy, mezinárodními institucemi, nevládními organizacemi a jinými zástupci občanské společnosti.

3. Členské státy sdílejí se všemi zúčastněnými státy své zkušenosti s uplatňováním Římského statutu a popřípadě podpoří tento cíl i jiným způsobem. Členské státy na požádání přispějí technickou a případně finanční pomocí k legislativní práci nutné k účasti na Římském statutu a jeho uplatňování třetími zeměmi. Unie může na požádání také přispět takovou pomocí. Státy, které zvažují účast na Římském statutu nebo spolupráci s MTS, jsou povzbuzovány k tomu, aby informovaly Unii o obtížích, se kterými se v této souvislosti setkají.

4. Při provádění tohoto článku koordinují Unie a její členské státy politickou a technickou podporu MTS s ohledem na různé státy nebo skupiny států.

Článek 3

Za účelem podpory nezávislosti MTS Unie a její členské státy zejména:

a) vybízejí smluvní strany, aby bezodkladně a v plné výši převedly své příspěvky v souladu s rozhodnutími, která přijalo shromáždění smluvních stran;

b) vynakládají veškeré úsilí na to, aby členské státy co nejdříve přistoupily k dohodě o výsadách a imunitách Mezinárodního trestního soudu nebo ji ratifikovaly, a podporují přistoupení k ní nebo její ratifikaci jinými státy, a

c) snaží se vhodně podporovat rozvoj vzdělávání a pomoci soudcům, žalobcům, úředníkům a právním zástupcům v souvislosti s činností týkající se MTS.

Article 4

1. The Union and its Member States shall follow closely developments concerning cooperation with the ICC in accordance with the Rome Statute.

2. The Union shall keep under review the implementation of the Agreement between the International Criminal Court and the European Union on cooperation and assistance.

3. The Union and its Member States shall consider the conclusion, as appropriate, of ad hoc arrangements and agreements to enable the effective functioning of the ICC and shall encourage third parties to do so.

4. The Union and its Member States shall continue, as appropriate, to draw the attention of third States to the Council Conclusions of 30 September 2002 on the International Criminal Court and to the EU Guiding Principles annexed thereto, with regard to proposals for agreements or arrangements concerning conditions for the surrender of persons to the ICC.

Article 5

The Union and its Member States shall, as appropriate, take initiatives or measures to ensure the implementation of the principle of complementarity at national level.

Article 6

The Council and the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy shall, where appropriate, coordinate measures by the Union and its Member States for the implementation of Articles 2 to 5.

Article 7

Member States shall cooperate to ensure the smooth functioning of the Assembly of States Parties in all respects.

Article 8

The Union shall ensure consistency and coherence between its instruments and policies in all areas of its external and internal action in relation to the most serious international crimes as referred to in the Rome Statute.

Article 9

The Council shall review this Decision as appropriate.

Article 10

Common Position 2003/444/CSFP is hereby repealed and replaced by this Decision. References to the repealed Common Position 2003/444/CSFP shall be construed as being made to this Decision.

Článek 4

1. Unie a její členské státy pečlivě sledují vývoj týkající se spolupráce s MTS v souladu s Římským statutem.

2. Unie vyhodnocuje uplatňování dohody mezi Evropskou unií a Mezinárodním trestním soudem o spolupráci a pomoci.

3. Unie a její členské státy podle potřeby zváží uzavření ad hoc ujednání a dohod, jež umožní účinné fungování MTS, a podporují v obdobné činnosti třetí strany.

4. V této souvislosti Unie a její členské státy podle potřeby nadále upozorňují třetí státy na závěry Rady ze dne 30. září 2002 o Mezinárodním trestním soudu a na obecné zásady EU, které jsou jejich přílohou, ve vztahu k návrhům dohod nebo ujednání týkajících se podmínek pro předávání osob MTS.

Článek 5

Unie a její členské státy podle potřeby přijímají iniciativy nebo opatření, jež na vnitrostátní úrovni zajistí uplatňování zásady doplňkovosti.

Článek 6

Rada a vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku podle potřeby koordinují opatření Unie a členských států přijatá za účelem provedení článků 2 až 5.

Článek 7

Členské státy spolupracují v zájmu zajištění hladké činnosti shromáždění smluvních stran ve všech ohledech.

Článek 8

Unie zajišťuje soudržnost a soulad mezi svými nástroji a politikami ve všech oblastech své vnější i vnitřní činnosti, jež se týkají nejzávažnějších mezinárodních zločinů uvedených v Římském statutu.

Článek 9

Rada přezkoumá toto rozhodnutí podle potřeby.

Článek 10

Společný postoj 2003/444/SZBP se zrušuje a nahrazuje tímto rozhodnutím. Odkazy na zrušený společný postoj 2003/444/SZBP se považují za odkazy na toto rozhodnutí.

Article 11

This Decision shall enter into force on the day of its adoption.

Done at Brussels, 21 March 2011.

For the Council

The President

C. Ashton

[1] OJ L 115, 28.4.2006, p. 50.

[2] OJ L 155, 12.6.2001, p. 19.

[3] OJ L 150, 18.6.2003, p. 67.

Článek 11

Toto rozhodnutí vstupuje v platnost dnem přijetí.

V Bruselu dne 21. března 2011.

Za Radu

předseda

C. Ashton

[1] Úř. věst. L 115, 28.4.2006, s. 50.

[2] Úř. věst. L 155, 12.6.2001, s. 19.

[3] Úř. věst. L 150, 18.6.2003, s. 67.

Rozhodnutí rady 2011/168/SZBP ze dne 21. března 2011 o Mezinárodní trestním soudu a o zrušení společného postoje 2003/444/ SZBP dostupné na:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011D0168:EN:NOT>